

ISSN 1906-0793
eISSN 2730-4094

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย

การวิเคราะห์การยืมหนังสือที่มีการยืมมาก ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ห้องสมุดสีเขียวกับประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า เพื่อการให้บริการภายในอาคาร
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564

สภาพปัญหาและการพัฒนาห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนบ้านท่าหนุ่น จังหวัดกระบี่

ถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน
ของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษา
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์
โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุด ด้านประกันคุณภาพการศึกษา

บทวิจารณ์หนังสือ

Hoffman, G. L. (2019). *Organizing Library Collections: Theory and Practice*. Lanham,
Maryland: Rowman & Littlefield

ISSN 1906-0793
eISSN 2730-4094

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

TLA Research Journal

Journal of the Thai Library Association

Volume 15 Number 1 January – June 2022

Editorial

Research Article

**Analysis of the Proportion and Frequency of Borrowed Books from the Faculty of
Agriculture's Library, Chiang Mai University**

**Green library and Energy Utilization Index (EUI) for Services within the Library Building
Kasetsart University during the Fiscal Year 2017 – 2021**

**Challenges Relating to the Development of an Early Childhood Library in Ban Than Nun
School in Krabi Province**

**A Lesson Learned from Application of the Sufficiency Economy Philosophy as an Approach to
Innovative Reading Promotion of Thapthan Tumbon Municipality, Uthai Thani Province**

**Open Education Resources about Local Information in Academic Libraries: A Case Study of
Academic Libraries in the Provincial University Library Network**

**Factors Influencing the Efficiency of 'Work From Home' Relating to Personnel of the Library
Cooperation Network in the Educational Quality Assurance During the COVID-19 Pandemic**

Book Review

**Hoffman, G. L. (2019). Organizing Library Collections: Theory and Practice. Lanham, Maryland:
Rowman & Littlefield**

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์, สนทยา สาลี, จุฑารัตน์ นกแก้ว, นิโบล วิมลสิทธิชัย, วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์

บทความวิจัย

การวิเคราะห์การยืมหนังสือที่มีการยืมมาก ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ณัฐพัทธ์ อินทร์สุวรรณ

1 - 17

ห้องสมุดสีเขียวกับประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า เพื่อให้การให้บริการภายในอาคารสำนักหอสมุด
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564

ธนาภรณ์ นิมแพ

18 - 32

สภาพปัญหาและการพัฒนาห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนบ้านท่าหนุ่ จังหวัดกระบี่
กฤษณะ อ่อนแก้ว, นิชาภา พรหมยอด, ธฤต ศรีนรินทร์, เยาวลักษณ์ สุวรรณแข

33 - 48

ถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านของ
เทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี

วรรณา ประยุกต์วงศ์, โชคธำรงค์ จงจอหอ, ลัดดาวัลย์ โพธิ์จิตร

49 - 64

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษาห้องสมุด
มหาวิทยาลัยในข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล

65 - 80

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-
19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุด ด้านประกันคุณภาพการศึกษา

กรัณท์รัตน์ ประเสริฐธนากุล

81 - 98

บทวิจารณ์หนังสือ

Hoffman, G. L. (2019). Organizing Library Collections: Theory and Practice. Lanham, Maryland:

Rowman & Littlefield

สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิสกุล

99 - 102

Content

Editorial

Duangkaew Ngernpoolsap, Sonthaya Salee, Jutharat Nokkeaw, Nilobon Wimolsittichai,
Wachiraporn Klungthanaboon

Research Article

Analysis of the Proportion and Frequency of Borrowed Books from the Faculty of Agriculture's Library, Chiang Mai University

Natthapat Insoun

1 – 17

Green library and Energy Utilization Index (EUI) for Services within the Library Building Kasetsart University during the Fiscal Year 2017 – 2021

Tanaporn Chimpae

18 - 32

Challenges Relating to the Development of an Early Childhood Library in Ban Than Nun School in Krabi Province

Krissana Onkaew, Nichapa Promyod, Tarit Sornnirun, Yaowaluk Suwannakhae

33 - 48

A Lesson Learned from Application of the Sufficiency Economy Philosophy as an Approach to Innovative Reading Promotion of Thapthan Tumbon Municipality, Uthai Thani Province

Wanna Prayukvong, Chokthumrong Chongchorhor, Laddawan Phothisichit

49 – 64

Open Education Resources About Local Information in Academic Libraries: A Case Study of Academic Libraries in the Provincial University Library Network

Somporn Puttapithakporn

65 – 80

Factors Influencing the Efficiency of 'Work From Home' Relating to Personnel of the Library Cooperation Network in the Educational Quality Assurance During the COVID-19 Pandemic

Karanrat Prasertdhanakul

81 – 98

Book Review

Hoffman, G. L. (2019). Organizing Library Collections: Theory and Practice. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield

Somsak Sriborisutsakul

99 – 102

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ (TLA Research Journal) ISSN 1906-0793 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับนี้ นับเป็นปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565) พิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/tla_research โดยดำเนินการผ่านระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Citation Index Centre: TCI) เป็นวารสารวิชาการที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากTCI ให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ฉบับนี้ตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยมีบทความในฉบับจำนวน 6 บทความ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์การยืมหนังสือที่มีการยืมมากห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2) ห้องสมุดสีเขียวกับประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าเพื่อการให้บริการภายในอาคารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2564 3) สภาพปัญหาและการพัฒนาห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน บ้านท่าหนูน จังหวัดกระบี่ 4) ถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี 5) ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค และ 6) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุด ด้านประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ Organizing Library Collections: Theory and Practice

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพของวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ให้ก้าวต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อใช้เป็นเวทีสำหรับการนำเสนอผลงานและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นสื่อกลางและพื้นที่ในการพัฒนาบุคลากรวิชาชีพ ห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนเพื่อการพัฒนาวิชาการและวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารเทศศาสตร์สู่ความก้าวหน้าของสังคมในระดับชาติและภูมิภาคอาเซียนสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดวงแก้ว เงินพูลทรัพย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สนทยา สาลี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ นกแก้ว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย

อาจารย์ ดร.วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์

บรรณาธิการประจำฉบับ

การวิเคราะห์การยืมหนังสือที่มีการยืมมาก ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ณัฐพัทธ์ อินทร์ศร¹

Received 18/04/2022 Revised 17/05/2022 Accepted 05/06/2022

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์การยืมหนังสือทั่วไปของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีการยืมมาก จากสถิติการยืมในโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ ในด้านความถี่ของการยืม เลขหมู่ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาหนังสือที่มีการยืมมากจากโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ กับหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์ 3) เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดำเนินการศึกษาโดยการวิเคราะห์จำนวนความถี่การยืมหนังสือของหนังสือทั่วไป ที่นำเข้าระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ระหว่างปี 2553-2562 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือภาษาไทยมีจำนวนหนังสือที่ถูกยืม และจำนวนความถี่ของการใช้งานรวมทั้งหมดมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ โดยเมื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ยของจำนวนการยืมเฉลี่ยพบว่า หนังสือภาษาไทยมีค่าเฉลี่ยความถี่การยืม และมีจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของการใช้งานจริงต่อจำนวนหนังสือทั้งหมด หนังสือภาษาต่างประเทศมีสัดส่วนหนังสือที่ถูกใช้งาน และมีจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยมากกว่าหนังสือภาษาไทย ผลการศึกษาเลขหมู่ของหนังสือ พบว่า จำนวนหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศที่ถูกยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมต่อเล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย ส่วนใหญ่อยู่ในหมวด 600 (วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี) หมวดหมู่ย่อย 630 (เกษตรศาสตร์) และพบว่า สาขาวิชาที่มีหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกัน โดยจำนวนมากที่สุดคือสาขาวิชาพืชสวน (Horticulture) รองลงมาคือ สาขาวิชาสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวอนุมานได้ว่า การพิจารณาจัดซื้อจัดหาหนังสือให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ ควรพิจารณาเนื้อหาหนังสือตามหมวดหมู่ที่มีความถี่การใช้งานสูงกว่าค่าเฉลี่ย เพราะจำนวนการใช้งานแสดงให้เห็นว่าหนังสือดังกล่าวเป็นที่ต้องการมากข้อมูลจากการศึกษาเหล่านี้จะนำไปจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการ และส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงบประมาณในด้านการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดอีกด้วย

คำสำคัญ: การยืมหนังสือ; การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ; ห้องสมุดเฉพาะ; ห้องสมุดมหาวิทยาลัย; ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

¹ บรรณารักษ์ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อีเมล: natthapat.i@cmu.ac.th

Analysis of the Proportion and Frequency of Borrowed Books from the Faculty of Agriculture's Library, Chiang Mai University

Natthapat Insoun¹

Received 18/04/2022 Revised 17/05/2022 Accepted 05/06/2022

Abstract

This study aims 1) to analyze the frequency of books, borrowed from the Faculty of Agriculture's library in Chiang Mai University based on the borrowing rates and books' call numbers; 2) to analyze the proportion and frequency of borrowed books as it pertained to the curriculum, and based on the data extracted from the library's automation system; and finally 3) to draft strategies and to design development plans for information resources for the Faculty of Agriculture's library. The study was conducted by analyzing the frequency of textbooks borrowed from the library using the information available from the library's automation system between 2010 and 2019. The research revealed that on average Thai books were borrowed and used more frequently when compared to foreign books. However, foreign textbooks appeared to have had higher borrowing frequency when utilized for practical and more specific purposes as compared to Thai general textbooks. Furthermore, the results of the study, based on the textbooks' call numbers, revealed that both Thai and foreign books were borrowed more than one time with the highest borrowing frequency being associated with the 600 category (Applied Science & Technology) and the 630 subcategory relating to Agriculture, respectively. In addition, the outcomes of the study pointed to the fact that two departments, namely: Horticulture & Animal and Aquatic Sciences, appeared to have been the most frequent users of both Thai and foreign textbooks. Thus, it is critical that the library considers the users' needs as well as the frequency and types of borrowed resources when purchasing new textbooks. Finally, the findings and information from this study shall be included in the information resources for development plans of the Faculty of Agriculture's library at Chiang Mai University in order to serve the needs of the patrons and to further promote the efficiency of the library's budget management.

Keywords: Textbook Borrowing, Collection Development, Special Library, University Library, Higher Education Institution Library

¹ Librarian, Chiang Mai University Library email: natthapat.i@cmu.ac.th

บทนำ

ห้องสมุดเป็นแหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่มีความสำคัญ ต่อการศึกษาและการวิจัย เพราะถือเป็นแหล่งผลิต รวบรวม เผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลาย มีพันธกิจในการรวบรวม จัดการ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ จึงควรมีการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ หรือการจัดซื้อ จัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ให้ตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด เพราะคุณค่าของห้องสมุดไม่อาจวัดค่าได้จากทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ แต่วัดได้จากการใช้งาน (Ochola, 2002) ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (Collection Development) จึงถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณภาพ และตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริง ยังส่งผลให้ทรัพยากรสารสนเทศที่จัดหาถูกใช้งานอย่างคุ้มค่าที่สุด (Chiang Mai University Department of Library and Information Science, 2006; Kankonsue, 2014; Nalamphun et al., 2016; Sukhothai Thammathirat Open University School of Liberal Arts, 2011; Wongjamras, 2003)

การศึกษาผู้ใช้และการประเมินทรัพยากรสารสนเทศ เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นกระบวนการศึกษาพฤติกรรมและการแสวงหาสารสนเทศ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกเหล่านี้ จะชี้ให้เห็นถึงความต้องการของผู้ใช้ (Wilson, 2006) และข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ห้องสมุดสามารถส่งมอบทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และตรงตามแผนงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ที่กำหนดไว้ (Sukhothai Thammathirat Open University School of Liberal Arts, 2011) นอกจากนั้น Hughes (2016) ยังได้กล่าวว่า การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการประเมินห้องสมุดโดยรวม เพราะการเปลี่ยนแปลงของจำนวนการใช้งานทรัพยากรสารสนเทศจะขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ใช้ ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศที่ผู้ใช้ห้องสมุดใช้จึงทำให้สามารถเข้าใจความต้องการของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ Bravo et al. (2008) และ Danielson (2012) ที่กล่าวว่า วิธีที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ คือการสำรวจอัตราการใช้งานจริง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ ความต้องการใช้ รวมถึงชี้ให้เห็นว่าห้องสมุดได้มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุดหรือไม่

ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ โดยการจัดซื้อจัดหา และรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาเฉพาะทางด้านเกษตรศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการศึกษาและการวิจัยแก่นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย บุคลากร คณะเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อย่างเป็นระบบ โดยจัดซื้อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือที่มีเนื้อหาอิงตามหลักสูตรการสอนของคณะเกษตรศาสตร์ 9 สาขา ได้แก่

- 1) วิชาเอกกีฏวิทยา (Entomology)
- 2) วิชาเอกโรคพืช (Plant Pathology)
- 3) วิชาเอกพืชไร่ (Agronomy)
- 4) วิชาเอกพืชสวน (Horticulture)
- 5) วิชาเอกปฐพีศาสตร์ (Soil Science)
- 6) วิชาเอกส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร (Agricultural Extension)

7) วิชาเอกสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science)

8) วิชาเอกเกษตรที่สูงและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Highland Agriculture and Natural Resources)

9) วิชาเอกเศรษฐศาสตร์เกษตร (Agricultural Economics)

และจัดซื้อจัดหาตามความต้องการของผู้ใช้บริการด้วยวิธีการเสนอซื้อ แต่ด้วยข้อจำกัดของงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจัดสรรลดลงทุกปีประกอบกับราคาของหนังสือมีราคาสูง โดยเฉพาะหนังสือภาษาต่างประเทศทำให้ห้องสมุดไม่สามารถจัดซื้อจัดหาหนังสือทุกรายการที่ผู้ใช้บริการเสนอให้มีการจัดซื้อได้ และเนื่องจากห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์เป็นห้องสมุดเฉพาะที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาทางด้านเกษตรศาสตร์เพื่อสนับสนุนการศึกษาและการวิจัยโดยเฉพาะ การจัดซื้อจัดหานอกจากจะต้องจัดซื้อจัดหาให้ตรงตามความต้องการแล้วยังต้องคำนึงถึงเนื้อหาของหนังสือ ซึ่งต้องสอดคล้องตามหลักสูตรที่เปิดสอน และวัตถุประสงค์การให้บริการของห้องสมุดด้วย รวมถึงการทราบถึงข้อมูลการใช้งานของหนังสือที่ได้จัดซื้อจัดหามาในระยะเวลาที่ผ่านมา ว่าซื้อมาแล้วผู้ใช้บริการใช้งานมากน้อยเพียงใด หนังสือที่มีการใช้งานมากมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือไม่ นั่นเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้บริการ และวัดประสิทธิผลของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพทำให้ห้องสมุดสามารถจัดซื้อจัดหาหนังสือได้สอดคล้องกับการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการ และมีเนื้อหาตรงตามสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือไม่ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดซื้อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดต่อไป ดังนั้น เพื่อให้สามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าที่สุด โดยการจัดซื้อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ที่ตรงกับการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการ และเพื่อให้การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้ศึกษาวิเคราะห์หนังสือที่มีการยืมมากจากสถิติการยืมโดยศึกษาหนังสือที่ถูกใช้งาน จากการวิเคราะห์หนังสือที่ถูกยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสารสนเทศหลักที่อยู่ในความสนใจและเป็นที่ต้องการของผู้ใช้บริการ (Trueswell, 1964, 1966) จากนั้นจำแนกเฉพาะหนังสือที่มีการยืมมาก ซึ่งเป็นทรัพยากรสารสนเทศที่ผู้ใช้บริการมีความต้องการใช้มาก เห็นได้จากจำนวนการใช้งานที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย คำนวณโดยการหาค่าเฉลี่ยจำนวนการยืมของหนังสือที่ถูกใช้งาน และกำหนดเงื่อนไขว่าหนังสือที่มีจำนวนการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยคือหนังสือที่มีการใช้งานมาก ส่วนหนังสือที่มีการใช้งานต่ำกว่าค่าเฉลี่ย คือหนังสือที่มีการใช้งานน้อย (Ochola, 2002) จากนั้นศึกษาเนื้อหาของหนังสือที่มีการยืมมากด้วยการวิเคราะห์เลขหมู่ (Call Number) ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์แทนเนื้อหาของหนังสือโดยจำแนกออกตามหมวดหมู่ของหนังสือ ตามระบบจัดหมวดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) เพื่อให้ทราบว่าผู้ใช้มีการใช้และมีความต้องการใช้หนังสือในหมวดใดมากเป็นพิเศษจะได้จัดซื้อจัดหาหนังสือในหมวดที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริง จากนั้นเทียบเคียงผลการศึกษาดังกล่าวกับเนื้อหาตามหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะเกษตรศาสตร์ เพื่อให้ทราบว่าผู้ใช้บริการมีการใช้งานหนังสือมากในหมวดที่ตรงตามสาขาวิชาที่เปิดสอนหรือไม่ ซึ่งการศึกษานี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การยืมหนังสือทั่วไปที่มีการยืมมาก จากสถิติการยืมในโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในด้านความถี่ของการยืม เลขหมู่
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาหนังสือที่มีการยืมมากจากโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ กับหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์
3. เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ หนังสือทั่วไปที่จัดหา และนำเข้า (Input) ระบบห้องสมุดอัตโนมัติระหว่าง พ.ศ.2553-2562 ของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 4,448 เล่ม และกำหนดให้หนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีรายละเอียดการยืมจำแนกตามภาษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความถี่ และค่าเฉลี่ยการยืมของหนังสือ จำแนกตามภาษา

จำนวนหนังสือ ภาษา	จำนวนหนังสือ ทั้งหมด (เล่ม)	จำนวนหนังสือที่มีการ ยืมตั้งแต่ 1 ครั้ง ขึ้นไป (เล่ม)	ค่าเฉลี่ย ความถี่การยืม/เล่ม	จำนวนหนังสือที่มี ความถี่การยืม มากกว่าค่าเฉลี่ย
ภาษาไทย	3,354	1,933	6.2 ครั้ง/เล่ม	654 เล่ม (นับการยืมตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป)
ภาษาต่างประเทศ	1,094	758	5.24 ครั้ง/เล่ม	268 เล่ม (นับการยืมตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป)
รวม	4,448	2,691	-	922

การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะหนังสือทั่วไป ไม่ศึกษาหนังสือประเภทอื่นเช่น หนังสืออ้างอิง วิทยานิพนธ์ ปัญหาพิเศษ นวนิยาย เรื่องสั้น เป็นต้น และเป็นหนังสือที่มีสถานะ (Status) พร้อมให้บริการอยู่บนชั้นหนังสือเท่านั้น ไม่ศึกษาหนังสือที่มีสถานะอื่น เช่น หนังสือที่จัดเก็บไว้ในคลังห้องสมุด (ห้องสตอร์) หนังสือที่มีการปิดระเบียบบรรณานุกรม (Suppress bib) ระเบียบฉบับ (Suppress item) ในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ เป็นต้น รวมทั้งหนังสือที่ไม่มีสถิติการยืมออกในระบบห้องสมุดอัตโนมัติ

การคำนวณหาค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่ม คำนวณจาก ค่ารวมจำนวนการยืมทั้งหมดหารด้วยจำนวนของหนังสือเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ย และค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่มที่คำนวณได้เนื่องจากนับค่าเป็นจำนวน

นับ จึงใช้หลักการพิเศษตัวเลขทศนิยมโดยอิงตามหลักการ “การพิเศษเลขน้อยสำคัญ” (Chansuvarn, 2020) จากนั้นนำไปจำแนกหนังสือตามจำนวนความถี่การยืม โดยเมื่อนับจำนวนหนังสือ มีหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย จำนวน 922 เล่ม จำแนกเป็นหนังสือภาษาไทย ค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่มเท่ากับ 6.2 ครั้งต่อเล่ม นับการยืมตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไปจำนวน 654 เล่ม หนังสือภาษาต่างประเทศ ค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่มคือ 5.24 ครั้งต่อเล่ม นับการยืมตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป จำนวน 268 เล่ม

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยนี้ คือ แบบบันทึกข้อมูล ซึ่งได้จำแนกรูปแบบการบันทึกข้อมูลตามเนื้อหาของข้อมูลที่ต้องการรวบรวม ออกเป็น 2 แบบได้แก่ 1) แบบบันทึกเลขหมู่รายการหนังสือที่มีจำนวนการยืมออกมากกว่าค่าเฉลี่ย เพื่อจำแนกข้อมูลความถี่การยืมสะสมของหนังสือ และจำแนกหนังสือตามเลขหมู่ โดยในแบบบันทึกข้อมูลจะบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับ จำนวนความถี่การยืมสะสมของหนังสือแต่ละเล่ม วันที่สร้างระเบียบฉบับเลขหมู่ ชื่อเรื่อง ภาษา และเลขทะเบียนฉบับของหนังสือ 2) แบบบันทึกเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรของสาขาวิชาที่เปิดสอนของคณะเกษตรศาสตร์หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564) คณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยในแบบบันทึกข้อมูลจะจะมีข้อมูลเหมือนกับแบบบันทึกข้อมูลแบบแรก แต่มีส่วนสำหรับบันทึกข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ สาขาวิชาที่สอดคล้องกับเนื้อหาของหนังสือ และหัวเรื่องของหนังสือ โดยอ้างอิงรูปแบบของแบบบันทึกข้อมูลตามงานวิจัยของ T. Kankonsue (2014) และ O. Kankonsue (2014)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลการยืมจากโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ

การเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้มาจากการดึงข้อมูล (Create List) รายการหนังสือ จากโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ (Innovative Millennium) ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.2 การส่งออกข้อมูล และจัดเตรียมรายการข้อมูล

ส่งออก (Export) ข้อมูลรายการหนังสือจากโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติ ในรูปแบบไฟล์ Microsoft Excel เพื่อจัดเตรียมและตรวจสอบความถูกต้องก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3 นำข้อมูลที่ได้บันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูล

นำข้อมูลหนังสือในส่วนที่ต้องการจากไฟล์ Microsoft Excel ที่ได้ส่งออก (Export) ข้อมูลจากโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติ บันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แบบบันทึกเลขหมู่รายการหนังสือที่มีจำนวนการยืมออกมากกว่าค่าเฉลี่ย บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนความถี่การยืมสะสมของหนังสือแต่ละเล่ม วันที่สร้างระเบียบฉบับ เลขหมู่ ชื่อเรื่อง ภาษา และเลขทะเบียนฉบับของหนังสือ

2) แบบบันทึกเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักสูตรของสาขาวิชาที่เปิดสอนของคณะเกษตรศาสตร์หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564) คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน

ความถี่การยืมสะสมของหนังสือแต่ละเล่ม วันที่สร้างระเบียบฉบับ เลขหมู่ ชื่อเรื่อง ภาษา เลขทะเบียนฉบับของหนังสือสาขาวิชาที่สอดคล้องกับเนื้อหาของหนังสือ และหัวเรื่องของหนังสือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต และ คำนวณค่าร้อยละ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนครั้งการยืมหนังสือเพื่อจำแนกหนังสือที่มีการยืมมาก

จำแนกหนังสือที่มีการยืมมาก จากจำนวนหนังสือที่ถูกยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ตามเงื่อนไขว่าหนังสือที่มีจำนวนการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยคือหนังสือที่มีการใช้งานมาก ส่วนหนังสือที่มีการใช้งานต่ำกว่าค่าเฉลี่ย คือหนังสือที่มีการใช้งานน้อย โดยการคำนวณค่าเฉลี่ยการยืม ซึ่งได้มาจากการนำค่ารวมจำนวนการยืมทั้งหมดหารด้วยจำนวนของหนังสือ (Ochola, 2002) เมื่อได้ค่าเฉลี่ยการยืมแล้วจึงจำแนกเฉพาะรายการหนังสือที่มีจำนวนการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยในแบบบันทึกข้อมูล

$$\text{ค่าเฉลี่ยการยืม} = \frac{\text{ค่ารวมจำนวนการยืมทั้งหมด}}{\text{จำนวนของหนังสือ}}$$

ภาพที่ 1 สูตรหาค่าเฉลี่ยของจำนวนการยืมออกของหนังสือ

4.2 การวิเคราะห์เลขหมู่ของหนังสือที่มีการยืมมาก

การศึกษาในขั้นตอนนี้วิเคราะห์เลขหมู่ของหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยแต่ละเล่ม โดยนำรายการหนังสือที่มีการยืมมากมาจำแนกแต่ละรายการออกตามหมวดหมู่ของหนังสือ ตามระบบจัดหมวดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) 000 – 900 เมื่อจำแนกออกตามหมวดหมู่แล้ว จึงทำการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ ของหนังสือในแต่ละหมวด เพื่อให้ทราบว่าหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย อยู่ในหมวดใดมากที่สุด เพื่อจะได้จัดซื้อจัดหาหนังสือ ที่มีเนื้อหาตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริง

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาของหนังสือที่มีจำนวนการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย เทียบเคียงกับเนื้อหาการเรียนการสอนของแต่ละสาขาวิชาที่มีการเปิดสอนตามหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561) และ หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564 จำแนกตามวิชาเอก 9 สาขาวิชา ได้แก่

- 1) วิชาเอกกีฏวิทยา (Entomology)
- 2) วิชาเอกโรคพืช (Plant Pathology)
- 3) วิชาเอกพืชไร่ (Agronomy)
- 4) วิชาเอกพืชสวน (Horticulture)
- 5) วิชาเอกปฐพีศาสตร์ (Soil Science)
- 6) วิชาเอกส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร (Agricultural Extension)
- 7) วิชาเอกสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science)

8) วิชาเอกเกษตรที่สูงและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Highland Agriculture and Natural Resources)

9) วิชาเอกเศรษฐศาสตร์เกษตร (Agricultural Economics)

โดยการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือแต่ละรายการ จะวิเคราะห์จากเลขหมู่แล้วนำไปพิจารณาเทียบเคียงตามเนื้อหาของกระบวนวิชาที่เปิดสอนในแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้ทราบรายละเอียด และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับหนังสือที่มีการยืมมากในแต่ละสาขาวิชา ทำการแจกแจงเลขหมู่หนังสือ จากนั้นตรวจสอบหัวข้อเรื่องของเลขหมู่ในบัญชีหัวเรื่องบนเว็บไซต์หัวเรื่องภาษาไทยออนไลน์ (Online Thai Subject Headings) ที่จัดทำขึ้นโดยคณะทำงานกลุ่มวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (<https://webhost2.car.chula.ac.th/thaiccweb/main.php?action=login>) หรือในกรณีที่เลขหมู่ค้นหาหัวเรื่องไม่พบจะตรวจสอบรายการหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดให้แก่หนังสือแต่ละเล่มบนระบบห้องสมุดอัตโนมัติของสำนักหอสมุด (CMUL OPAC) จากนั้นนำหัวเรื่องที่ได้ไปเทียบเคียงกับเนื้อหาของสาขาวิชาในหลักสูตร แจกแจงหนังสือตามสาขาวิชา แล้วจัดทำรายการเลขหมู่ และหัวเรื่องของหนังสือที่มีการยืมมากแยกตามสาขาวิชาเอก ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าหนังสือที่มีการใช้มากมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใด รวมถึงหนังสือสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดรวมอยู่ในสาขาวิชาเอกทั้ง 9 สาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์

สรุป และอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์การยืมหนังสือจากสถิติการยืม และความสอดคล้องระหว่างหนังสือกับหลักสูตรการศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังประเด็นต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาความถี่การยืมหนังสือของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 2 ความถี่ และค่าเฉลี่ยการยืมของหนังสือ จำแนกตามภาษา

ภาษา	จำนวนหนังสือทั้งหมด (เล่ม)	จำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้ง ขึ้นไป (เล่ม)	ค่าเฉลี่ย ความถี่การยืม/ เล่ม	จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม มากกว่าค่าเฉลี่ย (เล่ม)	จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม มากกว่าค่าเฉลี่ย/ จำนวนหนังสือทั้งหมด (N=2,691) (ร้อยละ)	จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม มากกว่าค่าเฉลี่ย/ จำนวนหนังสือทั้งหมด (N = 4,448) (ร้อยละ)
ภาษาไทย	3,354	1,933	6.2 ครั้ง/เล่ม	654	33.83	19.50
ภาษาต่างประเทศ	1,094	758	5.24 ครั้ง/เล่ม	268	35.36	24.50
รวม	4,448	2,691	-	922	34.26	20.73

จากการศึกษาจำนวน และความถี่การยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป จำแนกตามภาษาพบว่า ห้องสมุดมีการจัดซื้อจัดหาหนังสือภาษาไทย จำนวน 3,354 เล่ม มากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีจำนวน 1,094 เล่ม

การยืมต่อเล่มโดยไม่คำนึงถึงจำนวนครั้ง พบว่า มีหนังสือภาษาต่างประเทศ จำนวน 758 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 35.36 ซึ่งมีการกระจายตัวของการยืมต่อเล่ม มากกว่าหนังสือภาษาไทย ที่มีจำนวน 1,933 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 33.83 สามารถตีความได้ว่าจำนวนหนังสือภาษาไทยที่จัดซื้อจัดหาเข้ามาให้บริการแล้วไม่ถูกยืมมีมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ

เมื่อทำการวิเคราะห์ความถี่ของหนังสือระหว่างปี 2553-2562 ที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป จำแนกตามภาษา พบว่า หนังสือภาษาไทยมีความถี่การยืมต่อเล่มมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ ซึ่งอนุมานได้ว่าหนังสือภาษาไทยมีความต้องการใช้งานมากกว่าหนังสือภาษาต่างประเทศ และสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า จากปัจจัยในด้านราคา และจำนวนความถี่การใช้งาน แต่อย่างไรก็ตามไม่อาจประเมินได้ว่าคุ้มค่ามากกว่า เนื่องจากไม่อาจวัดคุณค่าของทรัพยากรสารสนเทศ ได้จากราคา ดังเช่นในการศึกษาของ Bravo et al. (2008) ที่กล่าวว่า การวัดความคุ้มไม่ควรตีความในแง่การเงิน แต่ควรวัดที่ประสิทธิภาพของการสอน และการวิจัย รวมถึงผลงานเอกสารทางวิชาการ และเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

2. ผลการศึกษาความถี่หนังสือทั่วไปที่มีการยืมมากของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์

เมื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่มพบว่า หนังสือภาษาไทย ค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่มเท่ากับ 6.2 ครั้งต่อเล่ม จึงนับการยืมตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป อ้างอิงหลักการพิเศษตัวเลขทศนิยมตามหลักการ “การพิเศษเลขน้อยสำคัญ” และหนังสือภาษาต่างประเทศ ค่าเฉลี่ยความถี่การยืมต่อเล่ม คือ 5.24 ครั้ง/เล่ม นับการยืมตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป จากการศึกษาพบว่า จากจำนวนหนังสือทั้งหมด 4,448 เล่ม มีหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย เพียง 922 เล่มเท่านั้นคิดเป็นร้อยละ 20.73 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kankonsue (2019) ที่กล่าวถึงทฤษฎี 80/20 ของพาเรโต ในมุมมองของห้องสมุดว่ามีหนังสือเพียง ร้อยละ 20 เท่านั้นที่เป็นที่ต้องการใช้ เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนร้อยละจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยต่อจำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และต่อจำนวนหนังสือทั้งหมด สรุปได้ว่า หนังสือที่จัดซื้อจัดหาแล้วมีการใช้งานมากกว่าค่าเฉลี่ย คือ หนังสือภาษาต่างประเทศซึ่งมีสัดส่วนของหนังสือที่ถูกใช้งานมากกว่าค่าเฉลี่ย มากกว่าหนังสือภาษาไทย นอกจากนั้นผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ามีหนังสือที่ถูกใช้งานมากกว่าค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 19.50 (ภาษาไทย) และ 24.50 (ภาษาต่างประเทศ) ของหนังสือทั้งหมดที่จัดซื้อจัดหาและนำเข้าระบบเพื่อให้บริการเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้หนังสือที่จัดหาถูกใช้งานอย่างคุ้มค่า จึงควรพิจารณาจัดซื้อจัดหาตามเนื้อหาของหนังสือที่เป็นที่ต้องการใช้งานของผู้ใช้บริการ

3. ผลการศึกษาเลขหมู่ของหนังสือที่มีการยืมทั้งหมด และหนังสือที่มีการยืมมากของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์

ตารางที่ 3 จำนวนหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย จำแนกตามหมวดหมู่

หมวดหมู่	ภาษาไทย				ภาษาต่างประเทศ			
	จำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป		จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่ม มากกว่าค่าเฉลี่ย		จำนวนหนังสือที่มีการยืมจำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป		จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่ม มากกว่าค่าเฉลี่ย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
000 (วิทยาการคอมพิวเตอร์ และความรู้ทั่วไป)	61	3.16	19	2.91	9	1.19	6	2.24
100 (ปรัชญา)	28	1.45	8	1.22	2	0.26	2	0.75
200 (ศาสนา)	8	0.41	4	0.61	0	0.00	0	0.00
300 (สังคมศาสตร์)	276	14.28	46	7.03	83	10.95	19	7.09
400 (ภาษา)	15	0.78	9	1.38	0	0.00	0	0.00
500 (วิทยาศาสตร์)	207	10.71	81	12.39	212	27.97	77	28.73
600 (วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี)	1,241	64.20	469	71.71	441	58.18	161	60.07
700 (ศิลปกรรม การบันเทิง)	42	2.17	4	0.61	6	0.79	0	0.00
800 (วรรณกรรม วรรณคดี)	12	0.62	6	0.92	3	0.40	2	0.75
900 (ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์)	43	2.22	8	1.22	2	0.26	1	0.37
รวม	1933	100.00	654	100.00	758	100.00	268	100.00

ผลการศึกษาจำนวนหนังสือที่ถูกยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมต่อเล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย จำแนกตามหมวดหมู่ พบว่า หนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศที่มีการยืม ตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และ หนังสือที่มีความถี่การยืมต่อเล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย อยู่ในหมวด 600 (วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี) มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้มีความต้องการใช้หนังสือในหมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดซื้อหนังสือของห้องสมุดคณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งมุ่งเน้นการจัดซื้อหนังสือที่ตรงตามสาขาวิชาที่คณะเปิดสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ T. Kankonsue (2014) ซึ่งได้ศึกษาการประเมินหนังสือจากสถิติการยืมในสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยศึกษาหนังสือที่มีการใช้มาก และมีการใช้น้อยจากสถิติการยืม ของห้องสมุดกลาง ห้องสมุดคณะ และห้องสมุดสถาบัน ทั้งหมดรวม 21 แห่งพบว่า ทุกคณะมีสถิติการยืมหนังสือมาก ในหมวดหมู่ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนตามคณะและสถาบันนั้น ยิ่งไปกว่านั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Hughes (2016) ที่ได้ศึกษาเรื่องการใช้ทรัพยากร

สารสนเทศ ในระยะยาว โดยแบ่งรายละเอียดตามการจัดหมวดหมู่แบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เพื่อเป็นเครื่องมือทางสถิติสำหรับการตัดสินใจในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่าหนังสือที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนมีอัตราการใช้งานมากกว่าหนังสือประเภทอื่น ๆ เป็นอย่างมาก

และเพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกจึงได้ศึกษาหมวดหมู่ย่อยที่มีจำนวนหนังสือที่ถูกใช้งานมากที่สุดเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อมูลเนื้อหาของหนังสือได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4 จำนวนหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย จำแนกตามหมวดหมู่ย่อย

หมวดหมู่	ภาษาไทย				ภาษาต่างประเทศ			
	จำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป		จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย		จำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป		จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืม/เล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
600 (วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี)	0	0.00	0	0.00	1	0.23	0	0.00
610 (แพทยศาสตร์)	102	8.22	34	7.25	29	6.58	9	5.59
620 (วิศวกรรมศาสตร์)	21	1.69	4	0.85	11	2.49	2	1.24
630 (เกษตรศาสตร์)	937	75.50	397	84.65	366	82.99	135	83.85
640 (เกษตรกรรมศาสตร์ ชีวิตครอบครัว)	71	5.72	25	5.33	3	0.68	2	1.24
650 (การจัดการธุรกิจ)	60	4.83	3	0.64	5	1.13	1	0.62
660 (วิศวกรรมเคมี)	44	3.55	5	1.07	24	5.44	10	6.21
670 (โรงงานอุตสาหกรรม)	2	0.16	0	0.00	1	0.23	1	0.62
680 (สินค้าที่ผลิตจากเครื่องจักร)	3	0.24	0	0.00	1	0.23	1	0.62
690 (การก่อสร้าง)	1	0.08	1	0.21	0	0.00	0	0.00
รวม	1241	100.00	469	100.00	441	100.00	161	100.00

ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในทำนองเดียวกัน หนังสือที่ถูกใช้งานส่วนใหญ่ และหนังสือมีจำนวนการใช้งานมากกว่าค่าเฉลี่ย อยู่ในหมวด 630 (เกษตรศาสตร์) มากที่สุด ซึ่งเป็นหมวดหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเกษตรศาสตร์โดยตรงสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Hughes (2016); T. Kankonsue (2014); O. Kankonsue (2014) ที่สนับสนุนว่า หลักสูตรที่เปิดสอน สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการ และกลุ่มผู้ใช้เป้าหมายขององค์กรที่ให้บริการ เกี่ยวข้องกับจำนวนการใช้งาน และเนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศอย่างมีนัยสำคัญ

4. ผลการศึกษาเลขหมู่ของหนังสือที่ถูกยืมเทียบกับเนื้อหาของสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์

การศึกษาวិเคราะห์เลขหมู่ของหนังสือที่ถูกยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และ จำนวนหนังสือที่มีความถี่การยืมต่อเล่มมากกว่าค่าเฉลี่ย นำไปเทียบกับเนื้อหาของสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์ 9 วิชาเอกรวมถึงหนังสือสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่สามารถจัดรวมอยู่ในสาขาวิชาเอกทั้ง 9 สาขาวิชา สามารถสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า สาขาวิชาที่มีหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป และจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกัน โดยจำนวนมากที่สุดคือวิชาเอกพืชสวน (Horticulture) มีหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ภาษาไทย จำนวน 595 เล่ม ภาษาต่างประเทศ จำนวน 224 เล่ม มีจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย ภาษาไทย จำนวน 251 เล่ม ภาษาต่างประเทศ จำนวน 93 เล่ม รองลงมาคือ วิชาเอกสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science) มีหนังสือที่มีการใช้งานตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ภาษาไทย จำนวน 228 เล่ม ภาษาต่างประเทศ จำนวน 128 เล่ม มีจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย ภาษาไทย จำนวน 63 เล่ม ภาษาต่างประเทศ จำนวน 49 เล่ม

ตารางที่ 5 จำนวนหนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเทียบกับสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์

สาขาวิชา	จำนวนหนังสือที่มีการใช้งานมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป (จำนวน/ร้อยละ)		จำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย (นับการยืมตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไป) (จำนวน/ร้อยละ)		จำนวนหนังสือที่มีการยืมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย (จำนวน/ร้อยละ)		จำนวนความถี่การยืมทั้งหมด		ค่าเฉลี่ยการยืม/เล่ม	
	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ
1) สาขาวิชากีฏวิทยา (Entomology)	33 (100)	38 (100)	14 (42.42)	13 (34.21)	19 (57.58)	25 (65.79)	221	157	6.70	4.13
2) สาขาวิชาโรคพืช (Plant Pathology)	64 (100)	73 (100)	32 (50)	26 (35.62)	32 (50)	47 (64.38)	621	344	9.70	4.71
3) สาขาวิชาพืชไร่ (Agronomy)	112 (100)	25 (100)	53 (47.32)	7 (28)	59 (52.68)	18 (72)	941	97	8.40	3.88
4) สาขาวิชาพืชสวน (Horticulture)	595 (100)	224 (100)	251 (42.18)	93 (41.52)	344 (57.82)	131 (58.48)	4689	1293	7.88	5.77
5) สาขาวิชาปฐพีศาสตร์ (Soil Science)	103 (100)	56 (100)	32 (31.07)	13 (23.21)	71 (68.93)	43 (76.79)	612	218	5.94	3.89
6) สาขาวิชาส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร (Agricultural Extension)	80 (100)	34 (100)	30 (37.50)	6 (17.65)	50 (62.50)	28 (82.35)	438	92	5.48	2.71
7) สาขาวิชาสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science)	228 (100)	128 (100)	63 (27.63)	49 (38.28)	165 (72.37)	79 (61.72)	966	783	4.24	6.12
8) สาขาวิชาเกษตรที่สูงและ	120	58	40	15	80	43	700	191	5.83	3.29

การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ (Highland Agriculture and Natural Resources)	(100)	(100)	(33.88)	(25.86)	(66.12)	(74.14)				
9) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ เกษตร (Agricultural Economics)	136 (100)	36 (100)	27 (19.85)	14 (38.89)	109 (80.15)	22 (61.11)	550	128	4.04	3.56
สรุปรวม	1471 (100)	672 (100)	542 (36.85)	236 (35.12)	929 (63.15)	436 (64.88)	9738	3303	6.62	4.92
10) สาขาวิชาอื่นๆ	462 (100)	86 (100)	112 (24.24)	32 (37.21)	350 (75.76)	54 (62.79)	2239	672	4.85	7.81

แต่ในลำดับที่ 3 ของหนังสือภาษาไทยมีความแตกต่างกัน คือ วิชาเอกเศรษฐศาสตร์เกษตร (Agricultural Economics) และ วิชาเอกพืชไร่ (Agronomy) ซึ่งวิชาเอกเศรษฐศาสตร์เกษตร (Agricultural Economics) มีจำนวนหนังสือที่ถูกใช้งาน มากเป็นอันดับที่ 3 จำนวน 136 เล่ม แต่เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย จะพบว่า วิชาเอกพืชไร่ (Agronomy) มีจำนวนหนังสือน้อยกว่า คือ 112 เล่ม แต่กลับมีจำนวนหนังสือที่ถูกใช้งานมากกว่าค่าเฉลี่ย มากกว่า คือ จำนวน 53 เล่ม ของจำนวนหนังสือภาษาไทยทั้งหมดที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงชี้ให้เห็นว่าหนังสือในสาขาวิชาเอกพืชสวน (Horticulture) มีความต้องการใช้งานมากที่สุด นอกจากนั้นผลการศึกษายังอธิบายได้อีกว่าจำนวนหนังสือมากไม่ได้ส่งผลให้หนังสือถูกใช้งานมากตามไปด้วย การใช้งานหนังสือไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณหนังสือที่มีให้บริการ แต่ขึ้นอยู่กับความต้องการใช้งานของผู้ใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hughes (2016, p.163) ที่กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงของจำนวนการใช้งานทรัพยากรสารสนเทศ ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ใช้” และงานวิจัยของ Ochola (2002, p.12) ซึ่งกล่าวว่า “มูลค่าของห้องสมุดไม่สามารถวัดได้จากปริมาณของหนังสือเพียงอย่างเดียวแต่วัดคุณค่าได้จากการใช้งาน” ดังนั้นการจัดซื้อจัดหาหนังสือจึงควรพิจารณาตามลำดับสาขาวิชาที่มีจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยมากที่สุดเป็นอันดับแรก แล้วจึงพิจารณาสาขาวิชาอื่นในลำดับรองลงมา เพื่อให้การจัดซื้อจัดหาตรงกับการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการมากที่สุด

เมื่อสรุปรวมจำนวนหนังสือที่มีการยืมตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป จำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย และจำนวนรวมความถี่การยืม ของหนังสือที่มีเนื้อหาอยู่ในสาขาวิชาเอกทั้ง 9 สาขาวิชา ตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์ทั้งหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศ พบว่า ทั้งหมดมีจำนวนการใช้งานมากกว่าหนังสือในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่ได้จัดอยู่ในสาขาวิชาทั้ง 9 วิชาเอก สอดคล้องกับผลการศึกษาในงานของ Hughes (2016, p.163) ซึ่งพบว่า “หนังสือที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนมีอัตราการใช้งานมากกว่าหนังสือประเภทอื่นๆ อย่างมาก”

เมื่อทำการแจกแจงความถี่เลขหมู่ของหนังสือที่มีการยืมมาก สามารถจำแนกตามสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์ พบว่า แต่ละสาขาวิชามีหัวเรื่องของหนังสือที่มีการใช้งานมากที่สุดดังนี้

ตารางที่ 6 เลขหมู่ของหนังสือที่มีการยืมมาก จำแนกตามสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์

สาขาวิชา	เลขหมู่	หัวเรื่อง	จำนวนหนังสือ (เล่ม)		รวม (เล่ม)
			ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ	
1) วิชาเอกกีฏวิทยา (Entomology)	595.799, 638.1, 638.16	ผึ้ง, การเลี้ยงผึ้ง --แมลง สุขภาพ, ผึ้งน้ำหวาน, น้ำผึ้ง	5	2	7
2) วิชาเอกโรคพืช (Plant Pathology)	571.92, 632, 632.3, 632.3078	โรคพืช, กลิ่นพืช, ต้นไม้ - โรคและศัตรูพืช	10	4	14
3) วิชาเอกพืชไร่ (Agronomy)	338.17318, 633.18, 641.3318	ข้าว, ข้าว -- ไทย, การทำ นา	20	0	20
4) วิชาเอกพืชสวน (Horticulture)	582.13, 582.13044, 635.9, 635.90, 635.91, 635.9155	พืชดอก, ไม้ดอก, ดอกไม้, ดอกไม้ป่า	27	3	30
5) วิชาเอกปฐพีศาสตร์ (Soil Science)	631.4	ดิน, การจัดการดิน	11	2	13
6) วิชาเอกส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร (Agricultural Extension)	630, 630.715	การส่งเสริมการเกษตร, ระบบการเกษตร	7	2	9
7) วิชาเอกสัตวศาสตร์และสัตว์น้ำ (Animal and Aquatic Science)	571.88217, 639.3, 639.31, 639.311, 639.34, 639.8	ปลา, ปลา--พันธุศาสตร์, การเพาะเลี้ยงในบ่อ, บ่อ เลี้ยงปลา, ปลาตู้, การ เพาะเลี้ยงในน้ำ	12	8	20
8) วิชาเอกเกษตรที่สูงและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (Highland Agriculture and Natural Resources)	551.6, 551.69593, 577.22, 630.2515	ภูมิอากาศวิทยา, ชีว ภูมิอากาศวิทยา, อุตุนิยมวิทยาการเกษตร	5	4	9
9) วิชาเอกเศรษฐศาสตร์เกษตร (Agricultural Economics)	338.1	อุตสาหกรรมการเกษตร	5	4	9

โดยรายการหัวเรื่องจำแนกตามสาขาวิชาดังกล่าว สามารถนำไปใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดซื้อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือ ในปีถัดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาหนังสือในสาขาอื่นที่ใช้ในการศึกษาตามหลักสูตรใหม่ในอนาคตที่เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสาขาวิชาอื่น เช่น สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์การยืมหนังสือจากสถิติการยืมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบข้อมูลการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และความต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้บริการที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การจัดซื้อจัดหาหนังสือของห้องสมุดมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงสาเหตุ และที่มาของหนังสือที่ไม่ถูกใช้งาน เพื่อการส่งเสริมการใช้หนังสือ และการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4. มีข้อแตกต่างที่สังเกตได้จากผลการศึกษานี้คือ ข้อมูลจำนวนค่าเฉลี่ยการยืมต่อเล่มจำแนกตามสาขาวิชาตามหลักสูตรของคณะเกษตรศาสตร์ คือ ข้อมูลจำนวนค่าเฉลี่ยการยืมต่อเล่มไม่เป็นไปตามสาขาวิชาในหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศ ตัวเลขจำนวนค่าเฉลี่ยการยืมต่อเล่มไม่เกินไปในทำนองเดียวกันกับจำนวนหนังสือที่มีการใช้งานมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป, จำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย และจำนวนรวมความถี่การยืม ซึ่งมีข้อสังเกตว่า ตัวเลขดังกล่าวอาจไม่ได้แสดงถึงจำนวนการใช้งานหนังสือที่มากหรือน้อย แต่เป็นตัวเลขที่แสดงถึงความเพียงพอต่อความต้องการของหนังสือที่มีอยู่ ซึ่งข้อบ่งชี้ดังกล่าวอาจสามารถนำไปพิจารณาเพิ่มเติมในการจัดซื้อจัดหาหนังสือ โดยพิจารณาความสมดุลของจำนวนหนังสือที่เป็นที่ต้องการใช้ที่ห้องสมุดมีให้บริการ ต่อความต้องการใช้งานของผู้ใช้บริการ ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ย ต่อความต้องการใช้ของผู้ใช้บริการซึ่งดูได้จากจำนวนค่าเฉลี่ยการใช้งานต่อเล่มในสาขาวิชานั้นๆซึ่งข้อสังเกตนี้สามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติมได้ในการวิจัยครั้งต่อไป

5. ควรมีการศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยนี้ในประเด็นการประเมินทรัพยากรสารสนเทศ ด้วยวิธีการอื่นหรือกลุ่มตัวอย่างอื่นเพื่อเพิ่มมิติของการประเมินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การนำไปใช้ประโยชน์

ประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการ

งานวิจัยนี้มีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการที่สนใจศึกษางานวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านของการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือ ซึ่งสามารถนำไปศึกษาต่อยอดเป็นงานวิจัยใหม่ต่อไปได้ เช่น ผู้ใช้บริการที่กำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือ สารสนเทศศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงบรรณารักษ์ บุคลากรห้องสมุดสามารถประยุกต์ใช้เพื่อการทำงานด้านการจัดซื้อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่ตนเองปฏิบัติงานอยู่ได้

ประโยชน์ต่อห้องสมุด

1. ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นคู่มือสำหรับบรรณารักษ์ในการพิจารณาจัดซื้อจัดหาหนังสือตามการใช้งานจริงของผู้ใช้

2. ผลการศึกษาข้อบ่งชี้ที่ห้องสมุดสามารถนำไปพิจารณาเพิ่มเติมในการจัดซื้อจัดหาหนังสือ คือ ค่าเฉลี่ยการยืมต่อเล่มในแต่ละสาขาวิชาที่สมดุลกับจำนวนหนังสือที่มีการยืมมากกว่าค่าเฉลี่ยในแต่ละสาขาวิชา

3. ห้องสมุดสามารถนำข้อมูลการยืมหนังสือ มาจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของสาขาวิชาต่าง ๆ ของคณะเกษตรศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4. ห้องสมุดได้ทราบข้อมูลสถิติการยืมหนังสือเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมหรือบริการที่ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนังสือที่ไม่มีการยืมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อทรัพยากรที่จัดซื้อจัดหาโดยการสนับสนุนงบประมาณจากคณะ

ประโยชน์ต่อคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สามารถนำผลการวิจัยที่เป็นข้อมูลการใช้ทรัพยากรสารสนเทศมาใช้ในการวางแผนการบริหารงบประมาณของคณะเพื่อการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด

ประโยชน์ต่อประชาคมห้องสมุด

1. ห้องสมุดแห่งอื่น ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดซื้อจัดหาหนังสือตามการใช้งานจริงของผู้ใช้บริการ
2. ห้องสมุดแห่งอื่น ๆ สามารถนำวิธีดำเนินการวิจัยในการวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการศึกษาผู้ใช้และการประเมินทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดได้

รายการอ้างอิง

- Bravo, B. R., Díez, M. L. A., Almuzara, L. B., & Suárez, M. A. M. (2008). Patterns of Use of Electronic Journals in Spanish University Libraries. *Serials Review*, 34(2), 115-128.
- Chansuvarn, W. (2020). *Significant Figure*. Retrieved from https://web.rmutp.ac.th/woravith/?page_id=2993. [In Thai]
- Chiang Mai University Department of Library and Information Science. (2006). *Access to information resources and writing reports / Department of Library and Information Science Chiang Mai University* (Rev. 11 ed.). Chiang Mai: Chiang Mai University. [In Thai]
- Danielson, R. (2012). A dual approach to assessing collection development and acquisitions for academic libraries. *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 36(3-4), 84-96.
- Hughes, M. (2016). A Long-Term Study of Collection Use Based on Detailed Library of Congress Classification, a Statistical Tool for Collection Management Decisions. *Collection Management*, 41(3), 152-167.
- Kankonsue, O. (2014). *Relationships between book collection and circulation at the faculty of Agriculture Library and the Curriculums of Bachelor's Degree of Sciences in Agriculture, Chiang Mai University*. Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University. [In Thai]

- Kankonsue, T. (2014). *Assessment on book collections from circulation statistics at Chiang Mai University Library*. Chiang Mai: Graduate School Chiang Mai University. [In Thai]
- Kankonsue, T. (2019). Circulation Stats Increasing with Long Tail Marketing Theory. *Pulinet Journal*, 6(1), 26-37. [In Thai]
- Nalamphun, R., Teerawat, N., & Thongkloy, S. (2016). *Development of cultural electronic information resources system in Thailand*. Chiang Mai: Faculty of Humanities Chiang Mai University. [In Thai]
- Ochola, J. N. (2002). Use of Circulation Statistics and Interlibrary Loan Data in Collection Management. *Collection Management*, 27(1), 1-13.
- Sukhothai Thammathirat Open University School of Liberal Arts. (2011). *Information resources development* (First ed. (Rev. 2 ed.)). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. [In Thai]
- Trueswell, R. W. (1964). *User behavioral patterns and requirements and their effect on the possible applications of data processing and computer techniques in a university library*. Evanston: Northwestern University.
- Trueswell, R. W. (1966). Determining the optimal number of volumes for a library's core collection. *Libri*, 16(1), 49-60.
- Wilson, T. D. (2006). On user studies and information needs. *Journal of documentation*, 62(6), 658-670.
- Wongjamras, P. (2003). *Information resource development Teaching Documents Course Process 009230*. Chiang Mai: Department of Library and Information Science Chiang Mai University. [In Thai]

ห้องสมุดสีเขียวกับประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า เพื่อการให้บริการภายในอาคารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560- 2564

ธนาภรณ์ นิยมแพ

Received 22/03/2022 Revised 25/05/2022 Accepted 05/06/2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ 2) เสนอแนะแนวทางและข้อมูลที่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการจัดการพลังงานไฟฟ้าภายในอาคารสำนักหอสมุด ต่อผู้บริหารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ โดยประเมินภายใต้ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) ของกระทรวงพลังงาน ซึ่ง EUI ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับศูนย์ จากการดำเนินงานพบว่าการคำนวณโดยใช้จำนวนผู้รับบริการแบบนับซ้ำเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้รับบริการ และในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2563 EUI มีค่ามากกว่าศูนย์ ในขณะที่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีค่าต่ำกว่าศูนย์ กล่าวคือ มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงสูงกว่าปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐาน ทั้งที่เป็นช่วงเวลาที่มียานพาหนะเข้าใช้บริการต่ำที่สุด เนื่องจาก ผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และมาตรการปิดพื้นที่ให้บริการห้องสมุดของมหาวิทยาลัย ดังนั้นสำนักหอสมุดควรกำหนดแนวทางที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการอุปกรณ์ที่มีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าค่อนข้างสูง รวมทั้งเตรียมแผนสำรองสำหรับการดำเนินงานในรูปแบบชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) อีกทั้งดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (EUI) นี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมความพร้อมและการบริหารจัดการตามเกณฑ์การเข้าสู่มาตรฐานห้องสมุดสีเขียวต่อไป

คำสำคัญ : ไฟฟ้า; ประสิทธิภาพ; ห้องสมุดสีเขียว

¹นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: tanaporn.c@ku.th

Green library and Energy Utilization Index (EUI) for Services within the Library Building Kasetsart University during the Fiscal Year 2017 – 2021

Tanaporn Chimpae¹

Received 22/03/2022 Revised 25/05/2022 Accepted 05/06/2022

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze the efficiency of electricity use in Kasetsart University's library; and 2) to provide recommendations and guidelines to the library's administrators to support decision-making, planning and power management in the library building. For the purposes of this research, Energy Utilization Index (EUI) established by the Ministry of Energy was used in order to measure the efficiency of electricity use in the premises. EUI guidelines state that the efficiency factor needs to be equal or greater than zero. This research found that the calculation of electricity efficiency using the number and frequency of patrons' visits appeared to be a sensible approach in order to define the users' visitation habits and routines. The outcome of the research pointed to the fact that, during 2017 – 2020, the EUI value was greater than zero, while the fiscal year of 2021 showed a value which was less than zero. This indicates that the electricity use was higher than the standard during 2021 despite the fact that the library witnessed its lowest number of patrons due to access restrictions caused by the coronavirus pandemic, and also due to the temporary closure of the library as per university's policies pertaining to the containment of the virus. It is therefore important that the library administrators review the existing guidelines and consider the efficiency of the equipments in use to ensure overall efficiencies that are aligned with EUI guidelines. Furthermore, the library should develop a plan to deal with the state of "the new normal" and to ensure that the Ministry of Energy's recommendations are closely followed, which are useful to prepare for a smoother transition and to achieve a "Green library" standard.

Keywords: Electricity, Efficiency, Green Library

¹Plan and Policy Analyst, Senior Professional Level, Kasetsart University Library email: tanaporn.c@ku.ac.th

บทนำ

จากมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 เห็นชอบต่อยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาด้านพลังงานของประเทศที่เสนอโดยกระทรวงพลังงานที่กำหนดให้หน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจดำเนินมาตรการลดการใช้พลังงานลงร้อยละ 10 - 15 เมื่อเทียบกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าและน้ำมันเชื้อเพลิงในปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 และให้กำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของผลการดำเนินงาน (Key Performance Index: KPI) ของหน่วยงาน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 เป็นต้นไป รวมทั้งจากการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2564 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้สั่งการให้ทุกส่วนราชการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การลดการใช้พลังงาน การลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน และการลดภาระงบประมาณ เป็นต้น (Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office, 2005; Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office. Energy Conservation Promotion Fund, 2021)

นอกจากนี้ส่วนหนึ่งของนโยบายด้านพลังงานตามคำแถลงของนายกรัฐมนตรีที่ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 ได้กล่าวว่า “จะส่งเสริมและผลักดันการอนุรักษ์พลังงานอย่างเต็มรูปแบบ โดยลดระดับการใช้พลังงานต่อผลผลิตลงร้อยละ 25 ภายใน 20 ปี และมีการพัฒนาอย่างครบวงจร ส่งเสริมการใช้อุปกรณ์และอาคารสถานที่ที่มีประสิทธิภาพสูง ส่งเสริมกลไกการพัฒนาพลังงานที่สะอาด เพื่อลดก๊าซเรือนกระจกและแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน สร้างจิตสำนึกของผู้บริโภคในการใช้พลังงานอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพให้เป็นระบบจริงจังและต่อเนื่องทั้งภาคการผลิต ภาคการขนส่ง และภาคครัวเรือน” (Chan-ocha, 2014) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนในสถานการณ์ที่ปัญหาด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมกำลังทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบในวงกว้าง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก จึงกำหนดนโยบายการบริหารงานระบบ KU ++ Super Plus เพื่อก้าวสู่การเป็น 6U ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว (Green Univesity) ที่มุ่งการลดปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้า ภายใต้การดำเนินโครงการลดการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อมุ่งสู่การลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาพรวม ประกอบกับนโยบายแห่งความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทั้ง 4 ด้านที่เชื่อมโยงกับ Sustainable Development Goals (SDGs) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความจำเป็นพื้นฐานการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่กำหนดมาตรการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนกิจกรรมแบบปล่อยคาร์บอนต่ำ จัดการโครงสร้างพื้นฐานโดยมุ่งสู่ความยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ (Kasetsart University, 2021)

ห้องสมุดเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการเป็นพื้นที่และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ สร้างสรรค์ปัญญาให้กับชุมชนและสังคม ซึ่งการดำเนินงานภายใต้มาตรฐานและเกณฑ์การพัฒนาห้องสมุดสีเขียวจะช่วยให้สามารถบริหารจัดการด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมเชิงระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการบนพื้นฐานความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น (Library Association of Thailand, 2016, p. 1) ดังนั้นสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ จึงตอบสนองต่อนโยบายในทุกระดับดังกล่าวข้างต้นโดยการแต่งตั้งคณะทำงานจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์การจัดอันดับ UI

GreenMetric มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนี้ในการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา สำนักหอสมุดได้นำดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน มาเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ ภายใต้การบริหารจัดการตามเกณฑ์การพัฒนาห้องสมุดสีเขียวของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่คณะทำงานและเลขานุการของคณะทำงานจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์การจัดอันดับ UI GreenMetric มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะทำงานด้านเทคนิคของคณะทำงานฯ จึงมีความสนใจศึกษาประสิทธิภาพการใช้น้ำมันไฟฟ้าเพื่อการดำเนินงานของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เป็นส่วนงานที่มีบทบาทในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้รับบริการ จึงได้ดำเนินงานวิจัยเรื่องนี้เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้น้ำมันไฟฟ้าภายในอาคารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2564 เพื่อวิเคราะห์สภาพการใช้น้ำมันไฟฟ้าและนำเสนอแนวทางรวมทั้งข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสำนักหอสมุดต่อการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการใช้น้ำมันภายในนโยบายการอนุรักษ์พลังงานอย่างเต็มรูปแบบของนายกรัฐมนตรี และนำเสนอการพัฒนาห้องสมุดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม/ห้องสมุดสีเขียวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการใช้น้ำมันไฟฟ้าของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางและข้อมูลที่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการจัดการพลังงานไฟฟ้าภายในอาคารสำนักหอสมุด ต่อผู้บริหารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาย้อนหลังในสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว (Expost Factor Research) โดยเป็นข้อมูลระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ.2560-2564 ประกอบด้วยปริมาณการใช้ไฟฟ้า จำนวนผู้รับบริการภายในอาคาร จำนวนชั่วโมงการให้บริการ ปริมาณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร และเวลาทำการของสำนักหอสมุด ทั้งนี้ในส่วนของผู้รับบริการภายในอาคาร ผู้วิจัยได้แบ่งการคำนวณออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) จำนวนผู้รับบริการภายในอาคารแบบไม่นับซ้ำ (สอดคล้องกับเกณฑ์การคำนวณค่า EUI ที่กระทรวงพลังงานกำหนด) และ 2) จำนวนผู้รับบริการภายในอาคารแบบนับซ้ำ (สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้บริการจริงของผู้รับบริการ)

แนวคิดทฤษฎี

ประสิทธิภาพ สามารถสรุปพอสังเขปตามที่ได้กล่าวถึงในคณะอนุกรรมการพัฒนาระบบราชการ (อ.ก.พ.ร.) (Office of the Higher Education Commission, 2002, p. 283; The Royal Institute, 1987, p. 511) ประสิทธิภาพหมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรภายใต้ความประหยัดทรัพยากร ในขณะที่สามารถก่อให้เกิดผลผลิตหรือประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ในแง่ของการบริหาร

จัดการต้นทุนและผลผลิต ประสิทธิภาพ (efficiency) ยังหมายถึงความสามารถของหน่วยงานในการลดต้นทุนต่อหน่วยของการผลิต หรือความสามารถในการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยของต้นทุนการดำเนินงาน

ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน กระทรวงพลังงานได้อธิบายความหมายของประสิทธิภาพการใช้พลังงาน คือ การใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า ซึ่งจะต้องมีการวางแผนและควบคุมการใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการลดการสูญเสียพลังงานทุกขั้นตอน มีการตรวจสอบและดูแลการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าตลอดเวลาเพื่อลดการรั่วไหลของพลังงาน (Thammasat University. Faculty of Economics. Center for Research and Support for Sustainable Development Goals, 2021) ทั้งนี้ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน หมายถึง การทำงานที่ได้ผลลัพธ์เท่าปกติ แต่ใช้พลังงานน้อยกว่าปกติ

ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) ภายใต้นโยบายและคำสั่งของนายกรัฐมนตรี สำนักงาน ก.พ.ร. ได้กำหนดตัวชี้วัดการประเมินส่วนราชการและจังหวัด ตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 กระทั่งปัจจุบัน ทั้งยังได้ร่วมกับสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทางการประเมินผล และดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) โดยที่ดัชนีการใช้พลังงาน หมายถึง ปริมาณการใช้พลังงานต่อหนึ่งหน่วยการผลิตหรือบริการซึ่งอาจแตกต่างกันออกไป เช่น สำนักงาน ศูนย์การค้า และสถานศึกษาจะใช้ในรูปแบบของการใช้พลังงานต่อตารางเมตรของพื้นที่ (MJ/m²) ส่วนโรงแรมจะใช้ในรูปแบบของการใช้พลังงานต่อห้องต่อวันที่มีแขกเข้าพัก (MJ/ห้อง-วัน) เป็นต้น (Panyadee, Rurkriangkrai & Fongsamut, 2008, p. 46) ทั้งนี้หลักการของสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงานกำหนดว่าประสิทธิภาพการจัดการพลังงานที่ดีนั้น ค่าดัชนีวัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร EUI ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับศูนย์ นอกจากนี้สำหรับการประเมินประสิทธิภาพของการใช้พลังงานไฟฟ้าของหน่วยงานภาครัฐ ได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกส่วนราชการและจังหวัดต้องลดการใช้ลงร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของการใช้ไฟฟ้าและน้ำมันของแต่ละส่วนงาน โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้

$$EUI = \frac{\text{ร้อยละ 90 ของปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ามาตรฐาน} - \text{ปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าจริง}}{\text{ปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริง}}$$

$$\begin{aligned} \text{ปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ามาตรฐาน} = & \{(0.456 \times \text{จำนวนบุคลากร} + 0.132 \times \text{เวลาทำการ} + 0.007 \\ & \times \text{จำนวนผู้รับบริการ}) \times (\text{พื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร}/1000)\} \\ & \times \text{อุณหภูมิ} \end{aligned}$$

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนนการประเมินผู้บริหารองค์กร: ด้านการลดพลังงาน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

ชั้น	เกณฑ์การให้คะแนน (ปริมาณการใช้ลดลง)	ระดับคะแนน (ไฟฟ้า)
1	น้อยกว่าร้อยละ 2.00	0.5
2	ตั้งแต่ร้อยละ 2.00 – 2.99	1.0
3	ตั้งแต่ร้อยละ 3.00 – 3.99	1.5
4	ตั้งแต่ร้อยละ 4.00 – 4.99	2.0
5	ตั้งแต่ร้อยละ 5.00 – 5.99	2.5
6	ตั้งแต่ร้อยละ 6.00 – 6.99	3.0
7	ตั้งแต่ร้อยละ 7.00 – 7.99	3.5
8	ตั้งแต่ร้อยละ 8.00 – 8.99	4.0
9	ตั้งแต่ร้อยละ 9.00 – 9.99	4.5
10	ตั้งแต่ร้อยละ 10.00 ขึ้นไป	5.0

ที่มา: Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office (2019, p. 8)

เกณฑ์พัฒนาห้องสมุดสีเขียว ตามข้อกำหนดมาตรฐานห้องสมุดสีเขียว หมวดที่ 8 การประเมินคุณภาพห้องสมุดสีเขียว ที่กำหนดว่าห้องสมุดสีเขียวต้องมีตัวชี้วัดและระบบการติดตามประเมินผลด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม เช่น ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายการใช้ไฟฟ้า น้ำ กระดาษ เชื้อเพลิง การใช้ทรัพยากรและปริมาณของเสีย โดยมีการบันทึกข้อมูล ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังระบุแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารห้องสมุดที่ต้องกำหนดตัวชี้วัดการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยติดตามประเมินผลเป็นประจำทุกปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งในเรื่องต่อไปนี้เป็นอย่างน้อย ได้แก่ 1) ประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าที่เหมาะสม เช่น Energy Utilization Index (EUI) 2) ประเมินประสิทธิภาพการจัดการขยะ เช่น ปริมาณขยะลดลง และร้อยละของปริมาณขยะที่นำมา reuse, recycle เพิ่มขึ้น 3) ประเมินประสิทธิภาพการจัดการน้ำเสีย 4) ประเมินประสิทธิภาพการจัดการมลพิษทางอากาศ เช่น ไม่มีเรื่องร้องเรียนจากผู้รับบริการเกี่ยวกับสภาพอากาศและสภาพแวดล้อมภายในอาคาร จำนวนครั้งของการล้างระบบปรับอากาศต่อปี เป็นต้น และ 5) ประเมินประสิทธิภาพการจัดการก๊าซเรือนกระจก เช่น ร้อยละของการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ต่อองค์กรต่อจำนวนผู้มารับบริการ เป็นต้น (Library Association of Thailand, 2016, p. 1)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารส่วนงานสู่การเป็นองค์กรสีเขียวที่ตระหนักและให้ความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพของผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ท่ามกลางกระแสและทิศทางของผู้นำทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

การทบทวนวรรณกรรม

Panyadee, Rurgkriangkrai & Fongsamut (2008) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงานกับค่าดัชนีการใช้พลังงานไฟฟ้าของหน่วยราชการในศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในอาคารอำนวยการศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่กับค่าดัชนีการใช้พลังงานไฟฟ้าของหน่วยงาน ค่าการลดลงการใช้พลังงานไฟฟ้าร้อยละ 10 – 15 ที่ถูกนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดในปัจจุบัน จากผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงานตามเกณฑ์ตัวชี้วัดปัจจุบันอยู่ในระดับพึงพอใจปานกลาง และหากนำค่าดัชนีการใช้พลังงาน (EUI) มาใช้เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานแทนตัวชี้วัดเดิม บุคลากรจะมีความพึงพอใจที่สูงขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่ามี 2 ปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงาน ได้แก่ ระดับตำแหน่งหน้าที่ และหน่วยงานที่สังกัด อย่างไรก็ตามจากการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ในเชิงเส้นตรงระหว่างความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงาน กับค่าดัชนีการใช้พลังงานที่นัยสำคัญทางสถิติ .05

Boonmee & Laiprasertporn (2014) ศึกษาเรื่อง สถานภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้พลังงานไฟฟ้า ค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า และค่าปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ามาตรฐานของอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รวมทั้งเพื่อหาแนวทางในการจัดการใช้พลังงานไฟฟ้า และเสนอมาตรการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าที่เหมาะสมกับอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ด้วยวิธีการ 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ของอาคาร 2) วิเคราะห์ข้อมูลปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าและค่าไฟฟ้าของอาคาร 3) วิเคราะห์หาค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะ และดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าของอาคาร ผลการศึกษาพบว่าปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าของอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เท่ากับ 77,818 กิโลวัตต์-ชั่วโมง ค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะเท่ากับ 27.91 เมกะจูลต่อตารางเมตร และค่าดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานเท่ากับ 10.77 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้า จัดอยู่ในกลุ่ม “ผ่าน” เกณฑ์มาตรฐาน จากข้อมูลค่าดัชนีการใช้พลังงานจำเพาะและค่าดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานที่ได้ สามารถนำมาใช้ประโยชน์สำหรับการจัดการพลังงานในอาคารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Sangyoka et al. (2019) ได้ทำการศึกษาสภาวะอนามัยสิ่งแวดล้อมของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวะอนามัยสิ่งแวดล้อมและประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรของสำนักวิทยบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การคำนวณฝุ่นละอองรวมหรือฝุ่นขนาดเล็กไม่เกิน 100 ไมครอน ค่าอุณหภูมิ ค่าระดับเสียง และค่าแสงสว่าง 2) ด้านการจัดการทรัพยากรและพลังงาน ประกอบด้วยการใช้ไฟฟ้า โดยคำนวณดัชนีประสิทธิภาพการใช้ไฟฟ้า (Energy Utilization Index: EUI) และปริมาณการใช้น้ำประปา 3) การจัดการของเสียและมลพิษ ประกอบด้วย การบำบัดน้ำเสีย และการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้ผลของการศึกษาด้านการจัดการทรัพยากรและพลังงานพบว่าการใช้พลังงานของสำนักฯ ระหว่างปี 2559 - 2561 มีค่า EUI ตีลดอย่างต่อเนื่องดังนั้นจึงต้องมี

มาตรการเสริมปรับปรุงการใช้พลังงานภายในอาคารสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ ค่า EUI แสดงผลค่าเป็นผลบวกซึ่งจะสะท้อนถึงการจัดการด้านการใช้พลังงานที่ดี

Saengpiya, Jantaro & Chamchoy (2011) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าในโรงงานควบคุม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าในโรงงานควบคุม และเพื่อพิสูจน์ผลประหยัดพลังงานไฟฟ้าของโรงงานควบคุม โดยการวิเคราะห์และติดตามแนวโน้มการใช้พลังงานด้วยวิธี CUSUM (Cumulative Sum) เพื่อคัดเลือกโรงงานควบคุมที่ผลประหยัดพลังงานไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กับมาตรการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าในระยะเวลาเดียวกัน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าในโรงงานควบคุมคือคุณสมบัติของผู้รับผิดชอบด้านพลังงาน ปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าในกระบวนการผลิต ความสนใจของผู้บริหารและความร่วมมือของพนักงานในการอนุรักษ์พลังงาน เงินลงทุนในการดำเนินมาตรการอนุรักษ์พลังงานและปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าในระบบแสงสว่าง

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ารายเดือนจากการไฟฟ้านครหลวงและกองคลัง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถิติจำนวนผู้ใช้อาคารประกอบด้วย จำนวนบุคลากรในสังกัดสำนักหอสมุด นิสิต บุคลากรภายในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบุคคลภายนอก ประกอบกับจำนวนชั่วโมงการให้บริการ ปริมาณพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร และเวลาทำการของสำนักหอสมุด จากงานอาคารสถานที่และยานพาหนะ สำนักหอสมุด เพื่อนำสู่การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติที่แสดงค่าของข้อมูล และสถิติที่ใช้วัดการกระจายของข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด เป็นต้น ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ตาราง กราฟ และแผนภาพ

ผลการศึกษา

1. ประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า (วัตถุประสงค์ข้อ 1)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคำนวณค่า EUI เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การนับจำนวนผู้รับบริการแบบไม่นับซ้ำ 2) การนับจำนวนผู้รับบริการแบบนับซ้ำ ซึ่งการคำนวณในแบบที่ 1 นั้นมีความสอดคล้องกับแนวทางการคำนวณที่กระทรวงพลังงานกำหนด แต่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมจริงของผู้รับบริการสำนักหอสมุดที่ในแต่ละช่วงวันนิสิตส่วนมาก คณาจารย์หรือบุคลากรคนเดิมมีการเข้าใช้และออกจากอาคารตลอดเวลา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเพิ่มรูปแบบการคำนวณค่า EUI ในแบบนับซ้ำ เพื่อให้ผลการคำนวณประสิทธิภาพของการใช้พลังงานไฟฟ้า (EUI) ของสำนักหอสมุดมีความสอดคล้องกับความเป็นจริง โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1.1 การนับจำนวนผู้รับบริการแบบไม่นับซ้ำ พบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2562 มีผู้รับบริการในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือระหว่าง 176,000 – 181,000 คน/ปี และเริ่มลดจำนวนลงอย่างมากในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 – 2564 ที่มีสาเหตุจากนโยบายและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโคโรนา COVID-19 จึงส่งผลให้มีผู้รับบริการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 จำนวน 129,138 คน และเหลือเพียง 46,085 คน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ส่งผลให้ปริมาณค่าไฟฟ้า

มาตรฐานต่ำกว่าที่ควรจะเป็นตามพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการด้านปริมาณการใช้ไฟฟ้าพบว่าความแตกต่างระหว่างค่า 90 % ของปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงเป็นไปในทิศทางเดียวตลอดทั้ง 5 ปีงบประมาณ กล่าวคือ มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงสูงกว่าค่า 90% ของปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐาน โดยสูงกว่าร้อยละ 108.56, 94.35, 79.01, 103.43 และ 226.69 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2564 ตามลำดับ (ตารางที่ 2) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ค่า EUI ของแต่ละปีงบประมาณมีค่าต่ำกว่าศูนย์ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีค่า EUI ติดลบมากที่สุด คือ เท่ากับ -2.27 รองลงไปที่ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 พ.ศ. 2563 พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2562 เท่ากับ -1.09, -1.03, -0.94 และ -0.79 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริง
สำนักหอสมุด ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564 (กรณีการนับจำนวน
ผู้รับบริการแบบไม่นับซ้ำ)

ปี งบม.	จำนวน บุคลากร ในสังกัด (คน/ปี)	เวลา ทำการ (ชม./ปี)	จำนวน ผู้รับบริการ* (คน/ปี)	พื้นที่ใช้ สอยใน อาคาร (ตร.ม.)	อุณหภูมิ เฉลี่ย (°C)	ปริมาณการใช้ ไฟฟ้า มาตรฐาน (kWh/ปี)	90% ของ ปริมาณการใช้ ไฟฟ้า มาตรฐาน (kWh/ปี)	ปริมาณ การใช้ ไฟฟ้าจริง (kWh/ปี)	ส่วน ต่าง ร้อยละ
2560	118	3,874	179,121	21,975.59	29.40	1,175,238.65	1,057,714.78	2,206,000	108.56
2561	111	4,059	176,510	21,975.59	28.90	1,157,125.76	1,041,413.18	2,024,000	94.35
2562	132	4,249	180,777	21,975.59	29.60	1,227,125.09	1,104,412.58	1,977,000	79.01
2563	111	2,548	129,138	21,975.59	29.40	834,039.33	750,635.40	1,527,000	103.43
2564	110	1,372	46,085	21,975.59	29.90	363,924.21	327,531.79	1,070,000	226.69

หมายเหตุ : *ไม่นับซ้ำ

ตารางที่ 3 ค่าประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า (Energy Utilization Index : EUI)
สำนักหอสมุด ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564 (กรณีการนับจำนวน
ผู้รับบริการแบบไม่นับซ้ำ)

ปีงบประมาณ	90% ของปริมาณการใช้ไฟฟ้า มาตรฐาน (kWh/ปี)	ปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริง (kWh/ปี)	EUI
2560	1,057,714.78	2,206,000	-1.09
2561	1,041,413.18	2,024,000	-0.94
2562	1,104,412.58	1,977,000	-0.79
2563	750,635.40	1,527,000	-1.03
2564	327,531.79	1,070,000	-2.27

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการคำนวณจำนวนผู้รับบริการ แบบไม่นับซ้ำ ที่เป็นตัวแปรหนึ่งในตัวแปรอิสระของสมการตามแนวทางของกระทรวงพลังงานฯ นั้น นอกจากไม่สะท้อนพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่มีการเข้า – ออกอาคารในแต่ละช่วงวันที่มีความถี่มากกว่า 1 ครั้งต่อระยะเวลาการให้บริการในแต่ละวันแล้ว ยังส่งผลให้ผลการคำนวณปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานต่ำกว่าที่ควรจะเป็น รวมทั้งทำให้ค่า EUI ตีต่ำลงมาก – น้อย แตกต่างกันไปตลอดระยะเวลา 5 ปีงบประมาณที่ศึกษา

1.2 การนับจำนวนผู้รับบริการแบบนับซ้ำ พบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2561 มีผู้รับบริการในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือระหว่าง 1,168,500 – 1,241,500 ครั้ง/ปี และเริ่มลดจำนวนลงมากในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 – 2564 เนื่องจากนโยบายและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลให้มีผู้รับบริการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จำนวน 968,807 ครั้ง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 จำนวน 587,719 ครั้ง และเหลือเพียง 134,558 ครั้ง ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 อย่างไรก็ตามการคำนวณจำนวนครั้งของการเข้ารับบริการในลักษณะนี้ส่งผลให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานที่คำนวณได้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการ

ด้านปริมาณการใช้ไฟฟ้าพบว่าความแตกต่างระหว่างค่า 90% ของปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2563 เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงต่ำกว่าค่า 90% ของปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐาน โดยต่ำกว่าร้อยละ 59.01 ร้อยละ 59.61 ร้อยละ 54.38 และ ร้อยละ 41.66 โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีทิศทางตรงข้ามคือมีปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงสูงกว่าปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐาน ร้อยละ 54.23 ในขณะที่เป็นช่วงเวลาที่มียานพาหนะเข้าใช้บริการต่ำที่สุด (ตารางที่ 4) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางตรงต่อค่า EUI ในแต่ละปีงบประมาณ ส่งผลให้ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2563 มีค่า EUI มากกว่าศูนย์ โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 มีค่า EUI มากที่สุดเท่ากับ 0.60 รองลงไปคือ 0.59, 0.54 และ 0.42 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2563 ตามลำดับ ในขณะที่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีค่า EUI น้อยที่สุดและต่ำกว่าศูนย์ เท่ากับ -0.54 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานกับปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริง สำนักหอสมุดระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564 (กรณีการนับจำนวน ผู้รับบริการแบบนับซ้ำ)

ปี งบประมาณ	จำนวน บุคลากร ในสังกัด (คน/ปี)	เวลา ทำการ (ชม./ปี)	จำนวน ผู้รับบริการ* (ครั้ง/ปี)	พื้นที่ใช้ สอยใน อาคาร (ตร.ม.)	อุณหภูมิ เฉลี่ย (°C)	ปริมาณการ ใช้ไฟฟ้า มาตรฐาน (kWh/ปี)	90% ของ ปริมาณการ ใช้ไฟฟ้า มาตรฐาน (kWh/ปี)	ปริมาณ การใช้ ไฟฟ้าจริง (kWh/ปี)	ส่วน ต่าง ร้อยละ
2560	118	3,874	1,241,429	21,975.59	29.4	5,979,607.76	5,381,646.98	2,206,000	-59.01
2561	111	4,059	1,168,725	21,975.59	28.9	5,568,178.14	5,011,360.33	2,024,000	-59.61
2562	132	4,249	968,807	21,975.59	29.6	4,815,295.38	4,333,765.84	1,977,000	-54.38
2563	111	2,548	587,719	21,975.59	29.4	2,908,006.95	2,617,206.25	1,527,000	-41.66
2564	110	1,372	134,558	21,975.59	29.9	770,854.98	693,769.48	1,070,000	54.23

หมายเหตุ : *นับซ้ำ

ตารางที่ 5 ค่าประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า (Energy Utilization Index : EUI) สำนักหอสมุด
ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564 (กรณีการนับจำนวนผู้รับบริการแบบนับซ้ำ)

ปีงบประมาณ	90% ของปริมาณการใช้ ไฟฟ้ามาตรฐาน (kWh/ปี)	ปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริง (kWh/ปี)	EUI
2560	5,381,646.98	2,206,000	0.59
2561	5,011,360.33	2,024,000	0.60
2562	4,333,765.84	1,977,000	0.54
2563	2,617,206.25	1,527,000	0.42
2564	693,769.48	1,070,000	-0.54

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการคำนวณแบบนับซ้ำ ที่เป็นการประยุกต์แนวทางการคำนวณของกระทรวงพลังงานฯ เข้ากับพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการส่วนใหญ่ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงส่งผลให้ผลการคำนวณปริมาณการใช้ไฟฟ้ามาตรฐานเป็นไปตามข้อเท็จจริง อีกทั้งยังทำให้ค่า EUI มีค่ามากกว่าศูนย์ ตลอดช่วง 4 ปีงบประมาณแรกของกรอบการศึกษา โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีค่า EUI เป็นลบ ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

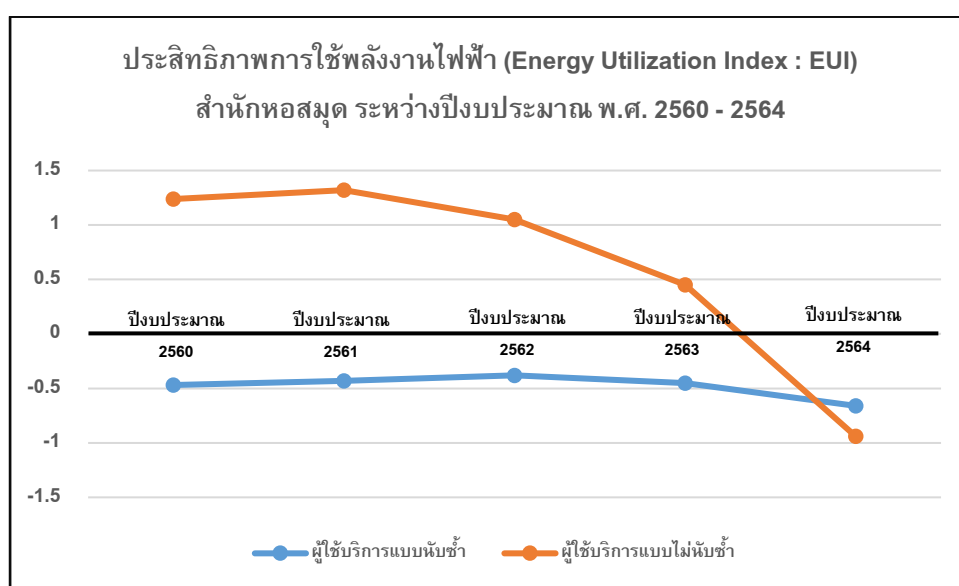
สรุปและอภิปรายผล

1. การประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า

จากพฤติกรรมที่แท้จริงในการใช้บริการห้องสมุดของผู้รับบริการกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความถี่ของการเข้าใช้บริการมากกว่า 1 ครั้งต่อวัน ตามความสะดวกและวัตถุประสงค์ของการเข้าใช้ อาทิ การสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ การใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการ การใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่ และการขอรับคำปรึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน และการวิจัย ของนิสิต อาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และประชาชนทั่วไป การวิจัยครั้งนี้จึงใช้จำนวนผู้รับบริการ (แบบนับซ้ำ) มาคำนวณในสมการพบว่าค่า EUI ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2563 มีค่ามากกว่าศูนย์ ในขณะที่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีค่าติดลบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าจำนวนครั้งของผู้รับบริการเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญต่อประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าของสำนักหอสมุด ในทิศทางที่ก่อให้เกิดความคุ้มค่าตามภารกิจหลักของหน่วยงาน

อย่างไรก็ตามการที่ค่า EUI ติดลบในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 นั้น สาเหตุสำคัญจากผลกระทบของการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีความต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ประกอบกับนโยบายการเฝ้าระวังและป้องกันทั้งในระดับรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กำหนดมาตรการปิดพื้นที่ให้บริการห้องสมุด ปรับรูปแบบการให้บริการเป็นแบบออนไลน์ อาทิ บริการยืมหนังสือ

ออนไลน์และส่งทางไปรษณีย์ บริการสอนการรู้สารสนเทศออนไลน์ บริการตอบคำถามและให้คำปรึกษาแบบออนไลน์ และบริการ Scan&Sent เป็นต้น รวมทั้งการให้บุคลากรปฏิบัติงานแบบ Work form Home สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ชั่วโมงเวลาทำการของสำนักหอสมุดน้อยกว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ค่อนข้างมาก และหากพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลจำนวนผู้รับบริการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 กับปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 พบว่า จำนวนผู้รับบริการลดลงมากถึงร้อยละ 77.12 ในขณะที่ปริมาณการใช้ไฟฟ้าจริงลดลงเพียงร้อยละ 29.93 แสดงให้เห็นว่าสำนักหอสมุดมีปริมาณการใช้ไฟฟ้าส่วนเกินที่สูญเสียไปจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์ไฟฟ้าที่มีขนาดใหญ่และมีอัตราการกินกระแสค่อนข้างสูง

ภาพที่ 1 ประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า (Energy Utilization Index : EUI)
สำนักหอสมุด ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564

2. ห้องสมุดสีเขียวกับการประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า

การบริหารจัดการเพื่อการประหยัดพลังงานและรักษาสีเขียวแวดล้อม เป็นหนึ่งในข้อกำหนดตามแนวทางของการเป็นห้องสมุดสีเขียวตามประกาศของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดสีเขียว พ.ศ. 2558 และเกณฑ์การพัฒนาห้องสมุดสีเขียว ข้อกำหนด แนวทางเชิงปฏิบัติ และวิธีการตรวจประเมิน พ.ศ. 2559 ซึ่งผู้บริหารห้องสมุดต้องกำหนดตัวชี้วัดการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยหนึ่งในแนวทางเชิงปฏิบัติของการจะเป็นห้องสมุดสีเขียว ห้องสมุดต้องกำหนดแผนงาน/มาตรการของการใช้พลังงานให้มีประสิทธิภาพ มีการติดตาม และประเมินผลเป็นประจำทุกปี ตามรอบเวลาที่กำหนดไว้ การที่ห้องสมุดมีการประเมินผลประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างต่อเนื่อง จะเป็นข้อมูลสนับสนุนให้กับผู้บริหารในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการภายในให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานสากล ซึ่งสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ทำการประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า Energy Utilization Index

(EUI) เป็นประจำทุกปี และผู้อำนวยการได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการติดตามและกำหนดแนวทางร่วมกันของคณะทำงานจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์การจัดอันดับ UI GreenMetric มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และบริษัทวิศวกรรมอาคาร ซึ่งเป็นบริษัทจ้างเหมาภายนอกที่ปรึกษาด้านการจัดการพลังงาน จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างประหยัด การเลือกใช้และการบำรุงรักษาระบบและอุปกรณ์ประกอบอาคารที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพของการใช้พลังงานไฟฟ้าอย่างเหมาะสม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากตัวแปรต้น (ตัวแปรอิสระ) ตามสมการคำนวณเกณฑ์ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) “จำนวนผู้รับบริการ” ที่หน่วยนับเป็นจำนวนคนแบบไม่นับซ้ำ มีผลให้ค่า EUI เป็นลบ ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการห้องสมุดที่มีความถี่ของการเข้าใช้งานมากกว่า 1 ครั้งต่อวัน รวมทั้งมีการใช้พลังงานแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาและตามความต้องการใช้งาน เห็นควรนำเสนอการประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้า (EUI) ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในรูปแบบของการใช้ตัวแปรต้นเป็น “จำนวนผู้รับบริการ (แบบนับซ้ำ)” ซึ่งจะสอดคล้องกับพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้รับบริการดังกล่าว

1.2 เนื่องจากปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าของสำนักหอสมุดมากกว่าร้อยละ 50 จะเป็นระบบเครื่องปรับอากาศ สำนักหอสมุดจึงควรทบทวนและจัดหาอุปกรณ์สำรองเพื่อการให้บริการและการปฏิบัติงานในรูปแบบชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ที่จำกัดการเข้าใช้พื้นที่ เพื่อลดปริมาณการใช้พลังงานจากอุปกรณ์ขนาดใหญ่ที่มีกำลังสูงในขณะที่จำนวนผู้ใช้พลังงานในอาคารลดลง

1.3 สืบเนื่องจากการประเมินประสิทธิภาพของการใช้พลังงานไฟฟ้า เป็นหนึ่งในข้อกำหนดของการดำเนินงานการเป็นห้องสมุดสีเขียว ผู้บริหารห้องสมุดที่ให้ความสำคัญของการจัดการพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสงค์จะเข้ารับการตรวจประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานห้องสมุดสีเขียว เบื้องต้นควรดำเนินการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลการใช้พลังงานไฟฟ้า นำมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผน ดำเนินการตรวจสอบ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สืบเนื่องจากจำนวนผู้รับบริการที่เป็นตัวแปรต้น (ตัวแปรอิสระ) ของการวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลภาพรวมการเข้าห้องสมุดในแต่ละปีงบประมาณ (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564) เพื่อให้การวิจัยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสำนักหอสมุดในการกำหนดทิศทางการให้บริการสอดคล้องตามกลุ่มเป้าหมาย และทราบต้นทุนของการให้บริการในกลุ่มต่าง ๆ เห็นควรจำแนกกลุ่มผู้รับบริการ ได้แก่ กลุ่มนิสิตระดับปริญญาตรี กลุ่มนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มอาจารย์ กลุ่มนักวิจัย กลุ่มบุคลากรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกลุ่ม

2.1 ประชาชนทั่วไป (ทั้งนี้อาจจำแนกกลุ่มเป็นนิสิตต่างสถาบัน นักวิชาการ และบุคลากรเครือข่ายความร่วมมือ) เป็นต้น

2.2 จากข้อมูลการใช้พลังงานไฟฟ้าประจำอาคารที่มีเพียงแยกแต่ละอาคาร ไม่มีข้อมูลการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่ของการให้บริการที่แตกต่างกันของการให้บริการของสำนักหอสมุด (แยกมิเตอร์ไฟฟ้าตามพื้นที่เฉพาะ) อีกทั้ง ข้อมูลจำนวนผู้รับบริการเป็นภาพรวม เพื่อการประเมินประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าและการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม ควรมีการจัดเก็บข้อมูลการใช้พลังงานไฟฟ้าและจำนวนผู้รับบริการในแต่ละพื้นที่ นำมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคาร (Energy Utilization Index: EUI)

รายการอ้างอิง

- Boonmee, A., & Laiprasertporn, N. (2014). การศึกษาสถานภาพการใช้พลังงานไฟฟ้าในอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา [Study on the status of electricity energy consumption in Faculty of Science and Technology building, Suan Sunandha Rajabhat University]. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University, Faculty of Science and Technology. [In Thai]
- Chan-o-cha, P. (2014). นโยบายพลังงานที่อยู่ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 [Energy policy in the government policy statement delivered by Prime Minister General Prayut Chan-o-cha to the National Legislative Assembly on Friday, September 12, 2014]. Retrieved from http://www.eppo.go.th/images/POLICY/PDF/gov-policy-2557_2.pdf [In Thai]
- Kasetsart University. (2021). อธิการบดี ม.เกษตรศาสตร์ มอบนโยบายด้านความยั่งยืน เตรียมพร้อมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมใหญ่ SUN Thailand 2564 [The President, Kasetsart University delivering sustainability policies getting ready to host the General Meeting of SUN Thailand 2021]. KU News. Retrieved from <http://www.ku.ac.th/news1/view/President-M-Kasetsert- Provide sustainability policy> [In Thai]
- Library Association of Thailand. (2016). เกณฑ์การพัฒนาห้องสมุดสีเขียว ข้อกำหนด แนวทางเชิงปฏิบัติ และวิธีการตรวจประเมิน พ.ศ. 2559 [Green Library Development Criteria, Requirements, Practical Guidelines and assessment methods 2016]. Bangkok: Kasetsart University Library. [In Thai]
- Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office. (2005). ประมวลเรื่อง “รวมพลังราชการไทย ลดใช้พลังงาน” ปี 2548 [Compilation of the topic "Together with the power of Thai government Reduce energy consumption" in 2005]. Retrieved from <http://www.e-report.energy.go.th/official.html> [In Thai]

- Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office. (2019). โครงการลดการใช้พลังงานในภาครัฐ : ตัวชี้วัดภายใต้การประเมินส่วนราชการตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 [Project to reduce energy consumption in the government sector : indicators under the assessment of government agencies according to measures to improve efficiency in government service, fiscal year 2019]. Retrieved from <http://www.e-report.energy.go.th/exec62.pdf> [In Thai]
- Ministry of Energy. Energy Policy and Planning Office. Energy Conservation Promotion Fund. (2021). คู่มือโครงการลดการใช้พลังงานในภาครัฐ ปีงบประมาณ 2564 [Project guide to reduce energy consumption in the government sector, fiscal year 2021]. Retrieved from <http://www.e-report.energy.go.th/EUI2564.pdf> [In Thai]
- Office of the Higher Education Commission. (2002). พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 [National Education Act B.E. 2542 (1999)]. Bangkok: Author. [In Thai]
- Panyadee, N., Rurkriangkrai, P., & Fongsamut, T. (2008). ความสัมพันธ์ของความพึงพอใจในการปฏิบัติตามมาตรการประหยัดพลังงานกับค่าดัชนีการใช้พลังงานไฟฟ้าของหน่วยงานราชการ ในศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ [Relationship between satisfaction toward the energy saving implementation and electrical energy utilization index of Government Offices in Chiang Mai City Hall]. *Engineering Journal Chiang Mai University*, 15(1), 45-49. [In Thai]
- Saengpiya, B., Jantaro, J., & Chamchoy, C. (2011). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการอนุรักษ์พลังงานไฟฟ้าในโรงงานควบคุม [Factors affecting the efficiency of electric energy conservation in designated factories]. *Journal of Energy Research*, 8(2), 20-34. Retrieved from <http://www.eri.chula.ac.th/eri-main/wp-content/uploads/2013/02/8.2.3.pdf> [In Thai]
- Sangyoka, S., Chimjan, O., Kanta, J., & Suriyamatra, M. (2019). สภาวะอนามัยสิ่งแวดล้อมของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม [Environmental Quality Assessment of the Office of Academic Resources and Information Technology, Pibulsongkram Rajabhat University]. Retrieved from <https://library.psu.ac.th/greenoffice/file/research.pdf> [In Thai]
- Thammasat University, Faculty of Economics, Center for Research and Support for Sustainable Development Goals. (2021). SDG Vocab | 20 – Energy Efficiency – ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน [SDG Vocab | 20 – Energy Efficiency – Energy efficiency]. Retrieved from <https://www.sdgmove.com/2021/06/19/sdg-vocab-20-energy-efficiency/> [In Thai]
- The Royal Institute. (1987). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 [The Royal Institute's dictionary B.E. 2525 (1982)]. (3rd ed.). Bangkok: Thai Wattanapanich. [In Thai]
- The Royal Institute. (2003). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 [The Royal Institute's dictionary B.E. 2542 (1999)]. Bangkok: Nanmeebooks. [In Thai]

สภาพปัญหาและการพัฒนาห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน บ้านท่าหนุ่น จังหวัดกระบี่

กฤษณะ อ่อนแก้ว¹ นิชาภา พรหมยอ² ธฤต ศรีรินทร์³ และเยาวลักษณ์ สุวรรณแห⁴

Received 21/04/2022 Revised 30/05/2022 Accepted 04/06/2022

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่าหนุ่น ตำบลเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งสารสนเทศหลากหลาย ประยุกต์ใช้ทฤษฎีปัญหาและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยครั้งนี้จำนวน 8 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูชำนาญการ และเจ้าหน้าที่ธุรการ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างด้วยแบบสัมภาษณ์ก่อนและหลังการศึกษาพัฒนาห้องสมุด รวมถึงการดำเนินโครงการห้องสมุดแปดเหลี่ยมซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของการลงพื้นที่ระหว่างเดือนสิงหาคม 2563 ถึง เดือนธันวาคม 2563 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดโรงเรียนแห่งนี้ประสบปัญหาด้านทรัพยากรห้องสมุด ลักษณะทางกายภาพ การใช้เทคโนโลยีในห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และขาดตำแหน่งบรรณารักษ์ประจำ การดำเนินงานโครงการช่วยแก้ไขปัญหของห้องสมุดโรงเรียน นำไปสู่การพัฒนาห้องสมุดในการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องสมุดที่ดีขึ้น การจัดหาทรัพยากรห้องสมุดที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย การสร้างเว็บไซต์ห้องสมุดแปดเหลี่ยมออนไลน์ช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี สร้างทางเลือกในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้แก่นักเรียนที่ทันสมัย เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กับโรงเรียนซึ่งช่วยสร้างความสนใจให้กับนักเรียนในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ครู

คำสำคัญ: ห้องสมุดโรงเรียน, ห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย, สภาพปัญหา, การพัฒนาห้องสมุด

¹⁻³ นิสิตหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา
อีเมล: themakerxz@gmail.com

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา อีเมล: aleksuwannakhae@gmail.com

Challenges Relating to the Development of an Early Childhood Library in Ban Than Nun School in Krabi Province

Krissana Onkaew¹ Nichapa Promyod² Tarit Sornnirun³ Yaowaluk Suwannakhae⁴

Received 21/04/2022 Revised 30/05/2022 Accepted 04/06/2022

Abstract

The objective of this qualitative research was to study challenges pertaining to the development of a school library in Ban Tha Nun school in Krabi Province, Thailand. In the process of this investigation, the researchers examined and reviewed various sources and applied three theories, namely: the Intelligence Development Theory, the Theory of Learning, and the Theory of Multiple Intelligences, in order to establish a conceptual framework and for the purposes of data analysis.

The research consisted of eight key informants, including: the school director, the school's institutional committee, professional level teachers and the administrative staff, respectively. Relevant data were then collected through participants' observations and group discussions, as well as through semi-structured interviews, using appropriate forms, prior and after the research. The Octagon Library Project was then implemented as a part of the field work activity from August 2020 to December 2020. Triangulation methods were used for data analysis and for the purpose of discussions.

The research results revealed that the school's library encountered a number of challenges, including: lack of suitable library materials, inadequate physical environment, lack of appropriate technology and reading activities, as well as the absence of a fulltime librarian. Thus, the implementation of the Library's Project helped to resolve a number of related issues and led to a more effective and organized library with appropriate library resources for its young users. Building an online Octagon Library website, as a part of this research, encouraged more technology use as a new method for reading and learning, and created more interest in using the library in general. This will likely help to cultivate greater reading habits, support teachers' instruction, and will assist with teaching activities.

Keywords: School library, Early childhood library, Library challenges, Library development

¹⁻³ Undergraduate student Library and Information Science major Humanities and Social Sciences Faculty Thaksin University Songkhla campus email: themakerxz@gmail.com

⁴ Assistant Prof. Dr. Library and Information Science major Humanities and Social Sciences Faculty Thaksin University Songkhla campus email: aleksuwanakhae@gmail.com

บทนำ

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปีก่อนระดับอุดมศึกษา ให้มีการศึกษาบังคับจำนวน 9 ปีโดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่7 เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ (Office of the National Education Commission, 1999) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ มีทักษะการเรียนรู้ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่สอดคล้องและเท่าทันพัฒนาการของโลก โดยต้องพัฒนา ผักผ่อน และบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่ดี ก่อเกิดเป็นสมรรถนะที่ตามระดับช่วงวัย (New National Educational Act, 2019) ห้องสมุดโรงเรียน เป็นสถานที่รวบรวมความรู้ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้บริการทั้งครู นักเรียนเป็นหลัก ซึ่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ได้ใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ประกอบการเรียนการสอนและเป็นแหล่งสร้างเสริมปัญญา ความเจริญทุกด้านของผู้ใช้บริการ (Phersongsri, 2013)

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่จะก้าวเข้าสู่การพัฒนาของชีวิต เด็กจะเริ่มพัฒนาลักษณะความเป็นตัวของตัวเอง ให้ความสนใจในสิ่งรอบตัว ดังนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กวัยนี้ จึงควรเข้าใจ และยอมรับถึงลักษณะเฉพาะวัยอย่างถูกต้องเพื่อเป็นการสนับสนุน และสามารถดูแลเด็กวัยนี้ได้อย่างเหมาะสมซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ของร่างกายจากลักษณะทั่วไปหรือง่าย ๆ ไปสู่ลักษณะเฉพาะที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในขนาด และการทำหน้าที่ และพัฒนาการก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ของร่างกายอย่างมีทิศทาง มีระเบียบ แบบแผนสืบเนื่องกัน รวมทั้งด้านอารมณ์สังคม สติปัญญา เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพเกิดความเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถใหม่ ๆ อันเนื่องจากการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคล และจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว (Chumai, 2016)

สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด ได้นิยามความหมายของห้องสมุดโรงเรียนไว้ว่า เป็นสถานที่ที่มอบสารสนเทศ แนวคิดพื้นฐานสู่การทำงานอย่างประสบความสำเร็จ โดยห้องสมุดโรงเรียนได้บรรจุทักษะการเรียนรู้ระยะยาว และการพัฒนาด้านความคิดเพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความรับผิดชอบในสังคม (The International Federation of Library Associations and Institutions: IFLA, 2019) ส่วนห้องสมุดแห่งชาตินิวซีแลนด์ได้ให้ความหมายของห้องสมุดโรงเรียนไว้ว่า ห้องสมุดโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ที่ให้บริการและทรัพยากรสนับสนุนตัวผู้เรียน เจ้าหน้าที่ และครอบครัว ที่มีศักยภาพอย่างมากที่จะช่วยสร้างความแตกต่างให้กับตัวผู้เรียน เกิดความสำเร็จ และความเสมอภาคทางการศึกษา และมีความเป็นอยู่ทางอารมณ์ สังคมที่ดี (National Library New Zealand, 2018) และ สมาคมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนอเมริกันได้กำหนดมาตรฐานการสร้างห้องสมุดโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ห้องสมุดควรมีบรรณารักษ์ผ่านการรับรองและดำรงตำแหน่งอย่างชัดเจน มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง (American Association of School Librarians, 2018)

ในประเทศไทยได้ศึกษามาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนและตัวบ่งชี้เพื่อการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนเพื่อการประเมินผลการดำเนินงานและพัฒนา นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พุทธศักราช 2552-2561 โดยมีวิสัยทัศน์ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ การปรับปรุงมาตรฐานในส่วนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครูหรือบุคลากรบรรณารักษ์ผู้มีหน้าที่ในการแนะนำ การใช้ห้องสมุด การสอนวิชาการใช้ห้องสมุด และการรับรู้เข้าถึง และ ใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ จัดเก็บสถิติการใช้บริการ และมีทักษะ ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ด้านการอ่านของนักเรียนที่ให้เป็นไปตามเกณฑ์การอ่านหนังสือขั้นต่ำ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด และด้านการจัดการทรัพยากร สารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา ในปัจจุบันและอนาคต (Office of the Basic Education Commission, 2013)

จากการทบทวนงานวิจัยภายในประเทศเกี่ยวกับการบริหาร สภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน พบว่าได้มีการศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนในด้านการให้บริการห้องสมุดของโรงเรียนหลายแห่ง เช่น Prachasuk & Chalermvongsave (2020) ศึกษาความต้องการที่จำเป็นต่อการให้บริการห้องสมุดของโรงเรียนพระอินทร์ศึกษา (กลุ่มสกุลอุทิศ) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่าความต้องการจำเป็นต่อการให้บริการห้องสมุดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 3 ด้านหลักคือ หนังสือ บรรณารักษ์ และบรรยากาศ ซึ่งแนวทางการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณและการจัดการเพื่อพัฒนาห้องสมุด 3 ด้าน คือ หนังสือดี บรรณารักษ์ดี และบรรยากาศดีให้เพียงพอ ทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด สำหรับด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ในงานวิจัย Sanghaow, Pollham, & Ubonlert (2020) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าระดับการปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษามีระดับผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการพัฒนากิจกรรมที่ ส่งเสริมใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ความรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความพร้อมอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ให้มีความพร้อมเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหา เข้าร่วมกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ทั้งภายใน ภายนอกสถานศึกษาตามความสนใจ รวมถึงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงด้วยตนเอง นอกจากนี้ Charernsri & Hemchayart (2020) ได้ศึกษาเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุดสำหรับเด็กในห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ามีการแบ่งพื้นที่สำหรับเด็กเป็นสัดส่วน มีแสงสว่างเพียงพอพื้นที่เอื้อต่อกิจกรรมเด็ก พื้นที่เด็กใกล้ชิดประตูเพื่อความสะดวก มีประตูรักษาความปลอดภัยในการเข้าใช้บริการความสะอาด การจัดครุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ขนาดครุภัณฑ์เหมาะสม ปลอดภัยกับเด็ก มีการเลือกสรรสื่อการเรียนรู้ด้านภาษาหลากหลาย ทันสมัย สะท้อนวัฒนธรรมไทยและชุมชน ดัดแปลงกำกับคำ

ตามชั้น นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ นักเรียนหยิบใช้ได้สะดวกปลอดภัยด้วยตนเอง สื่อการเรียนรู้และของเล่นมีสภาพสมบูรณ์ สะอาด เป็นต้น

โรงเรียนบ้านท่านุ่น สังกัด สพฐ.กระบี่ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ด้วยความร่วมมือของประชาชน ในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา ต้องการให้บุตรหลานมีความรู้ โดยให้ใช้ที่สาธารณะประโยชน์โดยมีพื้นที่ประมาณ 25 ไร่ 50 ตารางวา ซึ่งได้รับจากนายฉลอง กัลยาณมิตร ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ในขณะนั้น ต่อมาประชาชนได้ช่วยร่วมมือกันเสียสละทรัพย์ในการสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้นจนประสบความสำเร็จ เปิดการเรียนการสอนใน 2 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจุบันมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 68 คน โดยมีครูสอนจำนวน 5 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 1 คน และลูกจ้างเหมาจำนวน 1 คน ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 126 หมู่ ที่ 4 ตำบลเหนือคลอง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ห่างจากอำเภอเหนือคลอง 2 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดกระบี่จำนวน 20 กิโลเมตร ห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่านุ่น มีลักษณะอาคารเป็นทรงแปดเหลี่ยม ตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนบ้านท่านุ่น จังหวัดกระบี่ โดยมีทรัพยากรภายในห้องสมุด เช่น หนังสือ หนังสือภาพ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือเตรียมสอบ สารานุกรม ส่วนใหญ่ได้รับการบริจาค มีการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรในห้องสมุดโดยใช้รูปแบบการจัดหมวดหมู่แบบทศนิยมดิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น คอมพิวเตอร์เครื่องเก่าที่ได้รับบริจาคจากโรงเรียนในท้องถิ่น การจัดวางทรัพยากร อุปกรณ์ และที่นั่งอ่านหนังสือจะยึดตามรูปแบบของตัวอาคารเป็นหลัก มีการจัดชั้นวางหนังสือเป็นหมวดหมู่ในแต่ละมุมห้อง 8 มุม มีลักษณะเป็นชั้นแขวนยึดติดกับผนัง โดยมีครูผู้รับผิดชอบดูแลห้องสมุดซึ่งเป็นครูผู้สอนในวิชาต่าง ๆ และนักเรียนช่วยงานห้องสมุด (Banthanun School, 2019) จากการสำรวจเบื้องต้น ด้วยวิธีการการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูอรรณพ ไพชำนาญ (Paichumnun, 2020) ผู้รับผิดชอบดูแลห้องสมุดโรงเรียนในการลงพื้นที่ วันที่ 20 สิงหาคม 2563 พบว่าห้องสมุดโรงเรียนแห่งนี้ประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ไม่มีทรัพยากรสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนปฐมวัยและชั้นประถมศึกษาเช่น หนังสือ การ์ตูน วิดีโอ คอมพิวเตอร์ หรือทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ ที่ช่วยดึงดูดให้นักเรียนสนใจเข้ามาใช้ห้องสมุด นอกจากนี้ยังไม่มีงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ทำให้ไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องสมุดและนักเรียนไม่ค่อยให้ความสนใจเข้าใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านในหลายปีที่ผ่านมา

การศึกษาปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุดสำหรับเด็กปฐมวัย กรณีศึกษาในโรงเรียนบ้านท่านุ่น จังหวัดกระบี่ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน รวมถึงชุมชน โครงการห้องสมุดแปดเหลี่ยมเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านทรัพยากร ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และด้านกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน ให้มีลักษณะของห้องสมุดโรงเรียนที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นเด็กปฐมวัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับปรุงและพัฒนาของห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่านุ่น จังหวัดกระบี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกจากบุคลากรภายในโรงเรียนบ้านท่าหนุ่น จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นโรงเรียนชุมชนขนาดเล็กที่มีประสบการณ์การสอนตั้งแต่ 1-10 ปี ขึ้นไป และชาวบ้านจากชุมชนบ้านท่าหนุ่นที่มีความรับผิดชอบหลักในการบริหารโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน ดูแลห้องสมุดโรงเรียน ผู้ดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูชำนาญการ และเจ้าหน้าที่ธุรการ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยการลงพื้นที่เป็นการลงพื้นที่สำรวจห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่าหนุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของโรงเรียนทางด้านกายภาพ และด้านทรัพยากรของห้องสมุดครั้งแรกในวันที่ 20 สิงหาคม 2563 เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของโรงเรียน ทางด้านกายภาพและด้านทรัพยากรของห้องสมุด และมีการลงพื้นที่ห้องสมุดครั้งที่สอง ในวันที่ 18 กันยายน 2563 เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการดำเนินโครงการห้องสมุดแปดเหลี่ยมซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงห้องสมุดทางด้านกายภาพ วางแผนซ่อมแซม และซ่อมบำรุงคอมพิวเตอร์ภายในห้องสมุด จัดเรียงชั้นวางหนังสือตามทฤษฎีปัญหา โดยแบ่งหมวดหมู่ตามเนื้อหาสาขาวิชา ทำความสะอาดอาคารห้องสมุดโรงเรียน และจัดทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์รับบริจาคหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับห้องสมุด คัดสรรเลือกทรัพยากรให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการของนักเรียนระดับปฐมวัย จัดทำเว็บไซต์ห้องสมุดแปดเหลี่ยมออนไลน์เพื่อรวบรวมข้อมูลของโรงเรียน และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์เพื่อให้นักเรียนมีแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้หลากหลาย การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้การดำเนินโครงการห้องสมุดแปดเหลี่ยมแบบสัมภาษณ์ก่อนการศึกษาและพัฒนาห้องสมุดเพื่อศึกษาสภาพปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน และแบบสัมภาษณ์หลังการพัฒนาห้องสมุด ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และแก้ไขตามคำแนะนำให้สมบูรณ์ก่อนใช้สัมภาษณ์จริง

4. วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วทำการตรวจสอบด้วยวิธีการสามเส้าด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล และด้านทฤษฎีดังนี้

4.1 ด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งสารสนเทศพบได้ข้อค้นพบมาเหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มีความถูกต้อง เช่น เปรียบเทียบข้อมูลจากการสังเกตกับการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบกับสิ่งที่พูด เพื่อตรวจสอบความแน่นอนของคำพูดในเรื่องเดียวกันแต่ละเวลาเปรียบเทียบมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เปรียบเทียบข้อมูลเรื่องเดียวกันที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลหลักหลายคน

4.2 ด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างกันนำมาเปรียบเทียบว่าได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

4.3 ด้านทฤษฎี เป็นการใช้มุมมองของทฤษฎีแตกต่างกันได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีพหุปัญญา มาพิจารณาตีความ วิเคราะห์ อภิปรายผลจากการรวบรวมข้อมูล

4.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับมนุษยนิยม (Humanism Theory) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เสนอโดยอับราฮัม มาสโลว์ คาร์ล โรเจอร์ส และเจมส์เอฟ. ทวี. บูเกิล ในช่วงต้นศตวรรษ ที่ 20 สารของทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับทางเลือกของนักเรียนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พวกเขาควรได้รับการสนับสนุนให้ควบคุมการศึกษาของตนเอง โดยการเลือกกิจกรรมประจำวันไปจนถึงเป้าหมายในอนาคต ครูที่ใช้การเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้เพื่อการจัดการเรียนการสอนเชื่อว่าการค้นหาแรงจูงใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนเลือกเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาต้องการทราบอย่างแท้จริง นอกจากนี้สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ทั้งร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ช่วยส่งเสริมสมรรถภาพการเรียนรู้ด้วย (Western Governors University, 2020)

4.3.2 ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้และปัญญานี้ว่ามีความฉลาดของมนุษย์มีหลากหลายด้านแต่มีความสามารถแต่ละด้านไม่เท่ากัน (Edutopia, 2022)

- ด้านภาษาหรือการใช้ภาษา เป็นความสามารถของบุคคลในการวิเคราะห์ข้อมูลและผลิตงานที่เกี่ยวข้องกับภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น สุนทรพจน์ หนังสือ และอีเมล
- ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์เป็นความสามารถในการพัฒนาสมการและการพิสูจน์ การคำนวณ และแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรม
- ด้านมิติ บุคคลสามารถแสดงออกด้วยภาพ มองเห็นรูปลักษณ์ของสิ่งต่างๆ มีจินตนาการที่ดี และอ่านแผนที่แผนภูมิได้ดี
- ด้านดนตรี เป็นความสามารถในการสร้างและให้ความหมายของเสียง มีความชอบร้องเพลง ฟังเพลง เล่นดนตรี แยกแยะทำนองจังหวะดนตรี และรู้จักโครงสร้างของดนตรี
- ด้านธรรมชาติ บุคคลมีความสามารถในการระบุและแยกแยะระหว่างพืช สัตว์ และการก่อตัวของสภาพอากาศต่างๆ ที่พบในโลกธรรมชาติ
- ด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย เกิดจากการใช้ร่างกายของตนเองเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือแก้ปัญหา มีความสามารถด้านกีฬา
- ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสะท้อนความสามารถในการรับรู้เข้าใจอารมณ์ ความปรารถนา แรงจูงใจ และความตั้งใจของผู้อื่น
- ด้านความเข้าใจบุคลิกของตนเอง มีความคิดระดับสูง และมีเหตุผลสนใจติดตามสิ่งที่ตนเองสนใจเป็นพิเศษ มีสมาธิ เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยน

5. ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม คณะผู้วิจัยติดต่อและขอความอนุเคราะห์ก่อนการสัมภาษณ์จริง และได้แจ้งวัตถุประสงค์ในกาดำเนินงานวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยที่คณะผู้วิจัยจะเปิดเผยข้อมูลตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์อนุญาตเท่านั้น และได้ขออนุญาตนำข้อความมาใช้ประกอบการนำเสนอในงานวิจัย ในส่วนของข้อมูลที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์จะเผยแพร่ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับโดยไม่ทำการเผยแพร่

6. นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยว่าห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่าหนุ่น ประสบปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านทรัพยากรที่ไม่ตรงกับความต้องการของเด็กปฐมวัย ด้านเทคโนโลยีในห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และด้านบุคลากร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพพบว่าห้องสมุดมีความไม่เป็นระเบียบ ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือพื้นที่ในการอ่านแออัด มีความอับชื้น อากาศถ่ายเทไม่สะดวก สภาพทรุดโทรม มีแสงสว่างไม่เพียงพอ และมีปลวกทำลายหนังสือ ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้

2.ด้านทรัพยากรในห้องสมุดพบว่าไม่ตรงกับความต้องการไม่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้ใช้ห้องสมุดซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา หนังสือล้าสมัย ไม่ได้รับการคัดสรร ขาดแคลนหนังสือสำหรับเด็ก แต่มีทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ เช่น วารสารที่ได้รับบริจาคซึ่งไม่มีความทันสมัย ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

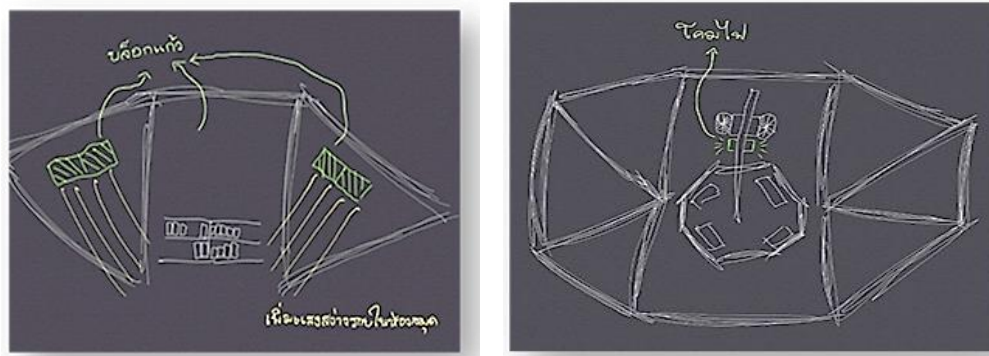
3.ด้านการใช้เทคโนโลยีในห้องสมุด พบว่าอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ที่มีอยู่ชำรุด ขาดการบำรุงรักษา ถูกนำมาวางไว้และไม่ได้รับการใช้งาน

4.ด้านกิจกรรมการอ่านเพื่อสนับสนุนการเข้าใช้ห้องสมุดพบว่าโรงเรียนไม่มีแผนและแนวการส่งเสริมกิจกรรมการอ่านที่แน่นอน ที่ผ่านมาเป็นการจัดกิจกรรมบ้างนานๆครั้ง

5.ด้านบุคลากรห้องสมุดโรงเรียนแห่งนี้ไม่มีครูบรรณารักษ์หรือบรรณารักษ์โรงเรียนผู้รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งส่งผลทำให้ไม่มีผู้รับผิดชอบหลักเพื่อดูแล พัฒนาห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

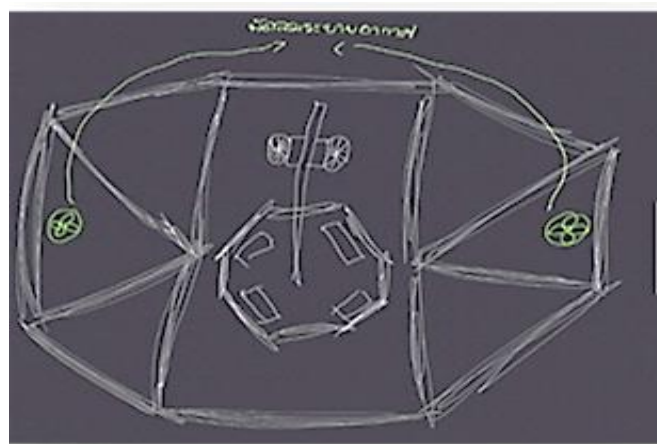
จากสภาพปัญหาข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวางแผนและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนแสงสว่างภายใน และบริเวณรอบห้องสมุดให้มีความเหมาะสม เพื่อสร้างทัศนียภาพ และมีความปลอดภัย โดยการติดตั้งโคมไฟภายในหรือภายนอกห้องสมุดเพิ่มเติม และติดตั้งปลอกแก้วบริเวณกำแพงห้องสมุดเพื่อให้แสงธรรมชาติลอดผ่านช่วยเพิ่มความสว่างให้บริเวณภายในห้องสมุดดังภาพ

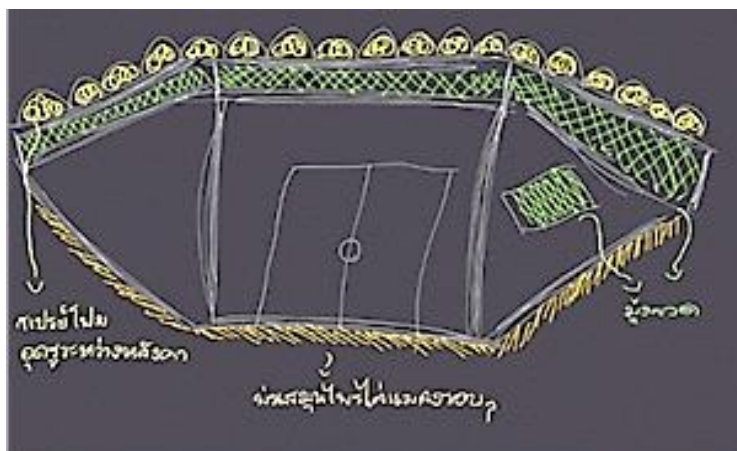
ภาพที่ 1 การออกแบบติดตั้งบล็อกแก้ว

2. ติดตั้งพัดลมระบายอากาศ เพื่อให้อากาศภายในห้องสมุดถ่ายเทได้อย่างสะดวก ไม่เกิดความอับชื้น ร้อนอบอ้าวเกินไปในช่วงอากาศร้อนและแดดยามบ่าย ดังภาพ

ภาพที่ 2 การออกแบบการติดตั้งพัดลม

3. ติดตั้งมุ้งลวดตาข่ายดักแมลง และใช้สมุนไพรในการป้องกันแมลงที่จะเข้ามาภายในห้องสมุด เพื่อป้องกันความเสียหายแก่ทรัพยากรภายในห้องสมุด โดยจะติดตั้งมุ้งลวดบริเวณหน้าต่าง และช่องหลังคา ส่วนตรงช่องหลังคา ซ่อมแซมช่องโหว่หลังคาด้วยการใช้สเปรย์โฟมอเนกประสงค์ ดังภาพ

ภาพที่ 3 การออกแบบติดตั้งมั่งลวดและตาข่ายดักแมลง

4. ตกแต่งภายในห้องสมุดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น การตกแต่งโดยใช้โปสเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละมุมทั้งหมด 8 มุม และจัดเรียงทรัพยากรในห้องสมุด โดยยึดหลักแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาของการจัดเนื้อหาได้แนะนำความฉลาดที่แตกต่างกันแปดประเภทซึ่งประกอบด้วย ภาษาศาสตร์ ตรรกะ/คณิตศาสตร์ เชิงพื้นที่ กาย-การเคลื่อนไหวร่างกาย ดนตรี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภายในบุคคล และนักธรรมชาติวิทยา (Marenus, 2020)

5. ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอกห้องสมุดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นบริเวณรอบห้องสมุด และจัดทำป้ายนำทางห้องสมุด

6. ติดตั้งอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ พร้อมลงโปรแกรมเพื่ออำนวยความสะดวกฝึกใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสร้างเอกสาร การสืบค้นสารสนเทศดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และความบันเทิง

สำหรับการพัฒนากิจกรรมการอ่านของห้องสมุด คณะผู้วิจัยได้พัฒนาเว็บไซต์เพื่อการเรียนรู้ แนะนำแหล่งความรู้ นิทานสำหรับเด็กการจัดทำหนังสือเสียงออนไลน์ หรือรายการเสียงประจำห้องสมุดออนไลน์ จัดทำโปสเตอร์ออนไลน์ประชาสัมพันธ์ในการรับบริจาคทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในห้องสมุด โดยใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น การสื่อสารภายในชุมชน การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

ภาพที่ 4 โปสเตอร์รับบริจาคหนังสือสำหรับเด็ก อุปกรณ์สำหรับห้องสมุด และเว็บไซต์ห้องสมุด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยนำไปสู่การปรับปรุงและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนในด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ เทคโนโลยีในห้องสมุด และกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน

ลักษณะกายภาพ การจัดวางชั้นวางหนังสือให้เป็นระเบียบ แยกหมวดหมู่การจัดชั้นวางหนังสือได้อย่างชัดเจน ผู้ใช้สามารถใช้ทรัพยากรได้ง่ายขึ้น ภายในอาคารห้องสมุดมีอากาศที่ถ่ายเทดียิ่งขึ้น ที่สอดคล้องทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับมนุษยนิยม (Humanism Theory) ที่เสนอแนวคิดเรื่องการตระหนักรู้ในความต้องการของตนเองแต่ละคนของมนุษย์ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สามารถเคลื่อนไปสู่การตอบสนองความต้องการหรือไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ ดังนั้นการสร้างสภาพแวดล้อมของโรงเรียนหรือครูในห้องเรียนสามารถช่วยเติมเต็มความต้องการทางอารมณ์และร่างกายของนักเรียน ทำให้พวกเขามีสถานที่ที่ปลอดภัย สะดวกสบายในการเรียนรู้ และได้รับการสนับสนุนที่จำเป็น ก็จะส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสนี้ที่จะประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (Western Governors University, 2020) ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับการศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุดสำหรับเด็กในห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้กรุงเทพมหานครของ Charemsri & Hemchayart (2020) การจัดพื้นที่ ลักษณะการแบ่งพื้นที่สำหรับเด็กเป็นสัดส่วน ถือเป็นเรื่องสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมของห้องสมุดสำหรับเด็ก

ทรัพยากรห้องสมุด ได้คัดสรรทรัพยากรห้องสมุดที่ความตรงกับความต้องการของผู้ใช้ระดับปฐมวัยมากขึ้น มีการพัฒนาการจัดเรียงทรัพยากรให้สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกขึ้นทำให้เป็นการส่งเสริมการใช้ห้องสมุดของนักเรียนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Prachasuk & Chalermvongsave (2020) โดยพบว่าในด้านของหนังสือ หนังสือที่ดีมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ เกิดพัฒนาการ เกิดการคิด การวิเคราะห์เกิดขึ้นในตัวของผู้ใช้ ห้องสมุดมีส่วนจำเป็นอย่างมากในการจัดหาและคัดเลือกทรัพยากรหนังสือที่ดี มีคุณค่า และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน เพื่อให้ผู้ใช้ได้เข้าถึงหนังสือเหล่านั้นภายในห้องสมุด ในปัจจุบันนี้หนังสือที่ดีและมี

ประโยชน์นั้น มีอยู่แพร่หลาย ทั้งหนังสือภายในประเทศและหนังสือต่างประเทศ ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้ใช้ หนังสือที่มีตรงกับความต้องการของนักเรียนมีส่วนช่วยในการขยายโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน ช่วยให้มีโอกาสในการศึกษาในด้านต่างๆที่มากขึ้น มีแหล่งความรู้ที่หลากหลาย และผู้ใช้สามารถนำเอาหลักความรู้ไม่ว่าจะเป็นหลักความรู้ทางวิชาการ หลักความรู้ทางการปฏิบัติไปต่อยอดในการศึกษาและการใช้ชีวิตต่อไป

การสร้างเว็บไซต์ห้องสมุดแปดเหลี่ยมออนไลน์ ที่ช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยการค้นคว้า และยังเป็นการสร้างทางเลือกในการเรียนรู้แก่ผู้ใช้ เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้กับห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sanghaow, Polharn, & Ubonlert (2020) ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความพร้อมของห้องสมุดสามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้กับสถานศึกษา ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหา และร่วมกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ได้การส่งเสริมกิจกรรมการอ่าน เพื่อสนับสนุนการเข้าใช้ห้องสมุดโรงเรียนบ้านท่าขุน จังหวัดกระบี่ หลังการปรับปรุงและการพัฒนาห้องสมุดแปดเหลี่ยม ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการอ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการเข้าใช้ห้องสมุดของผู้ใช้

จากการปรับปรุงและการพัฒนาห้องสมุดแปดเหลี่ยมช่วยสร้างความสนใจให้กับนักเรียนในการเข้าใช้ห้องสมุดเพื่อแสวงหาความรู้ และส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมแก่ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทำให้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Manichot (2010) ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาห้องสมุดช่วยในการส่งเสริมผู้ใช้ในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกิจกรรม ด้านการส่งเสริมการอ่านของผู้ใช้ เพื่อให้ผู้ใช้ได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น มีใจรักในการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการหาความรู้ใส่ตัว ทั้งนี้ห้องสมุดที่ดีควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่ง เพื่อให้ผู้ใช้ได้เกิดการเรียนรู้ดียิ่งขึ้น ทันสมัยมากขึ้น และทันต่อสารสนเทศใหม่ๆ การพัฒนาห้องสมุดจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการส่งเสริมให้ผู้ใช้เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาตัวเอง ค้นหาตัวตนว่ามีความสามารถใดตามทฤษฎีพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน และสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เพื่อนำไปใช้ในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาของตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562 แก่เด็กปฐมวัยช่วงวัยที่สี่อายุเกิน 6 ปี จนถึง 12 ปีให้มีนิสัยในการสังเกตและใฝ่รู้ มีทักษะในการเรียนรู้ รู้จักและรู้เท่าทันการใช้เทคโนโลยีหาความรู้ มีทักษะในการอ่าน เขียน มีความรู้ในภาพกว้างของโลก (New National Educational Act, 2019) นอกจากนี้การปรับปรุงภูมิทัศน์ของห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของเด็กตามทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับมนุษยนิยมช่วยจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ทั้งร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ช่วยส่งเสริมสมาธิการเรียนรู้แก่นักเรียนในขณะอ่าน ค้นคว้าและทำกิจกรรมอื่นๆ ในห้องสมุด

ภาพที่ 5 ห้องสมุดแปดเหลี่ยมโรงเรียนบ้านท่าหนุ่นก่อนและหลังการปรับปรุง

ภาพที่ 6 เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการซ่อมแซม และตัวอย่างหนังสือที่เหมาะสมเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

คณะผู้วิจัยเสนอแนะถึงผู้เกี่ยวข้องกับห้องสมุดโรงเรียนประกอบด้วยบรรณารักษ์ ครู ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชนและผู้ปกครองดังนี้

บรรณารักษ์หรือครูผู้ได้รับมอบหมายให้ดูแลห้องสมุดโรงเรียน ให้ความสำคัญกับการดูแลห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนระดับปฐมวัยสามารถใช้บริการในห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการใช้ห้องสมุด พื้นที่และทรัพยากรของห้องสมุดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ควรจัดการประชาสัมพันธ์ขอรับบริจาคทรัพยากรและอุปกรณ์ต่างๆ แก่ห้องสมุดโรงเรียนผ่านช่องทางที่หลากหลาย การพัฒนาเว็บไซต์ของโรงเรียนให้มีความทันสมัย เพื่อสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและการแสวงหาความรู้จากแหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต

ครูประจำห้องเรียนควรมีส่วนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในห้องเรียน และให้มีทางเลือกในการเรียนรู้ตามความถนัด ดังนั้นครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยผนวกกับกิจกรรมการใช้ห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน สร้างเสริมทักษะการค้นหาสารสนเทศได้ด้วยตนเอง เพาะบ่มบุคลิกลักษณะของผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เพื่อการเป็นพลเมืองของประเทศที่มีคุณภาพต่อไป

ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย แผนการบริหารจัดการอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ ทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากร และงบประมาณให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 มีหน้าที่ในการกำกับดูแล บริหารจัดการพัฒนาโรงเรียนในสังกัดซึ่ง โรงเรียนประถมศึกษาแต่ละแห่งจะมีขนาดและจำนวนนักเรียนแตกต่างกันให้พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนให้มีความรอบรู้ทันเหตุการณ์เป็นบุคคลที่มีนิสัยรักการอ่านการค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง (Office of the Education Council (OEC), 2009) นอกจากนี้ผู้อำนวยการโรงเรียนควรแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียนในการอ่านใช้บริการห้องสมุด

คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน โดยการช่วยบริจาคทุนทรัพย์หรือจัดกิจกรรมรณรงค์ระดมทุนที่จะมาช่วยสรรค์สร้าง พัฒนาห้องสมุด เป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของห้องสมุด และการขอรับบริจาคทรัพยากรสารสนเทศ อุปกรณ์ และของเล่นที่เหมาะสมกับเด็ก เพราะห้องสมุดโรงเรียนช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้องผู้ปกครอง ชุมชนได้เข้าถึงแหล่งของการเรียนรู้ที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

การศึกษาวิจัยในอนาคต ควรจะขยายขอบเขตการศึกษาไปยังห้องสมุดโรงเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในชุมชนหรือวัด ที่จังหวัดอื่นๆ ของพื้นที่ภาคใต้ ด้วยการใช่วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method) เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้รับ ผลักดันสู่การสร้างนโยบาย การเรียนรู้ การอ่านของเด็กปฐมวัย การส่งเสริมให้มีการผลิตครูบรรณารักษ์โรงเรียนเพื่อจะได้รับผิดชอบ

วางแผน ขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ในห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย นอกจากนี้ผลของการวิจัยควรจะได้รับถ่ายทอดให้ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- American Association of School Librarians. (2018). *Future Ready Framework*. Retrieved from <http://www.ala.org/aasl>
- Banthanun School. (2019). *Banthanun School Introduction*. [Video].
- Charernsri, L. & Hemchayart, W. (2020). Environmental Arrangements of Children Library In Bangkok Discovery Learning Library. *OJED*, 15(1), 1-11. [In Thai].
- Chumai, T. (2016). Growth and Development of Early Childhood. *Hua Hin Sook Jai Klai Kangwon Journal*, 1(2), 18-33. [In Thai].
- Edutopia. (2022). *Multiple Intelligences: What Does the Research Say?*. Retrieved From <https://www.edutopia.org/multiple-intelligences-research>
- Manichot, S. (2010). *Development of a library at Tha Sala Prasit School District Office. Secondary Education District 12*. (Master of Science Thesis). Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. [In Thai].
- Marens, M. (2020). *Gardner's Theory of Multiple Intelligence*. Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/multiple-intelligences.htm>
- National Library NewZealand. (2018). *School Library Development Framework*. Retrieved from <https://natlib.govt.nz/>
- New National Educational Act*. (2019). Retrieved from <http://psdg-obec.nma6.go.th/wp-content/uploads/2015/03/uploads/2015/03>
- Office of the Basic Education Commission. (2013). *School library standards under the Office of the Basic Education Commission, 2013*. Bangkok: The Office. [In Thai].
- Office of the Education Council (OEC). (2009). *Proposals for the Second Decade of Education Reform (2009-2018)*, Bangkok: OEC.
- Office of the National Education Commission, (1999) *National Education Act B.E. 2542 (1999) And Amendments (Second National Education Act B.E. 2545 (2002)*. Retrieved from http://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf [In Thai].

- Paichumnan, O. (2020, August 20). Personal communication [Personal interview].
- Phersongsri, K. (2013). *Perceptions of Library Management Effectiveness of Educational Personnel in Nakhon Si Thammarat Secondary Schools Educational Area 12*. *Journal of Southern Technology*, 6(2), 35-42. [In Thai].
- Prachasuk, R. & Chalermvongsave, W. (2020). Needs Assessment for Library Services of an Educational Opportunity Expansion Prainsuksa Klomsakul Utid School School Under Phra Nakhorn Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. *TLA Research Journal* .13(1), 51-65. [In Thai].
- Sanghaow, N., Pollharn, C. & Ubonlert, W. (2020). Guidelines for the Development of Learning Resources in School Under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 2. *RMU journal*, 14(2). 67-74. [In Thai].
- The International Federation of Library Associations and Institutions. (2019). *School Libraries Gateways to Development*. Retrieved from <https://www.ifla.org>
- Western Governors University. (2020). *What is humanistic learning theory in education?*. Retrieved from <https://www.wgu.edu/blog/what-humanistic-learning-theory-education2007.html>

ถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรม ส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี

วรรณา ประยุกต์วงศ์¹ โชติธำรงค์ จงจอหอ² และ ลัดดาวัลย์ โพธิ์วิจิตร³

Received 28/02/2022 Revised 07/05/2022 Accepted 29/05/2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกงหรา จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบบันทึกจากการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกจากการสังเกต และแบบวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า (1) เทศบาลตำบลทัพทันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสูงสุดกับการเข้าถึง (2) นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน ได้แก่ (2.1) การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนสามวัยในการอ่านออกเสียงนิทานและวรรณกรรมสำหรับเด็ก (2.2) การสร้างห้องสมุดนิทานให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลทัพทัน เพื่อจัดหาหนังสือนิทานใหม่ ๆ หมุนเวียนให้กับนักเรียนและผู้ปกครองได้ยืมไปอ่านโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และ (2.3) การจัดการความรู้หลังกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ (3) ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน ได้แก่ ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างพันธมิตรกับชุมชน

คำสำคัญ: การส่งเสริมการอ่าน; นวัตกรรม; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; อุทัยธานี

¹ รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์ อีเมล wanna.pry@mahidol.edu

² อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร อีเมล chokthumrong_c@kpru.ac.th, ผู้ประพันธ์บทความ

³ ผู้ช่วยนักวิจัย มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตนครสวรรค์ อีเมล laddawan.pho@mahidol.ac.th

A Lesson Learned from Application of the Sufficiency Economy Philosophy as an Approach to Innovative Reading Promotion of Thapthan Tumbon Municipality, Thap Than District, Uthai Thani Province.

Wanna Prayukvong¹ Chokthumrong Chongchorhor² Laddawan Phothiwichit³

Received 28/02/2022 Revised 07/05/2022 Accepted 29/05/2022

Abstract

This descriptive qualitative research aimed to study the impact of the ‘Sufficiency Economy Philosophy’ as an approach to promote innovative reading in Thapthan Tumbon municipality, Thap Than District, Uthai Thani Province, Thailand. This municipality was selected for the purposes of this study as the local government responsible for assigning activities to schools already utilizes the ‘Sufficiency Economy Philosophy’ as a guideline to promote reading in respective educational institutions in the area. The research tools consisted of a detailed interview form, a focus group interview form, participants’, and non-participants’ observation forms, and a content analysis form. The results of the study revealed that 1) Thapthan Tumbon municipality has made this approach its highest priority with respective guidelines incorporated across all levels; 2) This approach has been introduced to three generations of learners with the use of fairy tales and children's literature, which has led to the creation of a library center in Thapthan Tumbon municipality for child development in order to circulate new storybooks to students and parents free of charge. Furthermore, various online sources have been created to share knowledge using digital technology and social media; 3) The factors contributing to the success of this approach include strong leadership, effective management, and great community engagement.

Keywords: Promotion of Reading skills, Innovation, Sufficiency Economy Philosophy, Uthai Thani

¹ Associate Professor, Mahidol University, Nakhonsawan Campus, Thailand. email: wanna.pry@mahidol.edu

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kamphaeng Phet Rajabhat University.
email: chokthumrong_c@kpru.ac.th, Corresponding author.

³ Research Assistant, Mahidol University, Nakhonsawan Campus, Thailand. email: laddawan.pho@mahidol.ac.th

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการพลิกผันเชิงทำลายล้างของเทคโนโลยีต่างๆ (Disruptive Technology) ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมซึ่งเป็นความเสี่ยงและภัยคุกคามต่อการบริหารองค์กรและประเทศชาติ การขับเคลื่อนประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนนั้น รัฐบาลจึงต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ ด้วยการพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในปี 2579 (The Secretariat of the Prime Minister, 2017)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2554 “เศรษฐกิจพอเพียง คือทำอะไรไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ้งชาน ไม่ทำอะไรให้มันเกินไป เมื่อทำแล้วได้ผลในการกระทำนั้น” (Charoenrath, 2008) ต่อมาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้น้อมนำมาบูรณาการกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ร่วมกับการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น (Department of Local Government Promotion, 2011)

คำว่า “นวัตกรรม” คือ การนำความคิดสร้างสรรค์ หรือกระบวนการใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่มาช่วยสร้างมูลค่าเศรษฐกิจ การพัฒนานวัตกรรมมีจุดเริ่มต้นจากภาคเอกชน ด้วยกลไกการดำเนินงานเชิงบูรณาการจึงทำให้เกิด “นวัตกรรมแบบเปิด (Open innovation)” ที่นำมาสู่การพัฒนาแบบก้าวกระโดดในภาคเอกชนด้วยระยะเวลาอันสั้น ต่อมาจึงขยายตัวมาสู่ภาคราชการในหลากหลายรูปแบบ อาทิ “นวัตกรรมจากภาครัฐ” “นวัตกรรมสังคม” และ “นวัตกรรมท้องถิ่น” โดยมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมเชิงคุณค่า (Value driven innovation) ที่ก่อให้เกิดเป็นประโยชน์สูงสุดสอดคล้องกับความหมายของความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับเข้าถึง คือ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในวิถีชีวิต (Prayukvong, Chongchorhor, & Phothiwichit, 2019)

การถอดบทเรียนจากนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงลึกในเรื่องการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการภายในองค์กรและพัฒนาชุมชน รวมถึงรูปแบบนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สร้างประโยชน์สุขให้กับประชาชนและก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน สอดคล้องกับ Banchanont (2017) ที่กล่าวว่า การสร้างนวัตกรรมเพื่อประเทศไทย 4.0 เป็นนโยบายที่กว้าง แต่ยังขาดรายละเอียด โดยเฉพาะแนวทางในการส่งเสริมนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกั๊กทัน จังหวัดอุทัยธานี ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทัพทันจนได้รับรางวัลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งเทศบาลตำบลทัพทัน ได้ผลักดันให้คณะครูและผู้ปกครองช่วยเหลือกันพัฒนานวัตกรรมสร้างสรรค์ทางการศึกษาต่าง ๆ เช่น การฝึกฝนเด็กให้เป็นผู้กล้าหาญท้าทาย เชิญธงชาติ ร้องเพลงชาติ สวดมนต์ และนำกิจกรรมออกกำลังกายในช่วงเช้า การพัฒนาสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะนวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยเชิญผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุให้มาอ่าน/เล่นนิทานให้เด็กฟัง และให้ผู้ปกครองยืมนิทานไปอ่านให้เด็กฟังก่อนนอน และกลับมาเล่านิทานให้เพื่อนฟัง เป็นต้น นวัตกรรมส่งเสริม

การอ่านดังกล่าวมีแรงสนับสนุนมาจากการบริหารจัดการองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสูง ควรค่าแก่การถอดบทเรียนแห่งความสำเร็จ ซึ่งผลวิจัยนี้ช่วยให้ทราบถึงแนวปฏิบัติที่ดีในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการที่และการสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านในองค์ประกอบท้องถิ่นที่ควรขยายผลไปสู่หน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป (Prayukvong, Chongchorhor, & Phothiwichit, 2019)

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอ่านเป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษร ออกมาเป็นความคิด และความคิดที่ได้จากการอ่านผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ และเป็นเครื่องช่วยพิจารณาตัดสินใจ นำแนวความคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ (Chengklinchan, 1999) การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และจนกระทั่งถึงวัยชรา ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการอ่านยังมีประโยชน์ในการพัฒนาตนเองทั้งด้านการศึกษา ด้านวิชาชีพ และด้านคุณภาพชีวิต (Kuhapinan, 2002) การส่งเสริมการอ่านเป็นกิจกรรมสืบเนื่องกันที่ช่วยพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันกว้างขวาง และประสบความสำเร็จในชีวิต (Chaleysub, 1988) กิจกรรมการส่งเสริมการอ่านที่เหมาะสมกับเด็กอายุ 3-5 ปี ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในชั้นปฐมวัยที่มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ และเตรียมความพร้อมในการเรียนเป็นสำคัญ โดยกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านในเด็กอายุ 3-5 ปี ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อมทางการอ่าน (2) การอ่านหนังสือให้ฟัง และ (3) การเล่านิทาน ซึ่งผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้ระบุว่ากิจกรรมเหล่านี้ล้วนส่งผลดีต่อเด็กในหลาย ๆ ด้าน (Chengklinchan, 1999) ดังเช่น ผลงานวิจัยของ Chukovsky (1963) พบว่า การนำวรรณกรรมไปอ่านให้เด็กอายุ 6-10 ขวบฟังส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้การใช้คำศัพท์และมีพัฒนาการทางภาษาที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ Cohen (1968) พบว่า การอ่านวรรณกรรมให้เด็กอนุบาลฟังตามด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทำให้เด็กมีคะแนนด้านทักษะทางภาษาที่สูงขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมการอ่านระหว่างคนต่างวัยล้วนส่งผลดีต่อเด็กเช่นเดียวกัน ดังเช่นผลงานวิจัยของ Stavans & Goldenberg (2008) พบว่า การเล่าเรื่องของผู้อุปการะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการรู้หนังสือของเด็ก สอดคล้องกับ Purcell-Gates (2000) พบว่า ความถี่ในการอ่านหนังสือนิทานของพ่อแม่กับบุตรหลานส่งผลต่อความสามารถในการรู้หนังสือของเด็ก สำหรับ DeBriun-Parecki (2007) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กได้รับผลกระทบเชิงบวกจากพฤติกรรมการอ่านแบบมีปฏิสัมพันธ์ของผู้อุปการะกับบุตรหลาน เช่นเดียวกับ Suwannakhae (2014) พบว่า การอ่านแบบมีปฏิสัมพันธ์ของผู้อุปการะกับบุตรหลานมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมการอ่านของเด็ก

สำหรับคุณประโยชน์ของการส่งเสริมการอ่านในสังคมผู้สูงอายุนั้น Pakdee (2012) พบว่า การส่งเสริมการอ่านผ่านการเล่านิทานพื้นบ้านของผู้สูงอายุช่วยสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคน 3 วัย คือ ครู เด็กและผู้สูงอายุ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และมองเห็นคุณค่าในตนเอง และช่วยให้เด็ก

ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Dit-ung (2016) พบว่า การเล่านิทานสอดแทรกประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุช่วยสร้างความเข้าใจในธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงของชีวิตให้บุตรหลานและสมาชิกในครอบครัวสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและผู้สูงอายุได้พัฒนาศักยภาพตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การอ่านและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการร่วมกันระหว่างคนหลากหลายวัย เพราะนอกจากจะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ให้กับบุตรหลานแล้ว ยังก่อให้เกิดพัฒนาการทางภาษาและช่วยปลูกฝังนิสัยรักการอ่านในวัยเด็ก ในอีกด้านหนึ่งก็ส่งผลดีต่อผู้สูงอายุเพราะช่วยให้ท่านเหล่านั้นเห็นถึงคุณค่าของตนเองและได้ก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นโจทย์ที่ท้าทายต่อการวิจัยเพื่อถอดบทเรียนว่าจะมีหน่วยงานใดที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมการอ่านจนประสบความสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกั๊กทัน จังหวัดอุทัยธานี

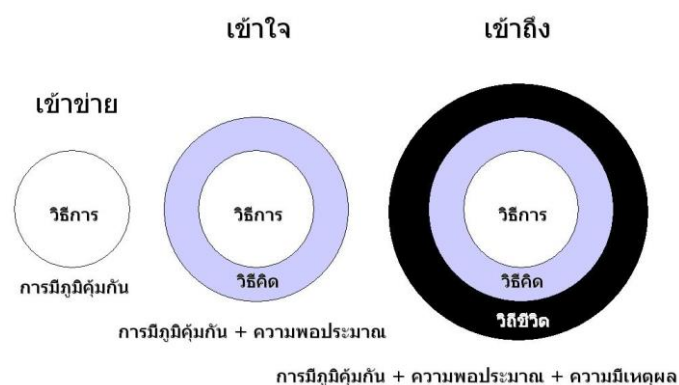
ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศ โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน เป็นหัวหน้าชุดโครงการวิจัย และรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณ ประยุกต์วงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัยย่อยที่รับผิดชอบพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง โดยบทความวิจัยนี้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ คือ จังหวัดอุทัยธานี สำหรับขอบเขตด้านประชากร คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกั๊กทัน จังหวัดอุทัยธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดการส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์และเตรียมความพร้อมในเด็กอายุ 3-5 ปี (Chaleysub, 1988; Chengklinchan, 1999) ร่วมกับแนวคิดในการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ Puntasen (2017) ได้แบ่งไว้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 เข้าข่าย คือ มีวิธีการในการสร้างภูมิคุ้มกัน ระดับที่ 2 เข้าใจ คือ เกิดความสามารถในการพึ่งตนเองได้ และระดับที่ 3 เข้าถึง คือ การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมออยู่ในวิถีชีวิต โดยได้กำหนดตัวชี้วัดไว้ 12 ด้าน ดังนี้ 1. การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และไม่มีการทำผิดกฎหมาย 2. การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม 3. การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น 4. งานโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ 5. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข 6. งานโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม 7. งานส่งเสริมอาชีพ

เกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชน 8. งานด้านสังคมและวัฒนธรรม 9. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข 10. การจัดการศึกษา สาธารณสุขและการจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น 11. การจัดกิจกรรมลดปัญหาสังคมและเพิ่มสวัสดิการสังคมเท่าที่สามารถทำได้ 12. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้นและนวัตกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพที่ 1 ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง (Puntasen, 2017)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (Chantavanich, 2018) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง

1.2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้หลักการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และหลักการเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ดี (Good informant) เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 3 ปี ได้แก่ เทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี ทั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้ให้บริการ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยง และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลทัพทัน (2) กลุ่มผู้รับบริการ ได้แก่ คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย และญาติซึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กนักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน ทั้งนี้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ใช้วิธีการแนะนำแบบบอกต่อ (Snowball technique) โดยมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ (1) ต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี ไม่ต่ำกว่า 10 ปี และ (2) เคยได้รับบริการจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลทัพทัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview form) แบบบันทึกจากการสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Focus Group Discussion form) แบบบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non Participant Observation form) และแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis form)

3. ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูลการวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

3.1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี รายงานผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และรายงานการศึกษาความพึงพอใจที่เทศบาลตำบลทัพทันได้จ้างหน่วยงานภายนอกจัดทำขึ้น

3.2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Interview) ในลักษณะการจัดการความรู้ (KM: Knowledge Management) ที่มีกระบวนการถอดบทเรียนหลังจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (AAR: After Action Review) (Phasukyud, 2010) โดยรวบรวมข้อมูลในลักษณะความคิดเห็น และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริงโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในชีวิตส่วนตัวและในองค์กร

3.3) การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้บริหาร สมาชิกสภา และบุคลากรของเทศบาล ตลอดจนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี

3.4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เป็นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตำบลทัพทัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุทัยธานี

3.5) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory observation) เข้าร่วมเวทีประชาคมต่าง ๆ เช่น เวทีประชาคมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) เพิ่มเติม ฉบับที่ 2 เวทีประชาคมประจำเดือน การประชุมสภา และการประชุมคณะกรรมการกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อความเชิงพรรณนา (Description) ที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่มเฉพาะ การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากนั้นจึงทำการจัดบันทึกข้อมูลทั้งหมดไว้ ซึ่งแบ่งวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้

4.1.1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปจาก รูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

4.1.2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนก ข้อมูลเป็นชนิด ๆ เป็นขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องถัดไป โดยนำข้อมูลที่ได้ จากการวิเคราะห์แบบอุปนัย ทำการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ

4.1.3) การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยนำข้อมูลมาเทียบปัจจัยต่างๆ โดยการแยกแยะแต่ละปัจจัยออกเป็นส่วนๆ แล้วดูว่าปัจจัยนั้นมีอะไรสัมพันธ์หรือซ้ำ หรือเกี่ยวข้องกันในแง่ไหนบ้าง

4.2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายโดยเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ โดยนำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี มาลงรหัสข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นจึงนำชุดข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์หาธีมของเรื่องราว (Theme) แล้วสร้างข้อสรุป หาความสัมพันธ์ เทียบเป็นปัจจัยต่างๆ ออกเป็นส่วนๆ เพื่อหาลักษณะร่วมและความแตกต่างของข้อมูลสรุป

4.3) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลวิจัยที่ได้เก็บรวบรวมมาให้มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลวิจัยที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี นั้นมีความถูกต้องหรือไม่ โดยใช้วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล ที่ถึงแม้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นคนละคนกัน แต่ข้อมูลวิจัยที่ได้มาทั้ง 3 ส่วนที่ได้ควรถูกต้องตรงกัน

4.3.2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน หากข้อมูลที่ได้มาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี นั้นมีความแตกต่างกันหรือขัดแย้งกัน ผู้วิจัยต้องเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยใหม่อีกครั้ง และหากข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่เหมือนกันจึงมีความน่าเชื่อถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ แล้วจากนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในลักษณะของการเขียนรายงานวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี

เทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอกัณฑ์ จังหวัดอุทัยธานี มีประวัติความเป็นมาที่สะท้อนถึงความสมัครสมานสามัคคีของบรรพบุรุษ โดยคำว่า “ทัพทัน” ปรากฏในพงศาวดารในสมัยกรุงธนบุรี โดยกองทัพไทยที่มีเจ้าพระยาบวรราช เจ้าพระยาราชสุภาวดี และเจ้าพระยารามัญวงศ์เป็นนายทัพ ทำการขับไล่ทหารพม่าที่มีนายทัพชื่อ กะละโม่ ถอยร่นจากเมืองกำแพงเพชรมาทางเมืองอุทัยธานี ซึ่งฝ่ายไทยได้ยกทัพติดตามมาทันทหารพม่าที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ทำการรบพุ่งโจมตีจนฝ่ายพม่าแตกพ่ายไป ชาวบ้านจึงได้ขนานนามหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านทัพทัน” จึงเป็นที่มาของชื่อทัพทันในปัจจุบัน เทศบาลตำบลทัพทันเดิมเป็นสุขาภิบาลจัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาล

ตำบลทัพทันตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งเทศบาล พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 13 ก.พ. 2542 เทศบาลแห่งนี้มีพื้นที่ประมาณ 57.97 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด 9,018 คน มีจำนวน 1,752 ครัวเรือน เนื้ลยครัวเรือนละ 6 คน/ครัวเรือน เพศชาย 4,307 คน เพศหญิง 4,711 คน จำนวนเด็กก่อนวัยเรียน 420 คน จำนวนผู้สูงอายุ 1,812 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ รองลงมาประกอบอาชีพค้าขาย บางส่วนรับราชการและรับจ้างทั่วไป

วิถีชีวิตของชาวทัพทันอิงอาศัยทรัพยากรธรรมชาติอย่างแนบแน่น การดำรงชีวิตจึงคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนจนถึงรุ่นลูกหลาน อีกทั้งยังมีตลาดนัดโคกระบือที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากกลุ่มวิสาหกิจตำบลทัพทัน ได้แก่ ทองม้วน กล้วยแปรรูป ทอผ้าฝ้ายขาว พรมเช็ดเท้า เห็ดนางฟ้า กล้วยไม้แห้ง เครื่องจักสาน พวงกุญแจต่างๆ ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ประดิษฐ์ ซึ่งเป็นที่ตอบรับจากผู้ที่มาเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นอย่างมาก สำหรับแหล่งน้ำในเขตเทศบาลตำบลทัพทันจำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ คลองทัพทัน คลองมะนาว คลองตลุก และคลองโพธิ์ ในส่วนของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของตำบลทัพทัน พบว่า เป็นสังคมที่อยู่กันอย่างเรียบง่าย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดทัพทันวัฒนารามเป็นศูนย์รวมจิตใจ ชาวบ้านมีความรักความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่กันและกัน สำหรับงานประเพณีที่สำคัญของตำบลทัพทัน ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง และประเพณีเรียกขวัญข้าว เป็นต้น

เทศบาลตำบลทัพทันมีแหล่งให้บริการทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญ ได้แก่ โรงพยาบาลทัพทัน 1 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่ง และคลินิกในเขตเทศบาลตำบลทัพทันจำนวน 3 แห่ง สำหรับแหล่งให้บริการทางการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลทัพทัน 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 แห่ง ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 1 แห่ง นอกจากนี้เทศบาลตำบลทัพทันได้จัดสวนสาธารณะที่บริการประชาชนอยู่ในบริเวณเทศบาล และมีสระว่ายน้ำในร่มเพื่อให้ประชาชนและเด็กได้มาออกกำลังกาย ในด้านการคมนาคมขนส่งสามารถสัญจรไปมาทางถนน โดยมีเส้นทาง 8 เส้นทาง ได้แก่ 1. เส้นทางจากจังหวัดอุทัยธานี 2. เส้นทางจากตำบลดอนกลอย 3. เส้นทางจากอำเภอหนองฉาง 4. เส้นทางจากตำบลตลุก 5. เส้นทางจากอำเภอสว่างอารมณ์ 6. เส้นทางจากอำเภอกองกระ 7. เส้นทางจากตำบลหนองเต่า 8. เส้นทางจากตำบลหนองกระทุ่ม สำหรับปราชญ์ชาวบ้านที่มีบทบาทในการพัฒนาตำบลทัพทันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1. นายมา ศรีสุวรรณ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษในด้านดนตรีและการประพันธ์เพลง 1. อาจารย์ ดร.จตุรภัทร วรธนภักดิ์ เป็นผู้เขียนหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลทัพทัน และ 3. เรืออากาศตรีโสภัส ขมสวัสดิ์ ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลทัพทัน

ตอนที่ 2 ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน

ผลการวิจัยระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ Puntasen (2017) ได้แบ่งไว้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 เข้าข่าย คือ มีวิธีการในการสร้างภูมิคุ้มกัน ระดับที่ 2 เข้าใจ คือ เกิดความสามารถในการพึ่งตนเองได้ และระดับที่ 3 เข้าถึง พบว่า เทศบาลตำบลทัพทันอยู่ในระดับที่ 3 คือ “เข้าถึง” โดยมีคะแนน 270 คะแนน จากคะแนนเต็ม 300 คะแนน ดังแสดงรายละเอียดไว้ในตารางที่ 1 เทศบาลตำบลทัพทันจึงถือเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขที่สามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับวิถีชีวิต

ตารางที่ 1 สรุปคะแนนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน

ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน		คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้รับ
1	การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาลและไม่มีการทำผิดกฎหมาย	50	41
2	การการวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม	20	20
3	การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น	15	15
4	งานโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ	15	15
5	การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข	50	50
6	งานโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม	20	13
7	งานด้านส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชน	15	15
8	งานด้านสังคมและวัฒนธรรม	15	15
9	การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข	30	30
10	การจัดการศึกษา สาธารณสุข และการจัดการขยะ ในระดับที่สูงขึ้น	20	14
11	การจัดกิจกรรมลดปัญหาสังคมและเพิ่มสวัสดิการสังคมเท่าที่สามารถทำได้	30	24
12	การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น	20	18
รวม (คะแนน)		300	270

ความสำเร็จจากการบริหารจัดการในระดับ “เข้าถึง” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน คือ การบริหารงานของนายกเทศมนตรีที่มีความร่วมมือกับผู้นำชุมชน บุคลากร และภาคประชาชนด้วยความรัก ความสามัคคี และจิตอาสา ผู้บริหารเป็นบุคคลเข้าถึงง่าย ดำรงชีวิตด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดูแลประชาชนในเชิงรุกตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต โดยเริ่มตั้งแต่การรวมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไว้แห่งเดียวไปจนถึงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ศาสตร์พระราชาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่คนในชุมชนและผู้ยากไร้ ด้วยแนวทางดังกล่าวทำให้เทศบาลตำบลทัพทันสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นจำนวนมาก และหนึ่งในนั้น คือ นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีการผสมผสานความร่วมมือระหว่างคนสามวัยการผสมผสานความร่วมมือระหว่างบรรณารักษ์และครูผู้ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการจัดการความรู้หลังการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ซึ่งนำเสนอรายละเอียดของนวัตกรรมดังกล่าวในตอนที่ 3 ต่อไป

ตอนที่ 3 นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการถอดบทเรียนนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน พบว่า เทศบาลตำบลทัพทันได้สร้างกระบวนการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนสามวัยในกิจกรรมเสริมประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็ก ทั้งนี้ คนสามวัยประกอบด้วย ช่วงวัยแรก คือ นักเรียนปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน ช่วงวัยที่สอง คือ ผู้บริหารและคณะครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทัพทัน และช่วงวัยที่สาม คือ เครือข่ายผู้สูงอายุจากโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลทัพทัน โดยทั้งสามช่วงวัยได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมการเล่านิทานคุณธรรม กิจกรรมสาธิตการละเล่นพื้นบ้าน กิจกรรมประดิษฐ์ของเล่นจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน กิจกรรมการวาดภาพระบายสีโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติ กิจกรรมฝึกทำขนมจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน กิจกรรมเพาะพันธุ์ไม้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าว นอกจากช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนแล้ว ยังช่วยให้เกิดความคุ้นเคยกันระหว่างผู้สูงอายุ คณะครู และนักเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจนกระทั่งคนสามวัยเกิดการพัฒนาเป็นสายใยแห่งความรักความผูกพันที่มีให้แก่กัน ในขั้นตอนนี้จึงเป็นการง่ายในการขับเคลื่อนความรู้สู่คุณธรรมสู่นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ในตำบลทัพทัน นอกจากนี้ นักเรียนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติในท้องถิ่นของตำบลทัพทัน นับเป็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ได้อย่างน่าชื่นชม ดังเช่นเสียงสะท้อนของผู้ปกครองที่กล่าวว่า “หนูเคยทำท่าทางเหมือนว่าวันนี้แม่ลืม แม่จะไม่เล่านิทานให้ฟัง ลูกสาวก็มาอ้อนเรา ลูกจะรีบบอกว่าครูฝากนิทานเล่มใหม่มาแล้วนะแม่ วันนี้แม่ต้องเล่าละคะ ไม่งั้นหนูนอนไม่หลับคะ ตรงนี้เรารู้สึกดีมากเราได้ใช้ช่วงเวลานี้พูดคุยกับลูก ถามเรื่องต่าง ๆ ของเขาที่โรงเรียน แล้วตอนท้ายเราจึงเล่านิทานให้เขาฟัง เขาได้เรียนรู้สิ่งดี ๆ ทุกคืนก่อนนอน แล้วผลดีอีกด้านคือ ดินนอนมาเขาจะยิ้ม จะเข้ามาอ้อน เขาจะอารมณ์ดีเบิกบานแจ่มใสค่ะ”

ขั้นที่ 2 การให้บริการหนังสือนิทานและสื่อการเรียนรู้ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลทัพทัน โดยเริ่มจากการจัดหาหนังสือนิทานใหม่ ๆ หมุนเวียนให้กับนักเรียนและผู้ปกครองได้ยืมไปอ่านโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย กิจกรรมในส่วนนี้เป็นการรวมพลังกันของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน สังกัดสำนักงานการศึกษา นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี ร่วมกับคณะครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทัพทันได้ตั้งงบประมาณเพื่อจัดซื้อนิทานสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อนำมาให้บริการเป็นห้องสมุดนิทานที่ผู้ปกครองนักเรียนสามารถยืมกลับไปใช้ที่บ้าน โดยมีการกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นว่าให้ผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นคุณพ่อหรือคุณแม่หรือคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายเป็นผู้เล่านิทานให้กับบุตรหลานได้ฟังก่อนนอนทุกวัน กิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ทุกคนในครอบครัวได้กระชับความสัมพันธ์และได้แสดงความห่วงใยให้แก่บุตรหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงสอดแทรกข้อคิด คำสอน หรือหลักธรรมะลงในนิทานเล่มนั้น ซึ่งเป็นการขัดเกลาทางสังคมในระหว่างที่ทำกิจกรรมเล่านิทานก่อนนอนให้บุตรหลานฟัง ดังเช่นเสียงสะท้อนของผู้ปกครองที่กล่าวไว้ว่า “ประโยชน์ของมีนิทานใหม่ ๆ มาเล่าให้ลูกฟังก่อนนอนนั้นทางครูเขาจะออกแบบให้ทำซ้ำ ๆ กันจนเกิน 21 วัน โดยครูจะเตรียมนิทานมาในกระเป๋าลูกเราเลย ตรงนี้ทำให้เด็กเขาเริ่มจำเป็นนิสัย และเราก็เริ่มใช้เวลาเล่านิทานให้ลูกฟังทุกวัน มันเป็นการบังคับตัวหนู (ผู้ปกครอง) ไปใน

ตัวเลยด้วยค่ะว่าต้องมาอ่านหนังสือให้ลูกฟังนะ ต้องให้เวลากับเขา ตรงนี้คือการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้ลูกหนูค่ะ”

ขั้นที่ 3 การจัดการความรู้หลังกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ โดยคณะครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลทัพทันได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าในหนึ่งสัปดาห์ต้องทำการบันทึกคลิปกิจกรรมการเล่านิทานก่อนนอนของผู้ปกครองเพื่อคัดสรรและนำมาแบ่งปันในกลุ่มไลน์ (LINE) ของเครือข่ายผู้ปกครองและครูของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทัพทัน กระบวนการดังกล่าวช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับเด็กเล็กและผู้ปกครองที่ได้เห็นตนเองในสื่อสังคมออนไลน์ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ปกครองได้ฝึกฝนทักษะการเล่านิทานแบบมีส่วนร่วมร่วมกับเด็กเล็ก โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายของเด็กนักเรียนจะต้องเตรียมตัวและฝึกฝนการเล่านิทานร่วมกับเด็กเล็กก่อนที่จะทำกับบันทึกลงในอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการถ่ายทำเป็นไปตามสภาพจริงและมีเสียงหัวเราะผสมผสานไปตามธรรมชาติของแต่ละครอบครัว แม้ว่าคลิปเล่านิทานจะมีความซ้ำกันไปบ้างในแง่ของเนื้อหาจากหนังสือนิทานเล่มเดียวกันจนเด็กเล็กเอื่อยปากขึ้นมาว่าตนเองจำได้แล้วว่าผู้ปกครองก็เคยเล่าให้ตนเองได้ฟังในยามก่อนนอน แต่สิ่งนั้นถือเป็นการสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้และจดจำเรื่องราวที่เป็นความทรงจำร่วมกันผ่านเนื้อหาสาระจากนิทานเล่มเดียวกัน นอกจากนี้การที่คณะครูได้นำคลิปกิจกรรมการเล่านิทานก่อนนอนของผู้ปกครองหลาย ๆ เรื่องมาแบ่งปันในสื่อออนไลน์ยังช่วยสร้างความอยากฟังนิทานเล่มใหม่ ๆ ที่เด็กเล็กยังไม่เคยได้รับการเล่าจากผู้ปกครองของตนอีกทางหนึ่งด้วย ตลอดจนความภาคภูมิใจของผู้สูงอายุที่ได้สร้างความสุขให้กับบุตรหลานและเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุที่จะได้ร่วมชมคลิปกิจกรรมการเล่านิทานก่อนนอนของผู้สูงอายุแต่ละท่านควบคู่กันไปด้วย ดังกล่าวนั้นวงจรความสุขจากกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นพลังสำคัญในการขยายผลจากความรู้ควบคู่คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน ดังเช่นเสียงสะท้อนของคุณยายที่ได้กล่าวไว้ว่า “ยายดีใจที่ได้ใช้เวลากับหลาน หนังสือที่นิทานครูเขาให้ใช้มันมีเล่มใหม่ ๆ หมูนเวียนมาเรื่อยทำให้เด็กติดใจ ยายเล่าไปเติมเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตแทรกเข้าไปด้วย สอนธรรมะเขาไปด้วย ลูกสาวก็มานั่งถ่ายคลิปไปส่งครูศูนย์เด็กเล็ก หนแรกก็อายกันกว่าจะถ่ายคลิปเล่านิทานได้สักเรื่อง แต่ทำไปเรื่อย ๆ มันรู้สึกสนุก วันไหนไม่ได้เล่านิทานเด็กเขาก็จะถามยายแล้วว่าวันนี้ไม่เล่านิทานรีไร มันท่าให้อยากมาเตรียมตัวเล่านิทานให้หลานฟัง มันรู้สึกขาดไม่ได้ไปเลย”

ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 3 ปัจจัย ดังนี้

(1) ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีตำบลทัพทัน ภาวะผู้นำเป็นพลังขับเคลื่อนให้องค์กรให้มุ่งไปสู่เป้าหมายได้เป็นผลสำเร็จซึ่งท่านมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคนทั้งสามวัยให้สามารถร่วมกันสร้างสรรค์ตำบลทัพทันให้เป็นตำบลแห่งประโยชน์สุขคือทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกันได้ทำกิจกรรมด้วยความภาคภูมิใจและได้แก้ไขปัญหาด้วยตนเองไม่ว่าจะเป็นปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศทั้งหนังสือนิทานและสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กรวมทั้งการขาดแคลนวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับศูนย์พัฒนาเด็ก

เล็กซึ่งท่านนายกเทศมนตรีได้อุดช่องโหว่ตรงนี้ด้วยการสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อรวบรวมกำลังใจความรู้และความคิดสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุมาเก็บไว้ให้เป็นเหมือนห้องสมุดที่มีชีวิตที่คอยให้คำแนะนำจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้กับเด็กเล็กและสร้างความอบอุ่นให้กับเด็กเล็กให้กับคณะครูเป็นบรรยากาศของครอบครัวทำให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้สามารถส่งเสริมการอ่านไม่เพียงแต่เฉพาะเด็กในระดับปฐมวัยเท่านั้นแต่เชื่อมโยงไปจนถึงคณะครูผู้บริหารและผู้สูงอายุในชุมชน ดังที่บุคลากรของเทศบาลทพทันทันได้สะท้อนไว้ คือ “นายกเทศมนตรีตำบลทพทันทัน เปิดโอกาสให้ทำเรื่องใหม่ๆ (โครงการใหม่) เสมอ โดยให้พวกเราไปคิดก่อน หลังจากนั้น ค่อยมาถาม หรือเรียกมาคุยกันว่าทำเรื่องนี้อย่างไร”

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่สะท้อนถึงภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีตำบลทพทันทันผู้ยอมรับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ดังเช่น นายกเทศมนตรีตำบลทพทันทันซึ่งรับผิดชอบคืบเงินที่ถูกหักทวงจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) โดยเห็นว่าเป็นการใช้เงินผิดประเภท ในกรณีจัดจ้างมหรสพดนตรีในการจัดงานลอยกระทงเมื่อหลายปีก่อน หลังจากที่ปลัดเทศบาลและบุคลากรได้ร่วมกันชี้แจงกับ สตง. หลายครั้งหลายหนแล้ว ในที่สุดเมื่อทราบว่าไม่ได้ผล นายกเทศมนตรีตำบลทพทันทันได้แสดงความรับผิดชอบในการจ่ายเงินดังกล่าวด้วยตนเอง เป็นการแสดงความรับผิดชอบและปกป้องข้าราชการประจำ อีกทั้งยังแสดงมุมมองเชิงบวกต่อ สตง. ในเหตุการณ์นี้ว่า “ทำให้เราได้เรียนรู้หาวิธีสร้างสรรค์กิจกรรมอย่างอื่นแทน” ที่สำคัญนายกและบุคลากรของเทศบาลตำบลทพทันทันก็สามารถรับคำท้วงติงมาสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดขึ้นได้และสร้างประโยชน์ที่ต่อเนื่อง เช่น จัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนด้านดนตรี “วงทพทันทันแบนด์” แล้วนำมาแสดงในงานลอยกระทง แทนการจ้างมหรสพดนตรี หรือการถูกท้วงติงเรื่องการเช่าเครื่องเล่นมหรสพมา让孩子们ในงานวันเด็ก จึงเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมมาให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้าน โดยบูรณาการกับการจัดงานวันเด็กในปี 2562 ณ ศูนย์เรียนรู้ศาสตร์พระราชาทพทันทัน อำเภอทพทันทัน จังหวัดอุทัยธานี

(2) การบริหารจัดการเทศบาลตำบลทพทันทันอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินงาน การประเมินผลและการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้เทศบาลตำบลทพทันทันมีการบริหารจัดการที่ดีจนได้รับรางวัลในระดับชาติมากมาย อาทิ รางวัลศูนย์เด็กเล็กดีเด่นแห่งชาติ รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งการมีคะแนนความโปร่งใสในระดับสูง สิ่งเหล่านี้เป็นพลังที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายผู้ประกอบการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลทพทันทัน และส่งผลดีต่อคณะครูที่ได้รับความสะดวกราบรื่นในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อเสริมประสบการณ์แก่เด็กนักเรียน ดังที่นายกเทศมนตรีตำบลทพทันทันได้กล่าวถึงประสบการณ์ในการบริหารจัดการองค์กรไว้ว่า “เราจะต้องรับฟังจากคนรอบข้างและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติว่าเขามองอย่างไร แล้วก็มีมาสรุป เรื่องนี้เราน่าจะคิดทำอย่างนี้นะ ทุกคนช่วยกันเติมเต็ม พอเสร็จงานแล้วเราก็จะมาสรุป เอ๊ะ ครั้งต่อไปเราจะพัฒนาอะไรอย่างไร นี่ก็เป็นสิ่งที่เราพร้อมแรงร่วมใจกันทำ”

(3) การสร้างพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องจากเทศบาลตำบลทพทันทันได้ช่วยลดข้อจำกัดในใช้ทรัพยากรร่วมกันของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลทพทันทัน โดยได้เอื้ออำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองสามารถเยี่ยมชมทรัพยากรสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นหนังสือนิทานและสื่อการเรียนรู้กลับไปใช้งานที่บ้านเพื่อเล่านิทานก่อนนอนให้บุตรหลาน พร้อมทั้งอัดคลิปไว้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในสื่อสังคมออนไลน์ได้ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการสร้าง

ขวัญและกำลังใจผ่านการยกย่องความสำเร็จคลิปเล่านิทานก่อนนอน บนเวทีการจัดการความรู้หลังจากจัดกิจกรรมครบ 1 ปีอีกด้วย ความสำเร็จของการสร้างพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชนเช่นนี้ยืนยันได้จากสะท้อนของทีมงานของเทศบาลตำบลทัพทัน ที่ว่า “งานนี้พวกเราไม่เคยทำมาก่อน เปิดคุณู (Google) ดูกันแต่ละเรื่อง แล้วนำมาออกแบบเลยครับ” นอกจากนี้ยังมีเสียงสะท้อนจากทีมงานอีกท่านหนึ่งว่า “ความสำเร็จในครั้งนี้ ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งหมด และน่าจะเป็นต้นแบบให้หน่วยงานอื่นนำไปประยุกต์ใช้ได้ด้วย เพราะว่าบางพื้นที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อยากทำแต่ชุมชนที่ไม่เขานับถือใจ เพราะฉะนั้น รู้สึกภาคภูมิใจมาก ๆ ที่ว่าทุกฝ่ายเหมือนกับความถี่ตรงกัน ทำอะไรก็ช่วยเสริมกันค่ะ”

จากที่กล่าวมาโดยลำดับจะเห็นได้ว่า ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาลตำบลทัพทัน รวมทั้งการสร้างพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชนที่ตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่องนี้ ทำให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่เรียบง่ายได้ยกระดับความสำเร็จขึ้นจนกลายเป็นนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างได้ผล

สรุปและอภิปรายผล

การถอดบทเรียนจากการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านของเทศบาลตำบลทัพทันมีการบริหารจัดการตนเองตามหลักศาสตร์พระราชา และมีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูงสุด คือ “ระดับเข้าถึง” ซึ่งเกิดขึ้นได้จากการใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี ร่วมกับหลักการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรม ตลอดจนใช้หลักการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข คือ มุ่งสร้างความสุขจากการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น Puntasen (2017) สำหรับการถอดบทเรียนจากนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพ พบว่า เทศบาลแห่งนี้มีพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการอ่าน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนสามวัย ขั้นที่ 2 การให้บริการหนังสือนิทานและสื่อการเรียนรู้ให้ได้ยืมไปอ่านโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และขั้นที่ 3 การจัดการความรู้หลังกิจกรรมส่งเสริมการอ่านผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ สอดคล้องกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร หรือศาสตร์พระราชาที่ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ซึ่งเป็นรากฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบลทัพทัน อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี (Charoenrath, 2008)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Chengklinchan (1999) ที่ระบุว่ากิจกรรมการส่งเสริมการอ่านควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นปฐมวัยที่มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ และเตรียมความพร้อมในการเรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งกิจกรรมควรช่วยพัฒนาทักษะด้านภาษาและการรู้หนังสือให้กับเด็กตรงกับผลการวิจัยที่ Chukovsky (1963); Cohen (1968); DeBriun-Parecki (2007); Dit-ung (2016) Pakdee (2012); Purcell-Gates (2000); Stavans & Goldenberg (2008); Suwannakhae (2014) ซึ่งเห็นว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านแบบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัยได้ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในครอบครัว ด้านปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านตามหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลทัพทัน ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรี (2) การบริหารจัดการเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) การสร้างพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ (Banchanont, 2017) และ สอดคล้องกับทฤษฎีพุทธเศรษฐศาสตร์ซึ่งระบุไว้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ย่อมมุ่งเน้นประโยชน์สุขส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (Puntasen, 2017)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรด้านนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียนนี้ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานเพื่อพัฒนา นวัตกรรมส่งเสริมการอ่านในสภาพแวดล้อมดิจิทัลที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคนต่างวัย

รายการอ้างอิง

- Banchanont, P. (2017). *An analysis of Thailand 4.0: national vision that still lacks details*. Retrieved From <https://www.bbc.com/thai/thailand-38527250>. [In Thai]
- Chaleysub, S. (1988). *Reading promoting* (2nd ed). Pathum Thani: Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Wittaya Longkorn Teacher College. [In Thai]
- Chantavanich, S. (2018). *Qualitative Research Methods*. (24th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Charoenrath. O, (Eds.). (2008). *Word of wisdom from His Majesty the King: Royal Guidance and Speech Processing " Philosophy of Sufficiency Economy"*. Bangkok: National Economic and Social Development Board Office of The Prime Minister. [In Thai]
- Chengklinchan, S. (1999). *Reading and Enhancing reading habits*. Bangkok: Thai Watana Panich. [in Thai]
- Chukovsky, K. I. (1963). *From two to five*. Berkeley: University of California Press.
- Cohen, D. H. (1968). The Effect of Literature on Vocabulary and Reading Achievement. *Elementary English*, 45(2): 209-213.
- DeBruin-Parecki, A. (2007). *Let's read together: Improving literacy outcomes with the adult-child*. CT: Greenwood publishing.
- Department of Local Government Promotion. (2011). *Local communities are sustainably inhabitable with the philosophy of sufficiency economy*. Bangkok: Department of Local Administration Promotion. [In Thai]

- Dit-ung, C. (2016). Potentiality of the Elderly Based on Concept of Sufficiency Economy in the area of Nong Kin Phen Subdistrict Administrative Organization, Warin Chamrab Sub-district, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University*, 12(1): 265-283. [In Thai]
- Kuhapinan, C. (2002). *Reading and reading promotion* (2nd ed.). Bangkok: Sophon Printing. [In Thai]
- Pakdee, T. (2012). Early childhood teachers in art activitiescreation by telling folk tales from the elderly living in Udon Thani primary school educational service area 2, Khumphavapee district to strengthen early childhood children' creativity. *Journal of education naresuan university*, 14(2): 35-45. [In Thai]
- Phasukyud, P. (2010). *Knowledge Management: KM Inside Edition*. Bangkok: Knowledge Management Institution. [In Thai]
- Prayukvong, W., Chongchorhor, C., & Phothiwichit, L. (2019). *The Sufficiency Economy Philosophy as an Approach to Innovation for Community Development: A Case Study of Local Administrative Organizations in Nakhon Sawan and Uthai Thani Provinces*. Bangkok: Thailand Research Fund. [In Thai]
- Puntasen, A. (2017). *Sufficiency Economy: The Genius and Royal Grace of His Majesty the King Maha Bhumibol Adulyadej the Great, Boromphon Bophit*. Bangkok: Rangsit University Press. [In Thai]
- Purcell-Gates, V. (2000). *Handbook of reading research*. New York: Erlbaum
- Stavans, A. & Goldenberg, G. (2008). Parent-child-adult storytelling. *Narrative Inquiry*. 18, 230-257.
- Suwannakhae, Y. (2014). How Do Asian Immigrant Parents Read to Their Children?: The Videotaped Observations. *Parichart Journal*, 26(2): 113-135.
- The Secretariat of the Prime Minister. (2017). *Thailand's twenty-year National Strategy Draft*. Retrieved from <https://www.gov.go.th>. [In Thai]

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษาห้องสมุดมหาวิทยาลัยในข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล¹

Received 03/05/2022 Revised 09/05/2022 Accepted 29/05/2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 20 แห่งที่เป็นสมาชิกข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค โดยพบว่ามีห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพียง 3 แห่งที่พัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับประเด็นท้องถิ่นตามด้วยประวัติศาสตร์ชุมชน หากพิจารณาตามประเภทของไฟล์ พบว่า เป็นไฟล์บทความ/หนังสือมากที่สุด ตามด้วยไฟล์ภาพ ทรัพยากรฯ ทั้งหมดที่อยู่ในรูปของเว็บเพจ เป็นเนื้อหาที่ห้องสมุดแต่ละแห่งพัฒนาเอง และมีการอ้างอิง ทรัพยากรฯ ที่เป็นไฟล์ภาพ ไฟล์บทความ/หนังสือ และไฟล์วิดีโอมีการจัดทำเมตาดาตาตามมาตรฐานอย่างใดก็ตาม ไม่มีทรัพยากรใดที่ระบุสิทธิการเผยแพร่เพื่อการใช้ประโยชน์ครบถ้วนตามหลัก 5Rs (Retain, Reuse, Revise, Remix and Redistribute) โดยเฉพาะยังพบว่าไม่อนุญาตให้มีการดัดแปลง (Revise, Remix) อันจะนำไปสู่การเผยแพร่งานที่ดัดแปลงหรือปรับแล้วต่อไป (Redistribute) ด้วย ทั้งนี้มีการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของห้องสมุดและนโยบายด้านการศึกษาที่เกี่ยวกับการพัฒนา การผลิตและการเผยแพร่ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในวงกว้างขึ้น

คำสำคัญ: ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด, สารสนเทศท้องถิ่น, ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค

¹ รองศาสตราจารย์ แชนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อีเมล : psomporn@gmail.com

Open Education Resources About Local Information in Academic Libraries: A Case Study of Academic Libraries in the Provincial University Library Network

Somporn Puttapithakporn¹

Received 03/05/2022 Revised 11/05/2022 Accepted 29/05/2022

Abstract

The research aimed to investigate and analyze Open Education Resources (OERs) about Local Information in twenty academic libraries in the Provincial University Library Network. It was found that only three academic libraries created OERs, mostly about local tradition and customs followed by local history. Nearly half were article/book files, followed by picture files. All of the OERs shown as web pages were developed in house, with references. All distinct image files, article/book files and video files are cataloged with standard metadata records. However, all of the OERs found did not hold to all of the 5R's (Retain, Reuse, Revise, Remix and Redistribute), with no clear indication for revision, remixing and redistribution. Ramifications on library roles and policy considerations for greater OER adoption are discussed.

Keywords: Open Education Resources, Local Information, Provincial University Library Network

¹ Associate Professor, Department of Information Science, School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand. email : psomporn@gmail.com

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 อินเทอร์เน็ตเริ่มมีบทบาทในด้านการศึกษามากขึ้น นับแต่มีความเคลื่อนไหวในการเข้าถึงข้อมูลแบบเสรี (Open Access Movement) ที่นำไปสู่การพัฒนาข้อมูลดิจิทัลเพื่อเผยแพร่แบบเสรี รวมทั้งแหล่งสารสนเทศที่รองรับข้อมูลที่เผยแพร่อย่างเสรีที่กว้างขวางขึ้นตามลำดับ เกิดแนวคิดเรื่องการศึกษาแบบเปิด (Open Education) ที่มีฐานสำคัญคือ ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในศาสตร์ต่าง ๆ และคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเพื่อรวบรวมและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (SPARC, n.d.) ยิ่งเมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโคโรนาไวรัส-2019 หรือโควิด-19 การเรียนการสอนในทุกระดับจำเป็นต้องปรับสู่ระบบออนไลน์

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด หรือ โออีอาร์ หมายถึงสื่อและวัสดุการเรียน การสอน และการวิจัยทั้งที่อยู่ในรูปดิจิทัล กระดาษ สื่อมัลติมีเดีย และอื่นๆ ซึ่งถือเป็นสาธารณะสมบัติหรือได้รับการเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิด โดยผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ ดัดแปลง และเผยแพร่โดยปราศจากข้อกีดกันหรือมีข้อจำกัดน้อยที่สุด ตัวอย่างของโออีอาร์ ได้แก่ สื่อและวัสดุการเรียนการสอน ในรายวิชาต่างๆ แผนผังหลักสูตร แผนการสอน หน่วยการเรียนรู้ การสอน ตำรา บทความวิจัย ฐานข้อมูล วิดีโอ ไฟล์เสียง สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์ แบบทดสอบ ซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน ตลอดจนเครื่องมือ วัสดุ และเทคนิคต่างๆ ที่ใช้สนับสนุนการเข้าถึงความรู้ (UNESCO, n.d., Commonwealth of Learning, 2011; UNESCO & Commonwealth of Learning, 2015)

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เป็นแนวคิดหนึ่งของการแก้ปัญหาแบบเปิด (Open Solutions) เช่นเดียวกับ ซอฟต์แวร์โอเพนซอร์สที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย (Free and Open Source Software—FOSS) การเข้าถึงแบบเปิด (Open Access—OA) ข้อมูลแบบเปิด (Open Data—OD) และแพลตฟอร์มการร่วมสร้างสรรค์ของกลุ่มคน (crowdsourcing platforms)

ครีเอทีฟ คอมมอนส์หรือซีซี (Creative Commons—CC) องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรซึ่งส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันความรู้ริเริ่มสร้างสรรค์และความรู้และนำไปใช้ซ้ำได้ขยายความการเผยแพร่ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิดว่าเกี่ยวข้องกับกิจกรรม 5 ประการ หรือ 5 อาร์ส (5Rs) คือ 1) รักษา (Retain) ได้แก่ การทำ การเป็นเจ้าของ และการควบคุมสำเนาทรัพยากรชิ้นหนึ่งๆ 2) นำไปใช้ซ้ำ (Reuse) ได้แก่ การนำสำเนาไปใช้ การนำไปปรับปรุงหรือเรียบเรียงใหม่ 3) ปรับปรุง (Revise) ได้แก่ การแก้ไข ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงสำเนาทรัพยากร 4) เรียบเรียงขึ้นใหม่ (Remix) ได้แก่ การนำสำเนาทรัพยากรดั้งเดิมหรือสำเนาที่แก้ไขแล้วไปรวมกับงานชิ้นอื่นๆ เพื่อสร้างงานชิ้นใหม่ขึ้น และ 5) เผยแพร่ (Redistribute) ได้แก่ การแบ่งปันสำเนาทรัพยากรดั้งเดิม สำเนาที่ปรับปรุง หรือที่เรียบเรียงขึ้นใหม่กับผู้อื่น (Creative Commons, n.d.)

William & Flora Hewlett Foundation (2013) ซึ่งให้การสนับสนุนด้านการศึกษาระดับเปิด รวมถึงทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ที่ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการศึกษาแบบเปิดที่มีคุณภาพ ทั้งสำหรับคณาจารย์ การจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงนักเรียนนักศึกษา ได้ชี้ให้เห็นปัญหาท้าทายที่ต้องได้รับการแก้ไขก่อนที่นักเรียน นักการศึกษา และสถาบันการศึกษาจะรับทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดไปใช้เป็นทรัพยากรหลักในชั้นเรียน ดังต่อไปนี้ 1) ทรัพยากรที่ยังมีคุณภาพและปริมาณไม่เท่าเทียมกันในสาขาวิชาต่างๆ ทำให้นักการศึกษาขาดแคลนทรัพยากรครบชุดที่มีคุณภาพสูงที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการสอนประจำวัน

2) นโยบายที่ขัดแย้งกันและการขาดแรงจูงใจ ตัวอย่างเช่น หลายมลรัฐในสหรัฐอเมริกาจะรับทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดมาใช้ต่อเมื่อมีส่วนที่เป็นการวัดผลและการพัฒนาวิชาชีพพ่วงมาด้วย 3) การขาดแคลนมาตรฐานที่ใช้ร่วมกัน เช่น เมตาดาตา (metadata) ทำให้การค้นหาระบบทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก 4) การขาดแคลนหลักฐานยืนยันประสิทธิผล แม้ว่าจะมีรายงานความก้าวหน้าที่แสดงให้เห็นประโยชน์และประสิทธิผลของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด แต่กล่าวได้ว่ายังขาดหลักฐานที่เพียงพอในการโน้มน้าวให้ผู้กำหนดนโยบายและนักการศึกษายอมรับทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดไปใช้ และ 5) การขาดแคลนเทคโนโลยี ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรขึ้นอยู่กับเทคโนโลยี อุปกรณ์ และบริการอินเทอร์เน็ต

ตัวอย่างสำคัญของการพัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น คือ GLAM OER โอเพ่นเลิร์นได้สร้างหลักสูตร 15 วัน ชื่อ Making Sense of Open Education เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาแบบเปิดและทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด GLAM OER (OpenLearn, n.d.) European Cultural Heritage: Resource for Education (ECHRE) เป็นโครงการความร่วมมือสำหรับการศึกษาระดับโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยองค์กร 8 แห่งในประเทศสาธารณรัฐเช็ก อิตาลี โรมาเนีย และตุรกี โดยมุ่งสำรวจศักยภาพของมรดกวัฒนธรรมเพื่อใช้เป็นทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอน กลุ่มเป้าหมายของโครงการได้แก่ครูที่มุ่งส่งเสริมคุณค่าและอัตลักษณ์ของยุโรปด้วยการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยุโรปเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (ECHRE, n.d.)

European Cultural Heritage: Resource for Education (ECHRE) เป็นโครงการความร่วมมือสำหรับการศึกษาระดับโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยองค์กร 8 แห่งในประเทศสาธารณรัฐเช็ก อิตาลี โรมาเนีย และตุรกี โดยมีวัตถุประสงค์จะสำรวจศักยภาพของมรดกวัฒนธรรมเพื่อใช้เป็นทรัพยากรสนับสนุนการเรียนการสอน กลุ่มเป้าหมายของโครงการได้แก่ครูที่มุ่งส่งเสริมคุณค่าและอัตลักษณ์ของยุโรปด้วยการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยุโรปเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ECHRE จัดหากิจกรรมในการฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีบทบาทด้านวัฒนธรรมและการศึกษาโดยรวบรวมผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและมรดกวัฒนธรรม สังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ สมาชิกสมาคมครู ครูและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของประชากรยุโรป ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดได้แก่ การนำเสนอเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม แผนการสอน ตัวอย่าง และกรณีศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการของมรดกวัฒนธรรมยุโรป คอลเล็กชันและการนำเสนอเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งสารสนเทศเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ วัสดุทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมชนกลุ่มน้อยและผู้อพยพ (ECHRE, n.d.)

งานวิจัยล่าสุดเกี่ยวกับการสอนในระดับอุดมศึกษาโดยใช้วัสดุมรดกทางวัฒนธรรมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (Sweeny & Tanaka, 2022) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจาก Andrew W. Mellon Foundation โดยสัมภาษณ์อาจารย์ที่สอนรายวิชาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วยทรัพยากรที่เป็นมรดกวัฒนธรรมจากพิพิธภัณฑ์ หอจดหมายเหตุ และคอลเล็กชันพิเศษ จำนวน 35 คน จากมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา 7 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าก่อนภาวะโรคระบาด อาจารย์ผู้สอนใช้คอลเล็กชันมรดกวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัย โดยประสานงานกับห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และ/หรือหอจดหมายเหตุ แต่ในระหว่างโรคระบาด ไม่สามารถเข้าถึงคอลเล็กชันเหล่านี้ได้ อาจารย์บางคนจึงตัดส่วนที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมออกจากหลักสูตร อาจารย์ที่ยังคงใช้มรดกทางวัฒนธรรมสนับสนุนการเรียนการสอนต้องหันไปพึ่งพาคอลเล็กชันมรดกทาง

วัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัล อาจารย์ได้เรียนรู้ที่จะบูรณาการคอลเล็กชันดิจิทัลแบบเปิดเข้ากับหลักสูตรรายวิชาของตน ได้เรียนรู้ข้อจำกัดของตนและปรับปรุงความสามารถที่จะสอนด้วยคอลเล็กชันดิจิทัล รวมทั้งปรับการมอบหมายงานให้นักศึกษาโดยรวมคำบรรยายของนักวิชาชีพทางด้านมรดกวัฒนธรรม มอบให้นักศึกษาทำผลงานที่สะท้อนถึงเรื่องราวของนักศึกษาในช่วงโรคระบาด อาจารย์ได้พบว่าเครื่องมือทางดิจิทัลและเทคโนโลยีเสมือนจริงให้โอกาสในการแบ่งปันวัสดุมรดกวัฒนธรรมระหว่างสถานที่และชุมชนต่างๆ ช่วยขยายการเข้าถึงคอลเล็กชันที่ไม่อาจเข้าถึงได้ อาจารย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าของคอลเล็กชันดิจิทัลที่มีต่อการเรียนการสอนระหว่างโรคระบาด และเล็งเห็นประโยชน์ของการนำไปใช้ต่อไปในภายภาคหน้า ซึ่งนับเป็นโอกาสที่จะขยายการเข้าถึงทรัพยากรที่เท่าเทียมกันสำหรับนักศึกษา ไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในสถาบันไหนก็ตาม งานวิจัยได้เสนอแนะให้มหาวิทยาลัยลงทุนสร้างและสนับสนุนคอลเล็กชันดิจิทัลโดยเน้นด้านประสบการณ์ของผู้ใช้เครื่องมือดิจิทัล ตลอดจนการสร้างเนื้อหาทุกประเภทให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเพื่อครอบคลุมเรื่องราวทางวัฒนธรรมได้อย่างกว้างขวาง

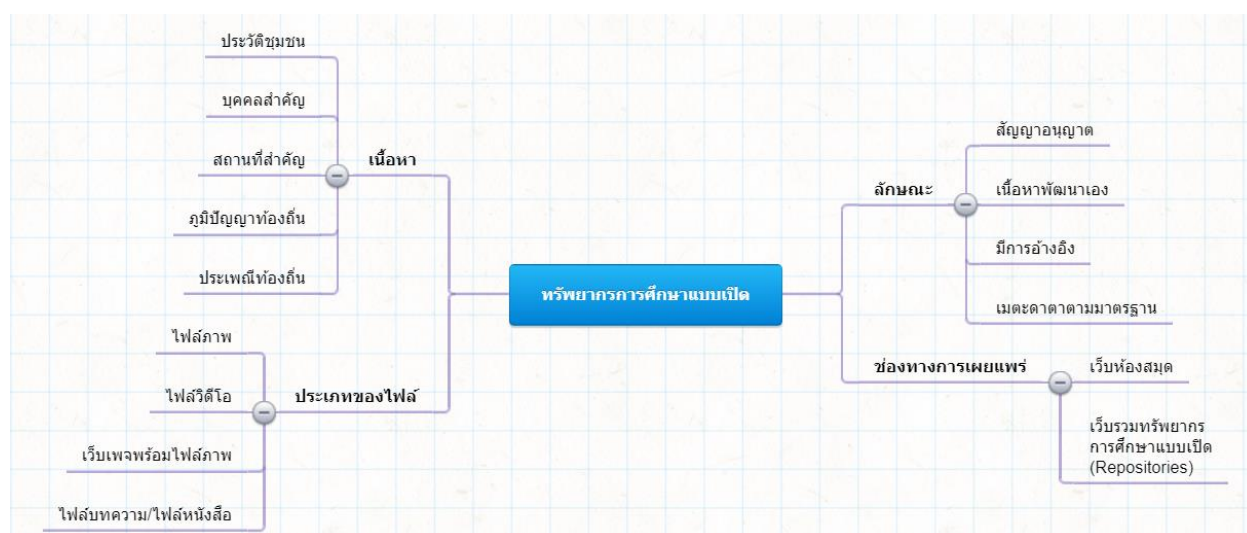
นอกจากนี้จากการที่มีทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบที่หลากหลายและผลิตและเผยแพร่กันทั่วโลก ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดจำนวนมากไม่มีการจัดทำเมตาดาตา (metadata) ซึ่งเป็นการบรรยายหรือพรรณนาคุณสมบัติหรือลักษณะของสารสนเทศดิจิทัลตามมาตรฐาน เพื่อจัดทำเป็นตัวแทนสารสนเทศของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ตัวอย่างที่พบทั่วไปคือ บัตรประจำตัวประชาชน ที่มีข้อมูลสำคัญที่บรรยายถึงประชาชนแต่ละคนและเอื้อต่อการค้นหาข้อมูลประชาชน ดังนั้นเมตาดาตาจึงเป็นเครื่องมือหรือเครื่องมือช่วยค้น หรือเครื่องชี้ไปสู่ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดและแหล่งที่จัดเก็บตามที่คุณต้องการ และถือว่าทรัพยากร ที่มีเมตาดาตาจัดเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ (Elias, et al., 2020)

ขณะเดียวกันเกิดการพัฒนาลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER repositories) ซึ่งมักเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งในระดับนานาชาติ เพื่อเอื้อในการจัดเก็บ ค้นหาและเข้าถึงทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (Allen, et al, 2015) โดยอาจมีคลังฯ เฉพาะประเภท เช่น Open Textbook Library, OER Commons - Open Textbooks ตามพื้นที่ เช่น Galileo Open Learning Materials ซึ่งเป็นคลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา ตามสถาบันและเฉพาะประเภทของเนื้อหา เช่น MIT Open Courseware ซึ่งรวมรายวิชาแบบเปิดของ Massachusetts Institute of Technology (MIT) สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค หรือพูลเน็ต (Provincial University Library Network—PULINET) เป็นข่ายงานความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2529 โดยเป็นผลสืบเนื่องจากที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2528 ที่ได้มอบหมายให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคพิจารณาคิดรูปแบบโครงการความร่วมมือที่เหมาะสมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างรวดเร็ว คล่องตัว และประหยัดงบประมาณ ปัจจุบันการพัฒนาแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นของสมาชิกในข่ายงานให้เป็นแหล่งเรียนรู้ระดับชาตินับเป็นพันธกิจหนึ่งของพูลเน็ต การพัฒนาแหล่งสารสนเทศท้องถิ่นมีเป้าประสงค์ที่จะเสริมสร้างช่องทางการเข้าถึงและเผยแพร่ข้อมูลท้องถิ่นของข่ายงาน โดยกำหนดโครงการไว้ 2 โครงการ คือ 1) โครงการพัฒนาลังสารสนเทศดิจิทัลข้อมูลท้องถิ่นระดับชาติ และ 2) โครงการวิเคราะห์และพัฒนาสังเขปแหล่งสารสนเทศท้องถิ่น ทั้งนี้มีคณะทำงานข้อมูลท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ (Provincial University Library Network, 2017, n.d.)

ที่ประชุมของคณะกรรมการอำนวยการ ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 14-15 กรกฎาคม 2530 มีมติให้ห้องสมุดแต่ละแห่งดำเนินการจัดเก็บรวบรวม บริการและแลกเปลี่ยนข้อมูลท้องถิ่นโดยใช้ชื่อว่า คณะทำงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น ต่อมาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ คณะทำงานจึงมีมติให้เปลี่ยนชื่อคณะทำงาน ในการประชุมของคณะทำงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น ครั้งที่ 2/2536 วันที่ 27-28 พฤษภาคม 2536 โดยให้เปลี่ยนชื่อจาก คณะทำงานสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่น เป็น คณะทำงานข้อมูลท้องถิ่นโดยกำหนดหน้าที่คณะทำงานดังนี้ 1) จัดทำข้อมูลท้องถิ่นให้สมบูรณ์ 2) จัดสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่นให้สมบูรณ์และทันสมัย และ 3) เผยแพร่ข้อมูลท้องถิ่นให้กว้างขวาง (Provincial University Library Network. Local Information Working Group, n.d.)

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดจัดเป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่เป็นสมาชิกคณะทำงานข้อมูลท้องถิ่น ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาครับผิดชอบ และครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย และจากภารกิจสำคัญประการหนึ่งของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ในการให้บริการและสนับสนุนการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย รวมทั้งการจัดบริการสารสนเทศแก่สาธารณะ ที่ผ่านมายังไม่เคยมีการวิจัยทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นซึ่งถือเป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยมาก่อน จึงควรมีการศึกษาในหัวข้อดังกล่าวจากผลงาน คือ ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น ให้ครอบคลุมทั้งในเชิงขอบเขตเนื้อหา ประเภทของทรัพยากร ลักษณะและช่องทางการเข้าถึง เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย บทบาทและแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน เป็นมาตรฐานและมีประสิทธิภาพต่อไป

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในห้องสมุดมหาวิทยาลัยด้านเนื้อหาประเภทของทรัพยากร ลักษณะ และช่องทางการเข้าถึง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยการวิเคราะห์ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบวิเคราะห์ และใช้วิธีการวิเคราะห์แบบนิรนัย-อุปนัย (deductive-inductive analysis) พร้อมสถิติเชิงพรรณนา

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด หรือโอเออาร์ด้านสารสนเทศท้องถิ่น หมายถึง สื่อการเรียนการสอนและวัสดุการวิจัยที่บันทึกประวัติ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของชุมชนในท้องถิ่นที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ และเผยแพร่ในรูปแบบของสาธารณะ (public domain) หรือได้รับการเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิด โดยมีหลักสำคัญ คือ 5Rs ได้แก่ 1) รักษา (Retain) ได้แก่ การทำ การเป็นเจ้าของ และการควบคุมสำเนาทรัพยากรชิ้นหนึ่ง ๆ 2) นำไปใช้ซ้ำ (Reuse) ได้แก่ การนำสำเนาไปใช้ การนำไปปรับปรุงหรือเรียบเรียงใหม่ 3) ปรับปรุง (Revise) ได้แก่ การแก้ไข ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงสำเนาทรัพยากร 4) เรียบเรียงขึ้นใหม่ (Remix) ได้แก่ การนำสำเนาทรัพยากรดั้งเดิมหรือสำเนาที่แก้ไขแล้วไปรวมกับงานชิ้นอื่นๆ เพื่อสร้างงานชิ้นใหม่ขึ้น และ 5) เผยแพร่ (Redistribute) ได้แก่ การแบ่งปันสำเนาทรัพยากรดั้งเดิม สำเนาที่ปรับปรุงหรือที่เรียบเรียงขึ้นใหม่กับผู้อื่น

ประเภททรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ได้แก่ ไฟล์ภาพ ไฟล์วิดีโอ เว็บไซต์ที่มีไฟล์ภาพประกอบ และไฟล์บทความ/หนังสือ ในที่นี้ไม่รวมถึงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ นอกกลุ่มทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เช่น คลิปรายการในยูทูป (YouTube) เว็บไซต์อื่น ๆ ที่มีลิขสิทธิ์ รวมทั้งคลิปวิดีโอที่ไม่สามารถใช้ได้

ลักษณะของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ได้แก่ ประเภทของสัญญาอนุญาต เนื้อหาที่ห้องสมุดพัฒนาขึ้นเอง การมีการอ้างอิง รวมทั้งการจัดทำเมตาดาตามมาตรฐานสากล

ช่องทางการเข้าถึง คือ ช่องทางที่ใช้ในการเข้าถึงทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดทั้งผ่านเว็บหรือห้องสมุดดิจิทัลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยผู้ผลิตและเผยแพร่ และผ่านแหล่งภายนอกอื่น ๆ เช่น คลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER Repositories)

ผลการวิจัย

จากการสำรวจทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค จำนวน 20 แห่งรับผิดชอบ โดยทุกแห่งเป็นสมาชิกของคณะทำงานข้อมูลท้องถิ่น ซึ่งมีการกิจสำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้จำกัดขอบเขตเฉพาะทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น โดยจากห้องสมุดทั้ง 20 แห่ง พบว่า มีห้องสมุดมหาวิทยาลัยดังกล่าวที่พัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น จำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 15)

คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และสำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เหตุผลสำคัญ คือ ทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งพัฒนาและเผยแพร่จำนวนหนึ่งอยู่ภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิด (Creative Commons) แบบอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และห้ามดัดแปลง (CC-BY-NC-ND) ยกเว้นกลุ่มทรัพยากรสารสนเทศหัวข้อ “วรรณกรรมขับขาน” ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ระบุสิทธิในการใช้ทรัพยากรฯ ว่า “...อาจจะบันทึกหรือพิมพ์รูปภาพเพื่อการวิจัยและการศึกษาค้นคว้า ถ้าท่านต้องการใช้สำหรับวัตถุประสงค์อื่นๆ ท่านต้องติดต่อสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตใช้” ส่วนห้องสมุดมหาวิทยาลัยอีก 17 แห่งนั้นมีการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศด้านสารสนเทศท้องถิ่นจำนวน 13 แห่ง ขณะที่อีก 4 แห่ง คือ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม ห้องสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา สำนักหอสมุด กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยเขตกำแพงแสน และห้องสมุด มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์นั้น ไม่มีทรัพยากรสารสนเทศด้านสารสนเทศท้องถิ่นที่เผยแพร่ทางเว็บหรือฐานข้อมูลเฉพาะของห้องสมุดนั้น ๆ ที่ห้องสมุดได้รวบรวมและพัฒนาขึ้น มีเพียงการรวบรวมลิงก์ (link) เชื่อมโยงไปยังแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ที่ห้องสมุดไม่ได้พัฒนาทรัพยากรสารสนเทศนั้น ๆ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น เทียบกับจำนวน

ทรัพยากรสารสนเทศ ด้านสารสนเทศท้องถิ่น จำแนกตามกลุ่ม (collection) และหมวดทรัพยากรฯ

ทรัพยากรสารสนเทศ			ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด			
จำนวนกลุ่ม (collection)	จำนวน หมวด	จำนวน ห้องสมุด มหาวิทยาลัย	จำนวนกลุ่ม (collection)	จำนวน หมวด	จำนวน รายการ ทรัพยากรฯ	จำนวน ห้องสมุด มหาวิทยาลัย
34	227	16	4	31	2,955	3

ส่วนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดพบว่ามีจำนวนกลุ่มทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด 3 กลุ่ม รวม 31 หมวด และมีจำนวนทั้งสิ้น 2,955 รายการ (ตารางที่ 1) จากทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดทั้ง 31 หมวด จำนวน 2,955 รายการ ที่พบนั้น มีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยหลัก คือ หมวดทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด 1 หมวดจะจัดเข้ากลุ่ม 1 กลุ่มเท่านั้น โดยพิจารณาจากเนื้อหาของหลักของหมวดนั้น ๆ เมื่อพิจารณาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในแต่ละหมวด ในส่วนเนื้อหาพบว่า หัวข้อ “ประเพณีท้องถิ่น” มีจำนวนสูงสุดคือ ร้อยละ 49.17 ตามด้วยหัวข้อ “ประวัติศาสตร์ชุมชน” มีจำนวนร้อยละ 28.26 ขณะที่หัวข้อที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ “บุคคลสำคัญ” ที่มีร้อยละ 3.28 และหัวข้อ “สถานที่สำคัญ” มีจำนวนร้อยละ 4.57 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ใน 5 หัวข้อด้านสารสนเทศท้องถิ่น

ชื่อห้องสมุด	จำนวนหมวด	จำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (ระเบียบ)	จำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในแต่ละหัวข้อ (ระเบียบ)				
			ประวัติชุมชน	บุคคลสำคัญ	สถานที่สำคัญ	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ประเพณีท้องถิ่น
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	9	2,498	751	0	0	325	1,422
สำนักบรรณสารสนเทศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	7	277	44	57	94	82	0
สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	15	180	40	40	41	28	31
รวมทั้งสิ้น	31	2,955	835	97	135	435	1,453
ร้อยละ			28.26	3.28	4.57	14.72	49.17

เมื่อพิจารณาประเภทของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยพัฒนาและเผยแพร่ได้แก่ ไฟล์ภาพ ไฟล์วิดีโอ เว็บไซต์ที่มีไฟล์ภาพประกอบ และไฟล์บทความ/หนังสือ ในที่นี้ไม่รวมถึงก็ไปยังสารสนเทศอื่น ๆ นอกกลุ่มทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เช่น คลิปรายการในยูทูป เว็บไซต์อื่น ๆ ที่มีลิขสิทธิ์ รวมทั้งคลิปวิดีโอที่ไม่สามารถใช้ได้ จึงไม่จัดเป็นทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ตารางที่ 3 แสดงประเภทของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดจำแนกตามประเภทของไฟล์ พบว่า เป็นไฟล์บทความ/หนังสือมากที่สุด คือ ร้อยละ 48.02 ตามด้วยไฟล์ภาพ ร้อยละ 31.61 ส่วนที่น้อยที่สุด คือ ไฟล์วิดีโอ ร้อยละ 3.45 เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในรูปไฟล์เสียง ทั้งนี้เพราะไฟล์เสียงที่พบทั้งหมดเป็นลิขสิทธิ์ของห้องสมุดหรือหน่วยงานที่ผลิตโดยไม่มีสัญญาอนุญาตแบบเปิด

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของห้องสมุดมหาวิทยาลัย จำแนกตามประเภทของไฟล์

ชื่อห้องสมุด	จำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (ระเบียบ)	จำนวนทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในแต่ละประเภทของไฟล์ (ระเบียบ)			
		ไฟล์ภาพ	ไฟล์วิดีโอ	เว็บเพจพร้อมไฟล์ภาพ	ไฟล์บทความ/ไฟล์หนังสือ
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2,498	805	102	320	1,271
สำนักบรรณสารสนเทศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	277	129	0	0	148
สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	180	0	0	180	0
รวมทั้งสิ้น	2,955	934	102	500	1,419
ร้อยละ		31.61	3.45	16.92	48.02

ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งมีการจัดการที่มีลักษณะแตกต่างกัน (ตารางที่ 4) โดยทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดทั้งหมดที่อยู่ในรูปของเว็บเพจพร้อมไฟล์ภาพทั้งหมด เป็นเนื้อหาที่ห้องสมุดแต่ละแห่งพัฒนาเอง จึงมีการอ้างอิง แม้บางเว็บเพจย่ออาจไม่แสดงรายการอ้างอิงของเว็บเพจย่อ นั้น ๆ แต่มีการแสดงแหล่งอ้างอิงตั้งแต่หน้าแรกที่แสดงภาพรวมของการพัฒนาเนื้อหา การอ้างอิงเป็นลักษณะสำคัญประการสำคัญประการหนึ่งของผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ ในส่วนสัญญาอนุญาต ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งผลิตและเผยแพร่ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดโดยใช้สัญญาอนุญาตแบบเปิดหรือครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons) 3 ชนิด คือ อ้างอิงแหล่งที่มา (CC-BY) อ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามดัดแปลง (CC-BY-ND) และอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า (CC-BY-NC) โดยมีสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับกลุ่มทรัพยากร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มภาพในเครื่องเขียนล้านนาและวรรณกรรมขัณฑ์ ขาน ที่ไม่ได้รับสัญญาอนุญาตแบบเปิดหรือครีเอทีฟคอมมอนส์ แต่ระบุการเข้าถึงตามสิทธิ (Right access) ไว้ในระเบียบตัวแทนสารสนเทศทุกระเบียบว่า “ท่านอาจจะบันทึกหรือพิมพ์รูปภาพเพื่อการวิจัยและการศึกษาค้นคว้า ถ้าท่านต้องการใช้สำหรับวัตถุประสงค์อื่น ๆ ท่านต้องติดต่อสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตใช้” ลักษณะสำคัญประการสุดท้าย คือ เมตาดาตาหรือข้อมูลหลักเกี่ยวกับทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เพื่อช่วยในการค้นหาทรัพยากร นั้น ๆ และช่วยในการประเมินคุณค่าของทรัพยากร นั้น ๆ ด้วย ยิ่งสำหรับทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เช่น ไฟล์รูปภาพ ไฟล์เสียง ซึ่งหากไม่มีเมตาดาตา ย่อมทำให้การค้นหาทำได้ยาก เนื่องจากทั้ง 3 แห่งเป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัย จึงมีการจัดทำเมตาดาตามาตรฐานสากล คือ

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดทำเมตาดาตาตามมาตรฐานดับลินคอร์ (Dublin Core) ซึ่งเป็นมาตรฐานนานาชาติในการบรรยายทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล และมีการใช้อย่างแพร่หลาย และสำนักบรรณสารสนเทศมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้มาตรฐานมอดส์ (Metadata Object Description Schema – MODS) ซึ่งเป็นมาตรฐานประเภทหนึ่งสำหรับการบรรยายทรัพยากรสารสนเทศ ที่พัฒนาโดยหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ชื่อห้องสมุด	จำนวน ทรัพยากร การศึกษา แบบเปิด (ระเบียบ)	ลักษณะของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด			
		สัญญา อนุญาต	เนื้อหา พัฒนาเอง	มีการ อ้างอิง	เมตาดาตาตาม มาตรฐาน
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2,498	2 ลักษณะ	320	320	2,255
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	277	1 ลักษณะ	0	0	277
สำนักทรัพยากรการเรียนรู้ คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	180	1 ลักษณะ	180	180	0

ส่วนช่องทางการเข้าถึงนั้น ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของห้องสมุดทั้ง 3 แห่งเผยแพร่ผ่านเว็บของห้องสมุดนั้นๆ โดยมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลหรือห้องสมุดดิจิทัล และไม่พบการเผยแพร่ในคลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER repositories) แต่อย่างใด

สรุปและอภิปรายผล

โดยสรุป มีห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพียง 3 แห่งที่พัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และสำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมีกลุ่มทรัพยากรเพียง 4 กลุ่ม จากจำนวน 34 กลุ่มที่ห้องสมุดต่าง ๆ จัดทำขึ้น หากพิจารณาจากนิยามของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด จะเห็นว่า ไม่มีทรัพยากรใดที่ระบุสิทธิการเผยแพร่เพื่อการใช้ประโยชน์ครบถ้วนตามหลัก 5Rs (Retain, Reuse, Revise, Remix and Redistribute) โดยที่พบคือจำนวนหนึ่งอยู่ภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิด (Creative Commons) แบบอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และห้ามดัดแปลง

(CC-BY-NC-ND) ยกเว้นกลุ่มทรัพยากรสารสนเทศหัวข้อ “วรรณกรรมขับขาน” ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ระบุสิทธิในการใช้ทรัพยากรฯ ให้บันทึกหรือพิมพ์รูปภาพเพื่อการวิจัยและการศึกษาค้นคว้าโดยเสรี แต่หากเป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ต้องขออนุญาตจากห้องสมุด

เมื่อพิจารณาหัวข้อ (topics) ของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 31 หมวด พบว่าหัวข้อ “ประเพณีท้องถิ่น” มีจำนวนสูงสุด ตามด้วยหัวข้อ “ประวัติศาสตร์ชุมชน” ขณะที่หัวข้อที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ “บุคคลสำคัญ” และหากพิจารณาตามประเภทของไฟล์ พบว่า เป็นไฟล์บทความ/หนังสือมากที่สุด ตามด้วยไฟล์ภาพ ส่วนที่น้อยที่สุดคือ ไฟล์วิดีโอ นอกจากนี้ยังพบว่าทรัพยากรฯ ทั้งหมดที่อยู่ในรูปของเว็บเพจ เป็นเนื้อหาที่ห้องสมุดแต่ละแห่งพัฒนาเอง และมีการอ้างอิง รวมทั้งมีทรัพยากรฯ ที่เป็นไฟล์ภาพ ไฟล์บทความ/ไฟล์หนังสือ และไฟล์วิดีโอการจัดทำเมตาดาตาตามมาตรฐานสากล ทรัพยากรฯ ทั้งหมดเผยแพร่ผ่านเว็บหรือห้องสมุดดิจิทัลของห้องสมุดแต่ละแห่ง

สารสนเทศท้องถิ่นนับเป็นเนื้อหาสำคัญอย่างยิ่งที่เอื้อต่อการเรียนการสอนในระดับต่างๆ และการวิจัย เพราะบันทึกประวัติ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของชุมชนในท้องถิ่น และถือเป็นมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ รวมทั้งมีการใช้มรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ในการเรียนการสอนอย่างกว้างขวางทั่วโลก แม้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้ต้องหันไปใช้การเรียนการสอนออนไลน์ ทำให้อาจารย์ต้องหันมาใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดที่เป็นมรดกวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอน (ECHRE, n.d.; Open University, n.d.; Sweeny & Tanaka, 2022) ในประเทศไทย แม้ยังไม่มีการศึกษาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนก็ตาม แต่ในเชิงนโยบายแล้วสถาบันการศึกษาและองค์การสารสนเทศต่างๆ ควรหากลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ให้กว้างขวางขึ้น (OER Adoption) เช่น กำหนดนโยบายและการสนับสนุนการพัฒนาเนื้อหาหรือรายวิชาที่มีการนำทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดไปใช้ การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ทรัพยากรดังกล่าวอย่างจริงจัง ประสานกับอาจารย์ในสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อขยายฐานผู้ใช้หรือผู้จะใช้ประโยชน์ (Todorinova & Wilkinson, 2019) รวมทั้งกลยุทธ์อื่นๆ เช่น การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบทเรียนในรายวิชา ที่ใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นเหล่านี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม (Allen, et al., 2015; Commonwealth of Learning, 2016; IFLA, n.d.; Neely, et al., 2016; Smith & Lee, 2017)

Foundations of OER Strategy Development ได้ระบุว่า ระบบนิเวศของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER Ecosystem) เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ที่เอื้ออำนวยต่อการการนำไปสู่การนำทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดไปใช้ ระบบนิเวศนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนผู้ใช้ (users) ได้แก่การสร้าง ความตระหนักและแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด 2) ส่วนเนื้อหา (content) เป็นการพัฒนาเนื้อหาที่ผู้ใช้อย่างต้องการ รวมทั้งการสร้างเครื่องมือในการค้นหา ใช้ และปรับทรัพยากรฯ เพื่อให้เหมาะสม และ 3) ส่วนบริบท (context) อันได้แก่ การสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในระดับชุมชนและเชิงระบบสนับสนุนต่าง ๆ (Allen, et al., 2015) หากพิจารณาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดที่ศึกษานี้ จะเห็นว่าเน้นในส่วนของเนื้อหาและเครื่องมือในการค้นหาเป็นหลัก แต่กลยุทธ์ส่วนของผู้ใช้และบริบท รวมทั้งส่วนเนื้อหาด้านเครื่องมือการใช้และปรับทรัพยากรฯ นั้นยังไม่พบ อาจด้วยบทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ที่ให้ความสำคัญกับการรวบรวมและพัฒนาเนื้อหา รวมทั้งการจัดทำเครื่องมือค้นหา แต่หากจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากร ที่ได้พัฒนาขึ้นนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากร การเร่งประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ทรัพยากร ในระดับต่างๆ โดยเฉพาะสู่กลุ่มเป้าหมาย การดูแลระบบเพื่อให้สามารถเข้าถึงทรัพยากร ได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาคุณภาพของทรัพยากร เช่น การอ้างอิง การจัดทำเมตาดาตา การให้ความรู้และคำปรึกษาด้านลิขสิทธิ์และสัญญาอนุญาต (IFLA, n.d.)

ยิ่งกว่านั้น หากพิจารณาด้านหลัก 5 Rs เพื่อการเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์ (Creative Commons, n.d.). จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดทั้งหมดยังไม่มีกำหนดสัญญาอนุญาตที่ครอบคลุมตามหลักดังกล่าว โดยเฉพาะที่ระบุให้อ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามดัดแปลง (CC-BY-ND) ซึ่งขัดกับหลักข้อ Revise (ดัดแปลง ปรับ แก้ไขเนื้อหา เช่น การแปลเป็นอีกภาษาหนึ่ง) และอาจรวมไปถึง Remix (รวมเนื้อหาต้นฉบับหรือแก้ไขกับวัสดุอื่นๆ เพื่อสร้างสิ่งใหม่) ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างบทเรียนโดยนำทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในรูปไฟล์ภาพ ไฟล์วิดีโอและไฟล์บทความไปใช้ได้ และในกรณีต่างประเทศ ยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาบทเรียนแบบเปิด (open courseware) เพื่อเผยแพร่ต่อไปตามหลัก Redistribute (แบ่งปันสำเนาของเนื้อหาต้นฉบับพร้อมกับการแก้ไข) ด้วย (Todorinova, & Wilkinson, 2019; UNESCO, n.d.)

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่นสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

หากพิจารณาจากระบบนิเวศของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER Ecosystem) ของ Foundations of OER Strategy Development ที่ประกอบด้วยส่วนผู้ให้ ส่วนเนื้อหาและส่วนบริบท (Allen, et al., 2015) จะเห็นว่าห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยสามารถมีส่วนร่วมในระบบนิเวศในทุกส่วน ดังนี้

1. ส่วนผู้ให้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสามารถจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่และสร้างความตระหนักกับกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด
 - 1.1. กลุ่มอาจารย์และนักวิจัย โดยจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และการสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เช่น การสัมมนาหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการกับคณาจารย์ เพื่อแนะนำทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดรวมทั้งแหล่งเรียนรู้แบบเปิดในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งการใช้ทรัพยากร ในการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างคณาจารย์และห้องสมุดในการใช้ทรัพยากร ในการจัดการเรียนการสอน การจัดทำเว็บไซต์ เพื่อแนะนำการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย (Neely, Tucker & Au, 2016) การให้คำปรึกษาด้านลิขสิทธิ์และสัญญาอนุญาต (IFLA, n.d.)
 - 1.2. กลุ่มนักศึกษา โดยจัดกิจกรรมเพื่อแนะนำให้เห็นประโยชน์ของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อประกอบการเรียนการสอนและการวิจัยของนักศึกษา
 - 1.3. กิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายหรือแนวร่วม (coalition) กับกลุ่มผู้ใช้ต่าง ๆ ในการใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เครือข่ายหรือแนวร่วมเหล่านี้อาจขยายไปยังทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยอาจใช้เครือข่ายของห้องสมุดมหาวิทยาลัย เช่น ข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค เป็นฐานใน

สร้างเครือข่ายหรือแนวร่วม เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อเผยแพร่และสร้างความตระหนักกับกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด รวมไปถึงการจัดบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน เพื่อร่วมสร้างเครือข่ายกับชุมชนต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนา การใช้ประโยชน์ รวมทั้งความยั่งยืนของทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดด้านสารสนเทศท้องถิ่น (Sweet, & Clarage, 2020)

2. ส่วนเนื้อหา เป็นการพัฒนาเนื้อหาที่ผู้ใช้งานต้องการ รวมทั้งการสร้างเครื่องมือในการค้นหา ใช้ และปรับทรัพยากร เพื่อให้เหมาะสม
 - 2.1. การพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดในหัวข้อหรือเนื้อหาสำคัญที่เป็นที่ต้องการของผู้ใช้ โดยอาจศึกษาและสอบถามจากผู้ใช้งานกลุ่มอาจารย์ เพื่อผลักดันการพัฒนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดของไทย เช่น การนำเนื้อหาจากทรัพยากร ที่เป็นที่ต้องการใช้มาแปล รวมทั้งการพัฒนาเนื้อหาเพิ่มเติมกับทรัพยากร เช่น แผนการสอนพร้อมผลลัพธ์การเรียนรู้ แบบประเมินผลการเรียนรู้ สไลด์ประกอบ เป็นต้น (Allen, et al., 2015)
 - 2.2. การสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างเครื่องมือในการค้นหาและการใช้ โดยอาศัยเครือข่ายห้องสมุด ที่มีพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ โดยเฉพาะการจัดหมวดหมู่และทำรายการ เพื่อร่วมกันสร้างเครื่องมือในการค้นหาและการใช้ที่เป็นมาตรฐาน ทั้งในด้านเมตาดาตา (metadata) มาตรฐานในการพรรณนาทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เป็นต้น รวมถึงห้องสมุดอาจเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือเพื่อการปรับใช้ทรัพยากร ได้อย่างเหมาะสมด้วย
3. ส่วนบริบท (context) เพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในระดับชุมชนและเชิงระบบสนับสนุนต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายในการพัฒนาคลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (OER repositories) ปัจจุบันในประเทศไทย โครงการระบบสื่อสารออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ทางไกลเฉลิมพระเกียรติฯ ได้พัฒนาคลังทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด (<https://oer.learn.in.th/>) ที่มีทรัพยากรการศึกษากว่า 240,000 รายการ และในปี พ.ศ. 2565 แต่ละเดือนมีผู้เข้าชมกว่า 1.2 ล้านคน และมีสถิติการดาวน์โหลดใน พ.ศ. 2564 ถึงกว่า 30 ล้านครั้ง แต่สำหรับประเทศไทย ควรที่จะมีการร่วมกันสร้างเครือข่ายพัฒนาคลังรวบรวมทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเพิ่มเติมสำหรับอุดมศึกษา เช่น เฉพาะหัวข้อ เฉพาะศาสตร์ รวมไปถึงเฉพาะประเภท เช่น อีบุ๊ก เป็นต้น (Bawack & Nkolo, 2018; Boufarss & Laakso, 2020; Sweet & Clarage, 2020).) โดยร่วมผลักดันทั้งในระดับห้องสมุด มหาวิทยาลัย และเครือข่ายระดับมหาวิทยาลัย ทั้งภายในและระดับสากล เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการขยายโอกาสในการพัฒนาเนื้อหาหรือทรัพยากร ใหม่ และการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการนำทรัพยากร ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสะดวกขึ้น (OER Commons, n.d.).

รายการอ้างอิง

- Allen, N., Browne, D., Forward, M. L., Green, C., & Tarkowski, A. (2015, November 18). *Foundations for OER strategy Development drafting committee. Version 1.0*. Retrieved from <http://www.oerstrategy.org/home/read-the-doc/index.html>.
- Bawack, R., & Nkolo, P. (2018). *Open access movement: Reception and acceptance by academic libraries in developing countries. Library Philosophy and Practice*. Retrieved from <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2023>.
- Boufarss, M. & Laakso, M. (2020). Open Sesame? Open access priorities, incentives, and policies among higher education institutions in the United Arab Emirates. *Scientometrics*, 124, 1553–1577. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03529-y>.
- Commonwealth of Learning. (2011). *A basic guide to Open Educational Resources (OER)*. Paris: UNESCO and the Commonwealth.
- Commonwealth of Learning. (2016). *Open Educational Resources: Policy, costs, transformation*. Paris: UNESCO and the Commonwealth.
- Creative Commons. (n.d.). *What is OER?*. Retrieved from https://wiki.creativecommons.org/wiki/What_is_OER%3F.
- ECHER. (n.d.). *European Cultural Heritage: Resource for Education*. Retrieved from <http://echreproject.com/>.
- Elias, M., Oelen, A., Tavakoli, M., Kismihok, G, & Auer, S. (2020). *Quality evaluation of Open Educational Resources*. In Proceedings of the 15th European Conference on Technology-Enhanced Learning (EC-TEL2020). Springer.
- IFLA. (n.d.). *Open Educational Resources and Libraries: A briefing*. Retrieved from https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/clm/news/oer_ifla_brief.pdf.
- Neely, P., Tucker, J. P., & Au, A. (2016). Open Educational Resources: A review of attributes for adoption in an online bachelor's degree program. *Journal of Instructional Research*, 5, 61-69.
- OER Commons. (n.d.). *Explore, create, collaborate*. Retrieved from <https://www.oercommons.org/>
- Open University. (n.d.). *OpenLearn*. Retrieved from <https://www.open.edu/openlearn/>
- Provincial University Library Network. (2017). 3 ทศวรรษ Pulinet สานพลังที่ยั่งยืน. [Three decades of Pulinet, sustainable coalition]. Retrieved from <https://issuu.com/stoulibrary/docs/3>. [in Thai].
- Provincial University Library Network. (n.d.). เกี่ยวกับเรา. [About us]. Retrieved from <http://www.pulinet.org/about/>. [in Thai].

- Provincial University Library Network. Local Information Working Group. (n.d.). *ก่อเกิดความร่วมมือ*. [Initiating cooperation]. Retrieved from http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/localpulinet/?page_id=8. [in Thai]
- Smith, B., & Lee, L. (2017). Librarians and OER: Cultivating a community of practice to be more effective advocates. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 11(1/2), 106–123.
- SPARC. (n.d.). *Open education*. Retrieved from <https://sparcopen.org/open-education/>
- Sweeny, L., & Tanaka, K. (2022, March 21). *Teaching with cultural heritage materials during the pandemic*. Retrieved from <https://doi.org/10.18665/sr.316459>.
- Sweet, C., & Clarage, E. C. (2020). Library consortia contributing to college affordability: Collection and OER initiatives in the Consortium of Academic and Research Libraries in Illinois. *Reference Services Review*, 48 (3), 433-445.
- Todorinova, L., & Wilkinson, Z. T. (2019). Closing the loop: Students, academic libraries, and textbook affordability. *Journal of Academic Librarianship*, 45(3), 268–277.
- UNESCO. (n.d.). *Open Educational Resources (OER)*. Retrieved from <https://en.unesco.org/themes/building-knowledge-societies/oer>.
- UNESCO & Commonwealth of Learning. (2015). *A Basic guide to open educational resources (OER)*. UNESCO. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000215804>.
- William and Flora Hewlett Foundation. (2013). *White paper: Open Educational Resources, Breaking the lockbox on education*. Retrieved from https://hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/OER%20White%20Paper%20Nov%2022%202013%20Final_0.pdf.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วง สถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุด ด้านประกันคุณภาพการศึกษา¹

กรณัทรรัตน์ ประเสริฐธนากุล²

Received 29/01/2022 Revised 07/06/2022 Accepted 09/06/2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจากที่บ้าน ได้แก่ ทักษะการมีต่อการทำงานจากที่บ้าน บรรทัดฐานกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และใช้แบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ตเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 286 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสถาบันการศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยสรุปว่า บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Method of Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน และปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาได้ร้อยละ 79.3 ($R^2 = 0.79$)

คำสำคัญ: การทำงานจากที่บ้าน; ประสิทธิภาพการทำงาน; โรคโควิด-19; บุคลากรห้องสมุด; ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา" ปี พ.ศ. 2564

² บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักบริการการศึกษาและบรรณสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อีเมล: karanrat.t@nida.ac.th

Factors Influencing the Efficiency of ‘Work From Home’ Relating to Personnel of the Library Cooperation Network in the Educational Quality Assurance During the COVID-19 Pandemic¹

Karanrat Prasertdhanakul²

Received 29/01/2022 Revised 07/06/2022 Accepted 09/06/2022

Abstract

The purpose of this research was to study the factors influencing the efficiency of ‘work from home’ (WFH) during the COVID-19 pandemic as it pertained to the personnel of the ‘Library Cooperation Network’ to ensure compliance with the Educational Quality Assurance standards.

For the purposes of this study, the attitudes of the participants as it related to WFH were measured and furthermore, Subjective Norm and Perceived Behavioral Control theories were used in order to establish a framework for this investigation. A questionnaire using a five-level Likert scale was employed as an instrument for data collection. The 286 participants in this study were selected from the Library Cooperation Network’s personnel using stratified random sampling and following the Educational Quality Assurance guidelines. The statistical data were then analyzed using frequency, percentages, means and standard deviation, as well as through multiple regression analysis and by Pearson’s Correlation.

The results revealed that the opinions of the participants were at a high level ($\bar{x} = 3.49$) as it pertained to WFH during the COVID-19 pandemic. However, the results of the study also indicated that this level of satisfaction was conditional upon three factors, namely: the perceived usefulness, the compatibility and perceived ease of use, and available resources and technology platforms, which significantly influenced the efficiency of personnel when working from home during the pandemic (significant level of 0.05), which translates into the WFH efficiency level of 79.3% ($R^2 = 0.79$).

Keywords: Work from Home, Work Efficiency, COVID-19, Library’s Personnel, University Library

¹ This research article is part of a larger body of research titled “Factors Influencing the Efficiency of ‘Work From Home’ Relating to Personnel of the Library Cooperation Network in the Educational Quality Assurance During the COVID-19 Pandemic” in 2021

² Librarian, Professional Level, Library and Education Service Center, National Institute of Development Administration, e-mail: karanrat.t@nida.ac.th

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโรคโควิด-19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 มีการระบาดรุนแรง พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ยืนยันในหลายประเทศทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบมากขึ้นในวงกว้าง จนเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศให้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็น “การระบาดใหญ่” (Pandemic) หลังจากเชื้อลุกลามไปใน 118 ประเทศทั่วโลก มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว (BBC News Thai, 2020; Ministry of Public Health. Department of disease control, 2020b) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประชากรโลกได้รับผลกระทบมากมายทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วยที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน และเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 รัฐบาลจึงได้มีมาตรการขอความร่วมมือให้ประชาชนปรับพฤติกรรมการอยู่ร่วมกัน ให้ความสำคัญกับการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) งดกิจกรรมทางสังคม เน้นอยู่บ้านให้มากที่สุดตามนโยบาย “อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ” (Ministry of Public Health. Department of disease control, 2020a) โดยหลังจากการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 มีมติให้ทุกหน่วยงานพิจารณามาตรการเหลื่อมเวลาทำงาน จากที่บ้าน และส่งเสริมให้ใช้ระบบอินเทอร์เน็ต เช่น การประชุมทางไกล โดยให้หน่วยงานราชการทุกหน่วยทำแผนทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) เพื่อลดความแออัดของคน ลดการเดินทาง และลดการแพร่เชื้อไวรัสโควิด-19 ไม่ให้มีการแพร่ระบาดรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (Thairath Online, 2020) ภายในวันเดียวกัน Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation (2020). ออกประกาศเรื่อง “มาตรการและการเฝ้าระวังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 (CORONAVIRUS DISEASE 2019 (COVID-19)) (ฉบับที่ 3): การปฏิบัติการของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19” ให้หยุดการดำเนินงานด้านการเรียนการสอนทุกรูปแบบ ยกเว้นการสอนแบบออนไลน์ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากแบบปกติเป็นแบบออนไลน์โดยสมบูรณ์ครบทุกหลักสูตรภายในวันที่ 1 เมษายน 2563 ซึ่งสอดคล้องกับประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง “สั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว (ฉบับที่ 2)” (Department of Deputy BMA. BMA Data Center, 2020) เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยให้ปิดสถานที่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นการชั่วคราวตามประเภทที่กำหนด ซึ่งหมายรวมถึงสถาบันการศึกษาทุกระดับ และสถาบันกวดวิชา เป็นเหตุให้สถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครปิดทำการเป็นการชั่วคราวทันที และปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากแบบปกติเป็นแบบออนไลน์ รวมทั้งให้บุคลากรทำงานจากที่บ้านตามนโยบายของแต่ละสถาบันการศึกษา

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ก่อให้เกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลากหลายมิติ หนึ่งในนั้นคือ “การทำงานจากที่บ้าน” ที่ได้กลายเป็นปรากฏการณ์รูปแบบใหม่ และอาจเป็น New Normal ของหลายองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน สร้างความท้าทายต่อทุกแวดวงวิชาชีพ รวมไปถึงวงการวิชาชีพห้องสมุดด้วย แต่มีใช้ทุกองค์กรที่มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ ดังเช่นที่ Popaitoon (2020) กล่าวว่า การบริหารงานจากที่บ้านอาจเป็นประสบการณ์ครั้งแรกสำหรับหัวหน้างานบางคน หลายองค์กรไม่มีการเตรียมความพร้อมมาก่อน ทั้งผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาอาจจะมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าจะส่งงาน ติดตาม หรือแก้ปัญหานางานกันอย่างไร การทำงานจากที่บ้านแบบไม่ทันตั้งตัวเช่นนี้อาจทำ

ให้บุคลากรเผชิญความท้าทายมากขึ้น บางคนอาจเสียสมดุลชีวิตการทำงานกับชีวิตส่วนตัว (Work-Life Balance) และหากสถานการณ์ยาวนานต่อเนื่อง บุคลากรอาจจะรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม มีความเครียด และอาจจะกระทบถึงปัญหาครอบครัว อีกทั้งการทำงานที่บ้านมีความซับซ้อนและท้าทายมากกว่าการทำงานที่ทำงาน บุคลากรจะต้องปรับตัวกับการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการทำงานมากขึ้น การแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำงานที่ต้องประสานกับเพื่อนร่วมงานอาจทำได้ยากขึ้น ดังนั้น บุคลากรจึงอาจต้องพึ่งพาตัวเองมากขึ้นและใช้ความพยายามมากขึ้นในการทำงาน

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยทำการวิจัยกับบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา 5 แห่ง¹ ได้แก่ 1) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 4) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีปทุม และ 5) สำนักบริการการศึกษาและบรรณสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งล้วนเป็นสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่ต้องปิดทำการชั่วคราว และให้มีนโยบายการทำงานจากที่บ้านตามประกาศกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา 5 แห่ง อีกทั้งประโยชน์จากการนำผลวิจัยมาใช้ประกอบการศึกษาตัดสินใจของผู้บริหารด้านการบริหารงานห้องสมุดระหว่างกัน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการบริการ และการทำงานร่วมกันของเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การทำงานจากที่บ้านในช่วงการแพร่ระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมไทยและสังคมโลก ผลจากการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางการทำงานจากที่บ้าน เพื่อเตรียมพร้อมรับมือได้ทันต่อทุกสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นซ้ำ หรือเกิดขึ้นใหม่ได้อย่างทัน่วงที ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อทั้งผู้ปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา

¹ เครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง ความร่วมมือด้านประกันคุณภาพการศึกษาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 5 แห่ง ได้แก่ 1) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3) สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 4) สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีปทุม และ 5) สำนักบรรณสารการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและการให้บริการที่เป็นการประกันคุณภาพให้แก่ผู้รับบริการ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการของห้องสมุด

สมมุติฐานการวิจัย

- 1) ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน¹ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร
- 2) ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน² มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร
- 3) ปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่ทำงาน³ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร
- 4) ปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่บ้าน⁴ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร
- 5) ปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน⁵ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร
- 6) ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร⁶ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานที่บ้านของบุคลากร

¹ การรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน (Perceived Usefulness) หมายถึง ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่มีต่อความเชื่อในการทำงานจากที่บ้านว่าทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของตนเองดีขึ้น ประกอบด้วย 1) การทำงานจากที่บ้านช่วยให้เกิดสมดุลระหว่างงานและชีวิต (Work-Life Balance) 2) การทำงานจากที่บ้านช่วยให้มีสมาธิในการทำงานมากขึ้น 3) การทำงานจากที่บ้านช่วยให้มีสุขภาพกายที่ดีขึ้น และ 4) การทำงานจากที่บ้านช่วยให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

² ความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน (Compatibility and Perceived Ease of Use) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่าการทำงานจากที่บ้านนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ ค่านิยม ประสพการณ์ และทักษะของตนเอง รวมถึงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลที่คาดหวังต่อการการทำงานจากที่บ้านว่าทำได้ง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความพยายาม ในการทำความเข้าใจมาก

³ บรรทัดฐานที่ทำงาน (Work Social Structure) หมายถึง การที่บุคลากรรับรู้เกี่ยวกับความคาดหวังหรือความต้องการของกลุ่มหัวหน้างานเพื่อนร่วมงาน และลูกน้องที่มีต่อการการทำงานจากที่บ้าน

⁴ บรรทัดฐานที่บ้าน (Home Social Structure) หมายถึง การที่บุคลากรรับรู้เกี่ยวกับความคาดหวังหรือความต้องการของบุคคลในครอบครัวที่มีต่อการการทำงานจากที่บ้าน

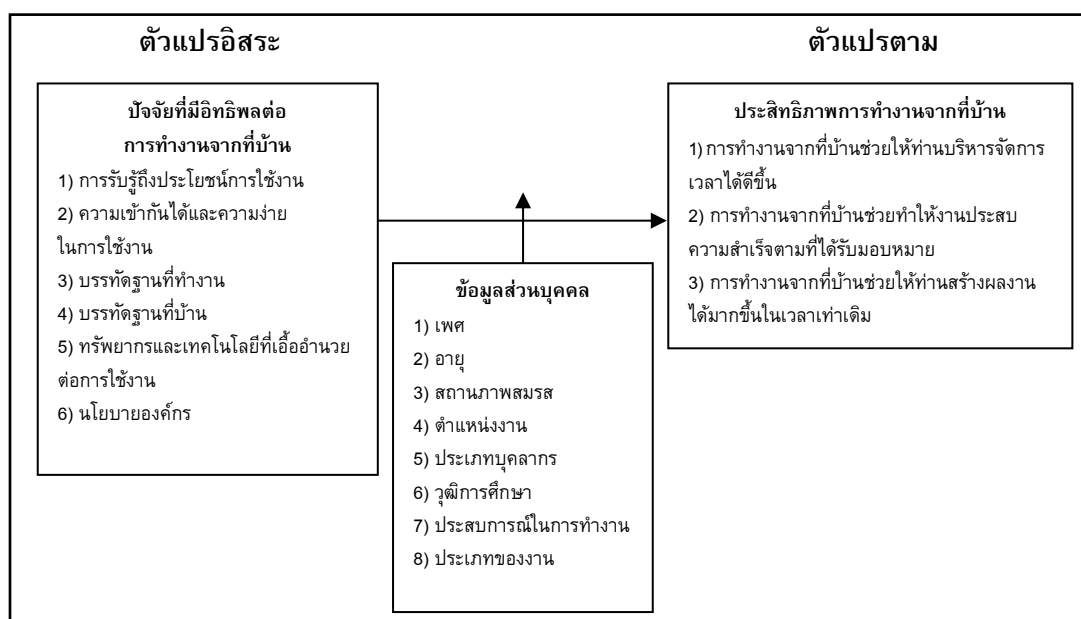
⁵ ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ (Resource and Technology Facilitating Conditions) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคลากรต่อทรัพยากรและเทคโนโลยีในองค์กรการว่ามีความเพียงพอหรือเหมาะสมต่อการการทำงานที่บ้านหรือไม่

⁶ นโยบายองค์กร (Corporate Policy) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการว่ามึนโยบายที่สนับสนุนในการทำงานที่บ้านหรือไม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

การทำงานจากที่บ้านของบุคลากรห้องสมุด

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ก่อให้เกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมโลกในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการศึกษา เกิดปรากฏการณ์ที่กลายเป็นความปกติใหม่ (New Normal) ที่เปลี่ยนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งรวมไปถึงการให้บริการของห้องสมุดด้วย ที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการให้บริการออนไลน์เช่นกัน เพื่อเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) และเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เมื่อรัฐบาลประกาศปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว และมีนโยบายให้ทำงานจากที่บ้าน ห้องสมุดทุกแห่งต้องปิดให้บริการเข้าใช้พื้นที่และเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการในรูปแบบออนไลน์ ด้านการให้บริการพบว่าห้องสมุดดำเนินการปิดพื้นที่นั่งอ่าน และปรับเปลี่ยนการให้บริการเป็นแบบให้บริการสารสนเทศออนไลน์แทน บุคลากรที่ทำงานจากที่บ้านต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานเป็นแบบให้บริการออนไลน์เช่นกัน โดยห้องสมุดหลายแห่งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ง่ายต่อการเรียนรู้ และทำความเข้าใจ เช่น Facebook Fanpage, Line@, Line groups, e-Mail, Instagram ตลอดจนโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น โดยใช้ในการปฏิบัติงานให้บริการต่าง ๆ แก่ผู้ใช้ ได้แก่ การตอบคำถามและช่วยค้นคว้าออนไลน์ การสร้างดิจิทัลคอนเทนต์เพื่อให้บริการออนไลน์ การยืม-

คืน และการจองหนังสือออนไลน์ การตรวจสอบค่าปรับออนไลน์ การชำระค่าปรับออนไลน์ การสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ การบริการฐานข้อมูลออนไลน์ การบริการโทรศัพท์ติดตาม การแจ้งเตือนทรัพยากรสารสนเทศที่ค้างส่งและค่าปรับที่ค้างชำระ และการทำสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ การนำชมห้องสมุดเสมือนจริง เป็นต้น (Kasa & Yusuf, 2020; Maneechat, et al., 2021; Sittijan, 2020) นอกจากนี้ การดำเนินการส่งเสริมการรู้สารสนเทศยังคงต้องให้บริการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การสอนการใช้ห้องสมุดออนไลน์ การปฐมนิเทศออนไลน์ การทำแบบทดสอบออนไลน์ การฝึกอบรม/สัมมนาออนไลน์ เช่น การสอนการรู้สารสนเทศแบบออนไลน์และการบริการพื้นที่การเรียนรู้ ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และการจัดสัมมนาออนไลน์ให้ความรู้เรื่องโคโรนาไวรัสและความปรกติใหม่แก่ผู้ใช้บริการ ของหอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น (Pluemsamrungsit, & Sukanya, 2021). ในส่วนของงานเบื้องหลังอย่างงานวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ มีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต่างกัน เนื่องจากประกาศปิดสถานที่เป็นไปอย่างกะทันหัน ห้องสมุดบางแห่งให้บุคลากรนำไปสั่งซื้อจากร้านค้ามาตรวจสอบกับระบบห้องสมุด วิเคราะห์และลงรายการทรัพยากรสารสนเทศเบื้องต้น และบันทึกข้อมูลบางส่วนที่สามารถทำได้จากที่บ้านผ่านระบบห้องสมุดอัตโนมัติ บุคลากรงานเอกสารและวารสารปฏิบัติหน้าที่ให้บริการสำเนาบทความและส่งไฟล์ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ตามที่ได้รับการร้องขอจากผู้ให้บริการ ในขณะที่งานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศยังคงดำเนินการจัดหาทรัพยากรเข้าห้องสมุดอย่างต่อเนื่องจากการเสนอซื้อออนไลน์จากผู้ให้บริการ (Banjit, 2021; Kasa, & Yusuf, 2020; Kunsanong, 2020) สำหรับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคลากรทุกคนต้องปรับตัวให้คุ้นชินกับการทำงานออนไลน์ ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่เกินความสามารถของบุคลากรที่ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานในยุคที่ต้องใช้ทักษะดิจิทัล โดยการนำเทคโนโลยีและโปรแกรมต่าง ๆ เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การใช้โปรแกรมสำนักงานในการทำงาน เช่น การรับ-ส่งอีเมล ปฏิทินนัดหมาย โปรแกรมการทำเอกสาร และการทำไฟล์นำเสนอ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้ระบบรวบรวมไฟล์หรือเอกสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น Google Drive, Dropbox, Onedrive และ iCloud เป็นต้น อีกทั้ง การประชุมออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom, Microsoft Team, Google Meet และ Cisco WebEx เป็นต้น รวมไปถึงการใช้โปรแกรมการติดต่อสื่อสารเพื่อการตอบโต้ข้อความในการทำงานร่วมกัน เช่น โปรแกรม Slack, Line และ Facebook Message เป็นต้น ซึ่ง Kasa & Yusuf (2020) ได้กล่าวว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นส่วนเสริมให้บทบาทของห้องสมุดในการให้บริการช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีความแข็งแกร่งมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพ รวมทั้งสิ้น 340 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพ ที่สุ่มมาจากประชากรข้างต้น จำนวน 286 คน ซึ่งมากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p. 608) ซึ่งกำหนดจำนวนขั้นต่ำไว้ 181 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสถาบันการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ มีทั้งหมด 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่งงาน ประเภทของบุคลากร วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และ ประเภทของงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน 2) ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน 3) ปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่ทำงาน 4) ปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่บ้าน 5) ปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน และ 6) ปัจจัยด้านนโยบายองค์กร ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เป็นส่วนที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรี เช่น สิ่งที่ต้องการให้องค์กรจัดหาเพิ่มเติม ปัญหา และแนวทางแก้ไข เป็นต้น

แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ความเหมาะสมในการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับบุคลากรสำนักหอสมุดกลาง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จำนวน 20 คน และศูนย์เรียนรู้และหอสมุด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวน 20 คน เนื่องจากเป็นห้องสมุดในเขตกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติตามประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง “สั่งปิดสถานที่เป็นการชั่วคราว (ฉบับที่ 2)” เช่นกัน และไม่ได้เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นจึงนำมาคำนวณเพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach α - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ซึ่งถือว่าเป็นแบบสอบถามที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้เป็นแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจริงได้ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ 1) แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-administered questionnaire) และ 2) ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (Mailed Questionnaire) รวมทั้งสิ้น 310 ชุด โดยเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2563 จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม 2563 เป็นเวลาทั้งสิ้น 31 วัน ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 296 ชุด เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 286 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ 2 ประเภท ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและอธิบายข้อมูลที่รวบรวมมาแบบสรุป เพื่อให้เห็นภาพรวมของกลุ่มประชากรทั้งหมด ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่งงาน ประเภทของบุคลากร วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และ ประเภทของงาน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ค่าความถี่ (Frequency) 2) ค่าร้อยละ (Percentage) 3) ค่าเฉลี่ย (Mean, $\bar{X}$) และ 4) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, SD)

4.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การจัดกลุ่มความสัมพันธ์ของตัวแปรด้วย Factor Analysis วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานจากที่บ้าน

ผลการวิจัย

1. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 286 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 76.57) มีอายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 32.52) สถานภาพสมรสเป็นโสด (ร้อยละ 60.49) ปฏิบัติงานตำแหน่งเจ้าหน้าที่ (ร้อยละ 52.80) เป็นพนักงานสถาบัน พนักงานมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 88.11) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 46.85) มีประสบการณ์ในการทำงาน 6 เดือน-10 ปี (ร้อยละ 36.36) และปฏิบัติงานบริการ (ร้อยละ 43.36)

2. บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษามีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง คือปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน และปัจจัยด้านนโยบายองค์กร ดังตาราง 1

ตาราง 1 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ การทำงานจากที่บ้าน (Work from Home)	ระดับความคิดเห็น (N = 286)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน	3.45	1.04	มาก
2. ด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน	3.39	0.78	ปานกลาง
3. ด้านบรรทัดฐานที่ทำงาน	3.71	0.66	มาก
4. ด้านบรรทัดฐานที่บ้าน	3.58	0.72	มาก
5. ด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน	3.48	0.66	มาก
6. ด้านนโยบายองค์กร	3.21	0.76	ปานกลาง
รวม	3.58	0.91	มาก

3. บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษามีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 บุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา

ประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับประสิทธิภาพ (N = 286)
1. การทำงานจากที่บ้านช่วยให้ท่านบริหารจัดการเวลาได้ดีขึ้น	3.56	0.93	มาก
2. การทำงานจากที่บ้านช่วยทำให้งานประสบความสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย	3.41	0.94	ปานกลาง
3. การทำงานจากที่บ้านช่วยให้ท่านสร้างผลงานได้มากขึ้นในเวลาเท่าเดิม	3.30	0.93	ปานกลาง
รวม	3.42	0.86	ปานกลาง

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 กับประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์ โควิด-19 กับประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19	ประสิทธิภาพการทำงาน		
	Pearson Correlation	P-Value (2-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
1. การรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน	0.83	0.00**	สัมพันธ์สูง
2. ความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน	0.80	0.00**	สัมพันธ์สูง
3. บรรทัดฐานที่ทำงาน	0.64	0.00**	สัมพันธ์สูง
4. บรรทัดฐานที่บ้าน	0.66	0.00**	สัมพันธ์สูง
5. ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน	0.66	0.00**	สัมพันธ์สูง
6. นโยบายองค์กร	0.39	0.00**	สัมพันธ์ปานกลาง

** มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) กับประสิทธิภาพการทำงานในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกทุกปัจจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณด้วยวิธีการนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Method of Multiple Regression Analysis) กับตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	T	P-Value
ค่าคงที่	0.300	0.290		1.038	0.300
1. เพศ	0.016	0.059	0.008	0.262	0.793
2. อายุ	-0.040	0.040	-0.048	-0.997	0.320
3. สถานภาพสมรส	-0.041	0.046	-0.028	-0.901	0.368
4. ตำแหน่งงาน	-0.043	0.060	-0.026	-0.715	0.475
5. ประเภทของบุคลากร	-0.024	0.064	-0.011	-0.381	0.703
6. วุฒิการศึกษา	-0.069	0.044	-0.057	-1.585	0.114
7. ประสบการณ์	0.066	0.046	0.064	1.432	0.153
8. ประเภทของงาน	0.024	0.027	0.026	0.903	0.367
9. การรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน	0.523	0.043	0.551	12.137	0.000**
10. ความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน	0.363	0.053	0.330	6.807	0.000**
11. บรรทัดฐานที่ทำงาน	0.011	0.062	0.008	0.178	0.859
12. บรรทัดฐานที่บ้าน	-0.089	0.059	-0.074	-1.505	0.133
13. ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน	0.170	0.061	0.129	2.792	0.006**
14. นโยบายองค์กร	0.008	0.038	0.007	0.210	0.834

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, $R = 0.890$, $R^2 = 0.793$

จากตารางที่ 4 แสดงว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน และปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์จากการพยากรณ์ (R) เท่ากับ 0.890 ค่าสัมประสิทธิ์จากการพยากรณ์ที่ปรับแก้แล้ว (R^2) เท่ากับ 0.793 วิเคราะห์ได้ว่าปัจจัยทั้ง 3 ด้าน สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตามประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาได้ร้อยละ 79.3 ในขณะที่ปัจจัยควบคุม เพศ อายุ สถานภาพสมรส ตำแหน่งงาน ประเภทของบุคลากร วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ประเภทของงาน และปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่ทำงาน ปัจจัยด้านบรรทัดฐานที่บ้าน และปัจจัยด้านนโยบายองค์กร ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา มีทั้งหมด 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งาน ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งาน และปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน โดยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ittipatpakin & Tubtiang (2019); Kaosumphan (2012); Sathirakoses & Panroj (2021); Yomna (2014) ที่พบว่าปัจจัยด้านการรับรู้ถึงประโยชน์การใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเมื่อบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ปฏิบัติตามนโยบายให้ทำงานจากที่บ้านช่วงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) จึงได้รับรู้ถึงประโยชน์ของการทำงานจากที่บ้านว่าทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น เนื่องจากได้ลดการเดินทาง ลดการพบปะกันในสังคมหรือพบให้น้อยที่สุด ซึ่งเป็นการลดการแพร่กระจายของโรคโควิด-19 และป้องกันความเสี่ยงที่เกิดจากการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม สร้างความปลอดภัยทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Fatmawati (2021) กล่าวว่า การทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้มีความรู้สึกปลอดภัย มีความสบายใจ และทำให้มีคุณภาพชีวิตการทำงานและการใช้ชีวิตที่ดี นอกจากนี้ยังช่วยลดความกดดันและความตึงเครียดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ต้องเผชิญหน้ากับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน รวมไปถึงความเครียดจากการเดินทาง และการเผชิญกับมลพิษทางอากาศ และยังประหยัดค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทางอีกด้วย อีกทั้ง การทำงานจากที่บ้านยังมีความยืดหยุ่นสูง มีอิสระในการทำงาน จึงทำให้บุคลากรสามารถบริหารจัดการเวลาได้ด้วยตัวเอง ช่วยให้มีเวลาส่วนตัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การอ่านหนังสือเพิ่มศักยภาพให้ตนเอง การนั่งสมาธิผ่อนคลายให้มีสติ การทำความสะอาดที่พักอาศัยให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับคนที่มีครอบครัวยังสามารถใช้เวลากับครอบครัวได้เพิ่มขึ้น ทำให้สามารถจัดการสมดุลชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวได้มากขึ้น (Work Life Balance) และการทำงานจากที่บ้านยังทำให้มีประสิทธิภาพการทำงานมากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ถูกขัดจังหวะในการทำงานจากการประชุมด่วน หรือเรื่อง อื่น ๆ ที่ทำให้เราไม่ได้ทำงาน แต่การทำงานจากที่บ้านสามารถหลีกเลี่ยงเรื่องดังกล่าวได้ เนื่องจาก บุคลากรสามารถทำอย่างอื่นควบคู่ไปกับการประชุมออนไลน์ได้ นอกจากนี้ ยังมีเวลาเหลือจากการเดินทางไปกลับ ระหว่างที่พักอาศัยกับที่ทำงาน ทำให้มีเวลาในการทำงานและมีสมาธิจดจ่อในการทำงานมากขึ้น เมื่อบุคลากรมีความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น ก็ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Duffy, 2022; Fatmawati, 2021; Hanutsaha, 2020; How to have a perfect work life balance in organization and personal, 2020; Okuyan & Begen, 2022; JobsDB, 2020; The Siam Commercial Bank Public Company Limited, 2020)

2. ปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Ittipatpakin & Tubtiang (2019); Kaosumphan (2011); Sathirakoses & Panroj (2021); Thitichotpanitch (2016); Yomna (2014) ที่พบว่าปัจจัยด้านความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากบุคลากรห้องสมุดเครือข่าย

ความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาได้รับรู้ถึงความเข้ากันได้และความง่ายในการใช้งานจากการทำงานจากที่บ้าน ว่ามีขั้นตอนการทำงานที่สะดวก เข้าใจได้ง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนไปกว่าการทำงานในสำนักงาน และใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นาน โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์หรือคู่มือแนะนำในการทำงาน ถึงแม้ว่าจะไม่เคยทำงานจากที่บ้านมาก่อน อีกทั้ง สอดคล้องกับที่ Asvapoositkul & Rojanasupamit (2021) ได้กล่าวว่า บุคลากรห้องสมุดมีการตั้งรับกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ดี มีความชำนาญ และคุ้นชินกับการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือด้านประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละแห่งมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานที่บ้าน ตลอดจนเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานที่บ้านให้แก่บุคลากร เป็นการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจากการแสดงความคิดเห็นของบุคลากรในแบบสอบถามพบว่า สำนักบริการการศึกษาและบรรณสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานที่บ้านให้แก่บุคลากร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานจากที่บ้าน เช่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน การรายงานตัวในการเข้า-ออก ปฏิบัติงานของบุคลากร และการประชุมออนไลน์ เป็นต้น อีกทั้ง ยังมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการประชุมออนไลน์ที่มีฟีเจอร์สำหรับการประชุมโดยเฉพาะ เช่น การแชร์และแก้ไขไฟล์เอกสาร Word Excel หรือ PowerPoint แบบเรียลไทม์ โดยใช้โปรแกรม Zoom และโปรแกรม Microsoft Teams เป็นต้น ดังนั้น เมื่อถึงคราวที่บุคลากรได้ปฏิบัติงานจริงโดยการทำงานจากที่บ้าน ก็สามารถปฏิบัติงานได้อย่างง่ายดาย ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานปกติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Igbaria & Guimaraes (1999) ที่พบว่า การฝึกอบรมหัวหน้างานและพนักงานเกี่ยวกับประโยชน์ของการทำงานทางไกลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการยอมรับการทำงานทางไกลในองค์กร

3. ปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sathirakoses & Panroj (2021); Kaosumphan (2011) ที่พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้ออำนวยต่อการใช้งาน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละแห่งมีการจัดสรรอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรอย่างเพียงพอและเหมาะสม เช่น มีการให้ยืมเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือโน้ตบุ๊ก ของสำนักงานไปใช้ในช่วงการทำงานจากที่บ้าน เป็นต้น ตลอดจน มีเทคโนโลยีที่สามารถรองรับการทำงานและติดต่อประสานงานกับผู้อื่นได้อย่างสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kaosumphan (2011) และ Rattanakhomfu & Ratchatawijin (2020) ที่กล่าวว่า หน่วยงานควรสนับสนุนและจัดหาอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร เช่น จัดให้มีบริการยืมอุปกรณ์เพื่อนำไปใช้ในการทำงานจากที่บ้านหรือการทำงานทางไกล เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเป็นเพราะห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือด้านประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละแห่งมีการเตรียมความพร้อม และมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานที่บ้าน ตลอดจนเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานที่บ้านให้แก่บุคลากร ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงทำให้บุคลากรสามารถทำงานจากที่บ้านได้โดยใช้โปรแกรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้โปรแกรมสำนักงานในการทำงาน เช่น การรับ-ส่งอีเมล ปฏิทินนัดหมาย

โปรแกรมการทำเอกสาร และการทำไฟล์นำเสนอ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้ระบบรวบรวมไฟล์หรือเอกสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น Google Drive, Dropbox, Onedrive และ iCloud เป็นต้น อีกทั้ง การประชุมออนไลน์ด้วยโปรแกรม Zoom, Microsoft Team, Google Meet และ Cisco WebEx เป็นต้น รวมไปถึงการใช้โปรแกรมการติดต่อสื่อสารเพื่อการตอบโต้ข้อความในการทำงานร่วมกัน เช่น โปรแกรม Slack, Line และ Facebook Message เป็นต้น จึงทำให้บุคลากรไม่ค่อยประสบปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีขณะทำงานจากที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับที่ Kasa & Yusuf (2020) กล่าวว่า การนำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นส่วนเสริมให้บทบาทของห้องสมุดในการให้บริการช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีความแข็งแกร่งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ของบุคลากรห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือห้องสมุดด้านประกันคุณภาพการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) พบว่า ปัจจัยที่มีระดับความสัมพันธ์ต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง คือปัจจัยนโยบายองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.39 และเมื่อพิจารณาจากผลรวมระดับความคิดเห็นรายด้านของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานจากที่บ้านของบุคลากร พบว่าปัจจัยที่มีผลรวมของค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลางคือ ปัจจัยนโยบายองค์กร ($\bar{X} = 3.21$) เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงเห็นควรพิจารณาปัจจัยนี้เป็นสำคัญ ดังนี้

1. ห้องสมุดเครือข่ายความร่วมมือด้านประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละแห่ง ควรกำหนดนโยบายการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เช่น เรื่องการรายงานตัวใน การทำงานจากที่บ้าน การวัดผลการปฏิบัติงานที่ความเหมาะสมกับรูปแบบการทำงานจากที่บ้าน เป็นต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติของบุคลากรเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ เช่น โรคระบาด การชุมนุมประท้วง วิกฤตการณ์สังคมโลก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยการกำหนดเงื่อนไขการทำงานที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ เช่น ในกรณีการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ต้องทำงานอยู่ที่บ้านหรือที่พำนักเท่านั้น เพื่อลดการแพร่กระจายเชื้อในสังคม แต่ในกรณีการทำงานจากที่บ้านจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อลดปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อม แก้ปัญหาการจราจร ประหยัดพลังงาน และประหยัดค่าใช้จ่ายขององค์กร อาจมีการกำหนดให้ทำงานจากที่บ้าน 1-2 วันต่อสัปดาห์ โดยสามารถทำงานจากที่ไหน เมื่อใด ก็ได้ เพราะไม่มีข้อจำกัดในเรื่องการระบาดของโรคมาเกี่ยวข้อง โดยในการกำหนดนโยบายควรดำเนินการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร เหมาะสมกับศักยภาพของบุคลากร และต้องเป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการทำงานจากที่บ้านขององค์กรด้วย เพราะการส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมนั้น จะทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ช่วยให้การต่อต้านลดลง และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการกำหนดนโยบายขององค์กรให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tochoowong (2020) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงการทำงานไปเป็นแบบการทำงานจากที่บ้าน ควรเปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในการวางแผน การดำเนินงานปรับเปลี่ยนรูปแบบการ

ปฏิบัติงาน รวมถึงมีช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของพนักงานทุกคนในองค์กรเกี่ยวกับการดำเนินงานปรับรูปแบบการปฏิบัติงาน จะช่วยให้องค์กรได้แผนการดำเนินงาน ที่สอดคล้องกับศักยภาพของบุคลากรในการทำงานที่บ้านอย่างแท้จริง

2. การทำงานจากที่บ้านเป็นการลดต้นทุนและประหยัดค่าใช้จ่ายขององค์กรได้สูง ไม่ว่าจะเป็นค่าอุปกรณ์การทำงาน ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าโทรศัพท์ และค่าอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหล่านี้จะกลายเป็นหน้าที่ของบุคลากรแทน และสิ่งหนึ่งที่คนส่วนใหญ่มองข้ามเพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น นั่นคือ ค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์การทำงาน เครื่องใช้ไฟฟ้า และทุกสิ่งทุกอย่างภายในบ้านที่ต้องเสื่อมเร็วกว่ากำหนด เพราะต้องใช้งานนานขึ้นและหนักขึ้น ดังนั้น องค์กรไม่ควรปรับลดค่าตอบแทนใด ๆ ของบุคลากร ในทางตรงกันข้ามองค์กรควรเพิ่มค่าตอบแทนบางส่วนให้แก่บุคลากรเพื่อนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานจากที่บ้าน เช่น ค่าอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เป็นการแสดงความมีน้ำใจ และแสดงความเข้าใจต่อบุคลากร โดยควรกำหนดอยู่ในนโยบายการทำงานจากที่บ้านขององค์กรให้ชัดเจน ซึ่งจากงานวิจัยของ Tochoowong (2020) พบว่า บุคลากรที่มีรายได้มากกว่าจะมีประสิทธิภาพในการทำงานจากที่บ้านมากกว่า ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรที่มีรายได้น้อยมีความกังวลกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานจากที่บ้านในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้น ผู้บริหารควรพิจารณาค่าตอบแทนหรือสิ่งตอบแทนที่เป็นการเสริมกำลังใจในการทำงานให้แก่บุคลากร เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การให้รางวัลตอบแทนพิเศษสำหรับบุคลากรที่มีผลการทำงานมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างจากการทำงานที่สำนักงาน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความคาดหวัง และความพึงพอใจในการทำงานจากที่บ้านของบุคลากร

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการใช้เป็นแนวทางส่งเสริมให้บุคลากรทำงานจากที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาถึงข้อดีหรือผลเสียของการทำงานจากที่บ้านโดยตรง เพื่อให้ทราบถึงข้อมูล 2 ด้าน ทั้งประโยชน์และข้อดีของการทำงานจากที่บ้าน

รายการอ้างอิง

- Asvapoositkul, P. & Rojanasupamit, S. (2021). The COVID-19 Pandemic –The revolution of libraries leading to the future New Normal lifestyle. *T.L.A Bulletin*, 65(1), 57-74. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tla_bulletin/article/view/248281/168953. [In Thai]
- Banjit, S. (2021). *WFH งาน Catalog จากใบสั่งซื้อ [Cataloging from purchase order at WFH]*. Retrieved from, <http://www.lib.hcu.ac.th/KM/wfh-cataloging/>. [In Thai]
- BBC News Thai. (2020). *ไวรัสโคโรนา: อนามัยโลกประกาศให้โควิด-19 เป็น “การระบาดใหญ่” ทั่วโลก [Corona Virus Disease: The World Health Organization declared COVID-19 a pandemic]*. (2020). Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/international-51838536>. [In Thai]

- Department of Deputy BMA. BMA Data Center. (2020). Announcement of the Bangkok Metropolitan Administration (BMA) Subject: Order of Temporary Closure of Premise (No.2). Retrieved from <https://www.prbangkok.com/th/covid/detail/19/4324>. [In Thai]
- Duffy, J. (2022). 20 Tips for working from home. Retrieved from <https://www.pcmag.com/how-to/get-organized-20-tips-for-working-from-home>.
- Fatmawati, E. (2021). The quality of work-life and work comfort of librarians during the Covid-19 pandemic. **Daluang: Journal of Library and Information Science**, 1(2), 75-89.
doi:<https://doi.org/10.21580/daluang.v1i2.2021.9279>.
- Hanutsaha, R. (2020). Work from home คืออนาคตการทำงานต่อจากนี้? [Work from home is the future of working from now on]. Retrieved from <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/work-from-home-is-the-future>. [In Thai]
- [How to have a perfect work life balance in organization and personal]. วิธีการมีแนวคิด Work life balance ในองค์กรและส่วนบุคคลที่สมบูรณ์แบบ (2020). Retrieved from https://www.dropbox.com/th_TH/business/resources/work-life-balance. [In Thai]
- Igbaria, M., & Guimaraes, T. (1999). Exploring differences in employee turnover intentions and its determinants among telecommuters and non-telecommuters. *Journal of management Information Systems*, 16(1) 147-164. doi: 10.1080/07421222.1999.11518237
- Ittipatpakin, W., & Tubtiang, A. (2019). *The study of employee's perspective attitude affecting towards Work-From-Home*. Retrieved from <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/ET/ET/article/download/243933/165436>. [In Thai]
- JobsDB. (2020). 5 ข้อดี และ 5 ข้อเสียจากการ Work from home [5 advantages and 5 disadvantages of working from home]. Retrieved from <https://th.jobsdb.com/th-th/articles/ข้อดีและข้อเสีย-workfromhome/>. [In Thai]
- Kaosumphan, W. (2012). *Factors that influence attitude towards teleworking case study: Bank of Thailand* (Master' thesis). Thammasat University, Thailand. Retrieved from http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Creator/personDc/115604. [In Thai]
- Kasa, M. G., & Yusuf, A. (2020). Experience of an academic library during the COVID-19 pandemic. *Library Philosophy and Practice*. 4456. Retrieved from <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4456>.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *educational and psychological measurement*, 30(3), 608.

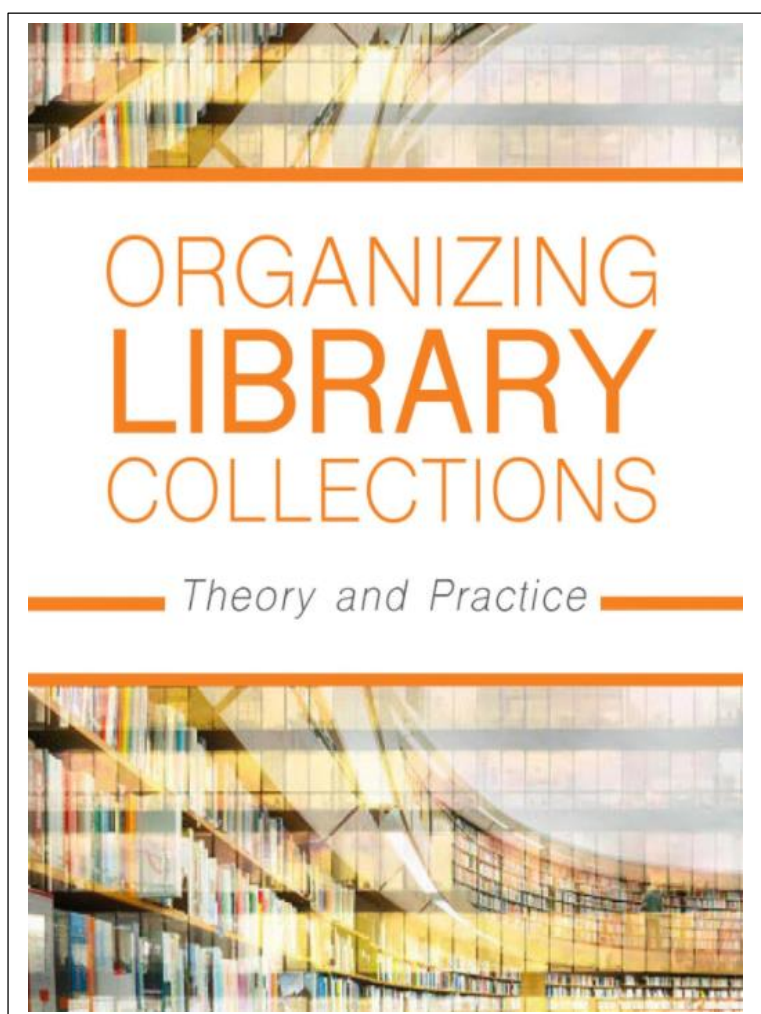
- Kunsanong, W. (2020). การให้บริการสารสนเทศของห้องสมุดในช่วงสถานการณ์วิกฤตไวรัส โควิด-19 ของ ฝ่ายเอกสารและวารสาร [Library information service during the COVID-19 crisis of Documents and Journals Department]. Retrieved from <https://www.lib.buu.ac.th/KM/การให้บริการสารสนเทศขอ-2/>. [In Thai]
- Maneechat, W. et al. (2021). การพัฒนากระบวนการให้บริการของศูนย์บรรณสารและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยพะเยา ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) [Development of service processes of the Library and Learning Center, University of Phayao under the epidemic situation of the coronavirus disease 2019 (COVID-19)]. Retrieved from http://pulinet2022.pulinet.org/submission/uploads_file_completely/2021-12-27/pulinet559-IM.pdf. [In Thai]
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2020). 3rd Announcement of Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, Subject: Vigilant measures against the spread of Coronavirus (COVID-19). Retrieved from https://www.ops.go.th/main/images/2563/muaAdmin/corona/COVID_3.pdf. [In Thai]
- Ministry of Public Health. Department of disease control. (2020a). อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ ได้อะไร มากกว่าที่คิด [Stay at home and stop the spread of the virus for the sake of the nation get more than you think]. Retrieved from-https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/ind_world.php. [In Thai]
- Ministry of Public Health. Department of disease control. (2020b). Corona Virus Disease (COVID-19). Retrieved from http://healthydee.moph.go.th/view_article.php?id=723. [In Thai]
- Okuyan, C. B., & Begen, M. A. (2022). Working from home during the COVID-19 pandemic, its effects on health, and recommendations: The pandemic and beyond. *Perspect Psychiatr Care*, 58(1), 173-179. <https://doi.org/10.1111/ppc.12847>.
- Pluemsamrungsit, P., & Sukanya, P. (2021). Library and the New Normal in Thailand. *Reading Journal Thailand Reading Association*, 25(1), 1-26. Retrieved from <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/rdj/article/download/244966/167766/>. [In Thai]
- Popaitoon, P. (2020). วิธีสร้าง Employee engagement ในช่วง Work from home [How to create employee engagement during work from home]. Retrieved from-<https://humanos.biz/2020/04/17/tips-for-successfully-managing-remote-teams-during-work-from-home/>. [In Thai]
- Rattanakhamfu, S., & Ratchatawijin, M. (2020). ผลกระทบของการทำงานที่บ้าน (Work from home) ในช่วง โควิด-19: กรณีศึกษาของทีดีอาร์ไอ [The impact of working from home during COVID-19: A case study of TDRI]. Retrieved from-<https://tdri.or.th/2020/05/impact-of-working-from-home-covid-19/>. [In Thai]

- Sathirakoses, K., & Panroj, T. (2021) *Factors affecting Work From Home (WFH) model to effectiveness of private company employees in Bangkok Metropolitan region*. Retrieved from http://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/PDF01/2242_20210331_KKunlanitAjTidathip_The_9th_Muban_Chombueng_Rajabhat_Universitys_National_Conference_2021.pdf. [In Thai]
- The Siam Commercial Bank Public Company Limited. (2020). 7 ข้อดีเมื่อ *Work from home* [7 advantages when working from home]. Retrieved from <https://www.scb.co.th/personal-banking/stories/tips-for-you/7-advantages-wfh.html>. [In Thai]
- Sittijan, R. (2020). การบริการสารสนเทศออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรค โควิด-2019 [Online information service in the situation of the epidemic of COVID-2019]. Retrieved from <https://library.msu.ac.th/wp-content/uploads/2020/08/บริการสารสนเทศCOVID-19.pdf>. [In Thai]
- Thairath Online. (2020). เปิดปฏิบัติการ *Work From Home* เช็คความพร้อมรัฐ-เอกชนรับมือวิกฤติโควิด-19 [Work From Home: To check the readiness of the state-private sectors for the COVID-19 crisis]. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/news/business/market-business/1801051> [In Thai]
- Thitichotpanitch, C. (2016). *Factors affecting adoption in telework of employee case study: Private company in Bangkok* (Master' thesis). Thammasat University. Retrieved from http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:93267. [In Thai]
- Tochoowong, T. (2020). *Change management affecting performance of working from home of private companies' employees in the crisis of COVID-19 epidemic in Bangkok*. Retrieved from <http://www.vl-abstract.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/150>. [In Thai]
- Yomna, P. (2014). *Factors affecting acceptance and intention of virtual office systems adoption in organization* (Master' thesis). Thammasat University. Retrieved from http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:141370. [In Thai]

บทวิจารณ์หนังสือ

Hoffman, G. L. (2019). *Organizing Library Collections: Theory and Practice*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.

บทวิจารณ์โดย
สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล¹

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหน่วยปฏิบัติการวิจัยภูมิทัศน์สารสนเทศ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: somsak.sr@chula.ac.th

ตำราหนึ่งใน 14 รายชื่อที่ได้รับรางวัล Textbook Excellence Awards จากสมาคมตำราและผู้เขียนงานวิชาการแห่งประเทศไทย (Textbook & Academic Authors Association - TAA) ประจำปี 2020 ซึ่งได้รับการยกย่องจากคณะกรรมการตัดสินรางวัล ว่าเป็นหนังสือเรียนขั้นพื้นฐานสำหรับนักวิชาชีพห้องสมุดและสารสนเทศหน้าใหม่ โดยนำเสนอเนื้อหาสาระของรายวิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด (วิชาฯ ของผู้เรียนระดับปริญญาตรีหลายคน) ในรูปแบบที่อ่านง่ายและเข้าใจง่ายที่สุดเล่มหนึ่งเท่าที่เคยมีการตีพิมพ์เผยแพร่กันมาเลยก็ว่าได้ ความโดดเด่นของตำรา “Organizing Library Collections: Theory and Practice” คือการบรรจุกิจกรรมท้ายบทเรียนเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน รวมถึงคำถามชวนคิดเพื่อช่วยให้ผู้สอนที่นำตำราเล่มนี้ไปใช้สอนในชั้นเรียนจริงนำไปใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ขบคิดและทบทวนตลอดภาคการศึกษา ที่อุดมไปด้วยทฤษฎีและแนวปฏิบัติอันหลากหลายในการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด (2020 Textbook Award Winners Media Kit, 2021) ต้องยอมรับเลยว่า การถ่ายทอดความรู้สมัยใหม่เกี่ยวกับการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดอันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะซับซ้อนให้ผู้เรียนชั้นเริ่มต้น สามารถเข้าใจง่าย ควบคู่ไปกับการ “พาทัวร์” ให้เห็นภาพกว้างแต่ครอบคลุมทุกหัวข้อ ทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องนั้น ไม่ใช่้งานง่าย แต่รองศาสตราจารย์ ดร. เกร็ทเชน ฮอฟท์แมน ผู้เขียนตำราเล่มนี้กลั่นกรองและสร้างสรรค์ผลงานออกมาในสไตล์ “Back to Basics” ได้อย่างเหลือเชื่อ ด้วยจำนวนหน้าเพียง 370 หน้าเท่านั้น

หากลองพิจารณาหนังสือหรือตำราที่ว่าด้วยการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศ (Organization of Information) โดยเฉพาะ (ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าแค่เพียงการทำรายการและการจัดหมวดหมู่สิ่งตีพิมพ์) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มักจะถูกเลือกนำมาเป็นบทอ่านแนะนำ (Readings) ท้ายประมวลรายวิชาไล่เรียงกัน ตั้งแต่ The Intellectual Foundation of Information Organization (Svenonius, 2000) The Discipline of Organizing (Glushko, 2013) The Organization of Information (Joudrey & Taylor, 2017) จนมาถึง Organizing Library Collections: Theory and Practice (Hoffman, 2019) เมื่อเปรียบเทียบกันทั้งสี่รายชื่อในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความครอบคลุมของเนื้อหา ความยาก-ง่ายในการอ่าน ภาษาและกลวิธีนำเสนอ การถ่ายทอดเพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดการเรียนรู้ (Learning acquisition) ต้องถือว่าผลงานของ ดร. เกร็ทเชน ฮอฟท์แมนเหมาะสมที่สุดสำหรับผู้เรียนรายวิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศเบื้องต้นที่ต้องทำความเข้าใจในมาตรฐาน ทฤษฎี และแนวปฏิบัติซึ่งจำเป็นต่อการจัดระบบคอลเล็กชันห้องสมุด หรือนักวิชาชีพห้องสมุดและสารสนเทศที่อาจไม่ได้มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงกับการจัดระบบ แต่สนใจใคร่รู้หรือแม้แต่จำเป็นต้องรู้เรื่องเหล่านี้ในระยะเวลาจำกัด ก็น่าจะได้ประโยชน์จากการอ่านตำราเล่มนี้ไม่มากนัก

ตำรา Organizing Library Collections: Theory and Practice (Hoffman, 2019) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 บท โดยเริ่มต้นจากบทที่ 1 ประวัติความเป็นมาโดยสังเขปของการจัดระบบสารสนเทศในห้องสมุด ความต้องการของผู้ใช้ บทบาทของหน่วยงานบริการสารสนเทศตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน ส่วนบทที่ 2 กล่าวถึง “เมตาเดตา” (Metadata) ในบริบทของการทำรายการห้องสมุด ประเภทและประโยชน์ของเมตาเดตา

มาตรฐานเพื่อการเข้ารหัสข้อมูล (Encoding) อาทิ MARC XML ตลอดจนตัวอย่างระเบียบที่ปรากฏทั่วไปในวงการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รายการห้องสมุด วัตถุดิจิทัล และเว็บเพจ

บทที่ 3 ครอบคลุมแนวคิดของการบรรยายข้อมูลทางบรรณานุกรม การควบคุมรายชื่อเพื่อใช้เป็นจุดเข้าถึงสารสนเทศ (Authority control) มาตรฐานด้านเนื้อหา Resource Description and Access (RDA) และพื้นฐานของกรอบงาน Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR) รวมถึงการเปลี่ยนผ่านจาก RDA ฉบับแก้ไขซึ่งเชื่อมโยงกันกับโมเดลล่าสุด Library Reference Model ของสมาพันธ์สากลว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) และแบบแผนเมทาเดทาสำคัญที่ควรทราบอย่าง Dublin Core และ Cataloging Cultural Objects พร้อมตัวอย่างการใช้งานจริง

บทที่ 4 เน้นการอธิบายอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Subject analysis) ชนิดของศัพท์ควบคุม (Controlled vocabularies) ศัพท์ที่ไม่ควบคุม (Uncontrolled vocabularies) รายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างหัวเรื่องโดยใช้ Library of Congress Subject Headings, Sears List of Subject Headings, Medical Subject Headings, Faceted Application of Subject Terminology และ BISAC categories สำหรับแนวปฏิบัติและระบบในการจัดหมวดหมู่จะปรากฏในบทที่ 5 ที่ว่าด้วยโครงสร้างและการประยุกต์ใช้ Dewey Decimal Classification, Library of Congress Classification, National Library of Medicine Classification และ Superintendent of Documents Classification นอกจากนี้ ยังมีการหยิบยกตัวอย่าง และระบบทางเลือกอื่นในการจัดหมวดหมู่อย่างสั้น ๆ ไว้ให้ด้วย

สำหรับบทที่ 6 จนถึงบทที่ 9 จะชวนผู้อ่านไปพิจารณาแง่มุมเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการทำรายการและงานเมทาเดทา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุด โดยจำแนกไปตามประเภทของห้องสมุดและหน่วยงานบริการสารสนเทศทุกระดับ เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ หอสมุดแห่งชาติ โครงการความร่วมมือทางบรรณานุกรมระดับนานาชาติ ทั้งนี้ แต่ละกรณีศึกษาต่างก็มีการจัดระบบที่แตกต่างกันไปตามความหลากหลายของคอลเล็กชัน วิธีการ การแบ่งแผนก/ฝ่าย ปัญหาที่ประสบ แหล่งของระเบียบบรรณานุกรม ประเด็นทางจริยธรรม และอื่น ๆ ส่วนบทที่ 10 บทสุดท้ายของตำราเล่มนี้จะนำเสนอพัฒนาการล่าสุดด้านการจัดระบบสารสนเทศ รวมไปถึงแนวโน้มของการเชื่อมโยงข้อมูลเปิด (Linked open data) ซึ่งผู้เขียนไม่พลาดที่จะเอ่ยถึง เพราะเป็นกระแสที่มาแรงมาก ๆ ในการต่อยอดและเพิ่มมูลค่าให้กับเมทาเดทาของห้องสมุด

โดยรวมแล้ว ตำรา Organizing Library Collections: Theory and Practice (Hoffman, 2019) มีการจัดเรียงเนื้อหาที่สลับไหล ต่อเนื่อง ไม่สะดุด มีการให้คำนิยามอยู่ตลอด ตารางและภาพประกอบก็ปรากฏถูกที่ถูกลงเวลาเมื่อผู้อ่านต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม ตอนท้ายของแต่ละบทมีการสรุปย่อเนื้อความอีกครั้ง พร้อมคำถามสำหรับการอภิปราย กิจกรรมในชั้นเรียน เชิงอรรถเสริมความ และบรรณานุกรมเลือกสรร ปฏิเสธไม่ได้ว่าการ

จัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดคงหนีไม่พ้นเรื่องอักษรย่อของบรรดามาตรฐาน แบบแผน หรือคู่มือทั้งหลาย ซึ่งตอนต้นของหนังสือได้บรรจุบัญชีรายชื่ออักษรย่อไว้ให้เรียบร้อยแล้ว

ผู้สอนรายวิชาการจัดระบบทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดสำหรับนิสิต/นักศึกษาในหลักสูตรระดับปริญญาตรี ที่เฝ้ารอมานานว่าเมื่อไรจะได้เจอหนังสือหรือตำรา (ถ้าไม่เขียนขึ้นเองเสียก่อน) ที่ครอบคลุมทั้งทฤษฎีและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบรรยายข้อมูลและการจัดหมวดหมู่สารสนเทศคงจะสิ้นสุดการรอคอยกันได้แล้ว เพราะตำรา *Organizing Library Collections: Theory and Practice* (Hoffman, 2019) เหมาะมากสำหรับพิจารณานำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน ช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบาแก่ผู้สอนที่ต้องการอธิบายเรื่องหนัก ๆ แต่ต้องคงไว้ซึ่งโทนอ่อนโยน สนุกเบา ๆ เนื้อหาไม่เก่าเก็บ เนื่องจากจุดโฟกัสหลักอยู่ที่แนวปฏิบัติในปัจจุบันควบคู่ไปกับแนวโน้มแห่งอนาคต นำเสนอได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์แบบ สมกับที่ได้รับรางวัลตำรายอดเยี่ยม TAA ประจำปี 2020 ไปครอง

รายการอ้างอิง

2020 Textbook Award Winners Media Kit. (2021). Retrieved from <https://www.taaonline.net/2020-textbook-award-winners-media-kit>

Glushko, R. J. (Ed.). (2013). *The Discipline of Organizing*. Cambridge, MA, USA: MIT Press.

Hoffman, G. L. (2019). *Organizing Library Collections: Theory and Practice* (Illustrated ed.). Lanham: Rowman & Littlefield.

Joudrey, D., & Taylor, A. (2017). *The Organization of Information* (4th ed.). Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

Svenonius, E. (2000). *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, MA, USA: MIT Press.

%%%%%%%%%